

การศึกษาการถ่ายทอดความรู้ วงมโหรีอีสาน
บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์

โดย
พิชชาณัฐ ตูจันดา
จิรานุวัฒน์ ชันธจันทร์

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
(ปีงบประมาณ ๒๕๕๖)

การศึกษาการถ่ายทอดความรู้ วงมโหรีอีสาน
บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์

โดย
พิชชาณัฐ ตูจินดา
จิรานวัฒน์ ชันธจันทร์

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
(ปีงบประมาณ ๒๕๕๖)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเนื่องด้วยบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือและให้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย ดังนี้

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่เล็งเห็นความสำคัญการทำวิจัยด้านวัฒนธรรมโดยสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ นายเผย ศรีสวาท ศิลปินพื้นบ้านอีสานใต้ บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ และศิลปินนักดนตรีทุกท่านในวง ที่สละเวลาให้ข้อมูลทางดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ และให้ความต้อนรับแก่คณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ชัชวาล สนิทสันเทียะ อาจารย์สาขาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และอาจารย์นิมิต ไอสถเจริญ สำหรับสถานที่พักและการต้อนรับเป็นอย่างดีทุกครั้งที่คุณผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขอขอบคุณ นายกัมพล ช่อทับทิม นักศึกษาเอกดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผู้ประสานงานระหว่างคณะผู้วิจัยกับศิลปินนักดนตรีวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท

ขอขอบคุณนายศรัทธา เขิงหอม และนายมนัส คงปรีเปรม นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นักศึกษาช่วยวิจัย

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ อาจารย์จิราณุวัฒน์ ชันฉันทร์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้ร่วมวิจัย

พิชชาณัฐ ตู้จินดา

จิราณุวัฒน์ ชันฉันทร์

สิงหาคม ๒๕๕๖

หัวข้อวิจัย การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท
จังหวัดสุรินทร์

ผู้ดำเนินการวิจัย พิชชาณัฐ ตูจินดา จิรานุกัฒน์ ชันธจันทร์

หน่วยงาน สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ปีการศึกษา ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รวบรวมมาทั้งหมดได้จากการเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม แล้วนำมาทำการศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงความสำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. ศึกษาความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ๒. ศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท และ ๓. ศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท

ผลการวิจัยพบว่า วงมโหรีอีสานเป็นวงดนตรีที่เกิดจากการประสมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านหลายชนิด เครื่องดนตรีหลักได้แก่ปี่สไล ต่รวก กลองสองหน้า และกลองกันตรึม โดยมีฉิ่ง ฉาบ และกรับไม้เป็นเครื่องประกอบจังหวะ วงมโหรีอีสาน บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ เกิดจากการรวมตัวของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนและเขตพื้นที่ใกล้เคียง โดยผู้มีความรู้ความสามารถด้านวงมโหรีอีสาน คือ นายเผย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี ศิลปินอาวุโสพื้นบ้านอีสานได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

บทเพลงที่ใช้บรรเลงสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ เพลงครู เพลงแห่ และเพลงสำหรับบรรเลงทั่วไป สำหรับการไหว้ครูสามารถแบ่งออกได้ ๓ ลักษณะ คือ การไหว้ครูก่อนเริ่มต้นเรียนดนตรี การไหว้ครูก่อนการบรรเลง และการไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกครู

การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท มีการถ่ายทอดทั้งบุคคลภายในครอบครัว เครือญาติ และบุคคลภายนอก โดยผู้มีอาวุโสและมีความรู้ความสามารถด้านวงมโหรีอีสาน ได้แก่ นายเผย ศรีสวาท ทั้งนี้จะยึดแนวทางและระเบียบแบบแผนที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด วิธีการถ่ายทอดจะเป็นวิธีการแบบมุขปาฐะ คือการถ่ายทอดด้วยระบบความทรงจำแบบปากต่อปาก ไร้ลายลักษณ์ โดยครูผู้สอนจะปฏิบัติให้ศิษย์ดูเป็นแบบอย่างก่อน เพื่อให้ศิษย์สังเกตวิธีการและจดจำท่วงทำนอง จากนั้นศิษย์จึงปฏิบัติตาม และฝึกซ้อมจนกระทั่งเกิดความชำนาญ

คำสำคัญ การถ่ายทอด, มโหรีอีสาน

Research Title Mahoree Esan Transmission by Mr.Peay Srisawat, Surin Province

Researcher Pitchanat Toojinda Jiranuwat khantachan

Organization Buriram Rajabhat University

Academic Year 2556

Abstract

The purpose of the research is to study about the knowledge's transmission of Esarn Mahoree or Thai ensemble by Mr. Peay Srisawat in Surin Province. The study discovered that the Esarn Mahoree was incorporated by some native musicians in Rasrai area in Chalieang district, where is in Surin Province. In addition, the study revealed that Mr. Peay, who ages 83 years old, is also the leader of Mahoree band, and the conductor himself too. In Esarn Mahoree has included a variety kind of Thai traditional instruments like; Thai flute called Pee-Nai, Pee Klang, Thai treble fiddle , and Thai drums. These Thai instruments have their unique sounds. The Esarn Mahoree is popular among Thai people in Esarn especially in Surin province. In addition, it has been performing for both kind of celebration event and funeral. The band becomes part of peoples' lives. There are three step levels for performing, and it has been performing with the respect to Thai master music. The knowledge of Mahooree Esan transmission has tranfered generation to generation by oral, and memory. The students need to observe the way their teachers play the music and all the techniques. Then, they need to memorize and practice the strategies until they are expert.

KEY WORDS Transmission, Mahoree Esan

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

สารบัญ

สารบัญภาพ

บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๑
๑.๓ กรอบแนวคิด.....	๒
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๒
๑.๕ นิยามศัพท์.....	๒
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๒
๑.๗ ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๒
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
บทที่ ๔ การนำเสนอผลการวิจัย	๑๕
๔.๑ บริบทวมโทหรืออีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์.....	๑๕
- ประวัติความเป็นมา.....	๑๕
- เครื่องดนตรี.....	๑๖
เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า.....	๑๗
เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี.....	๑๗
เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดี.....	๒๐
ประมวณภาพเครื่องดนตรี.....	๒๔
ประมวณภาพลักษณะการบรรเลงเครื่องดนตรี.....	๓๑
- การไหว้ครู.....	๓๓
การไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี.....	๓๓
การไหว้ครูก่อนการบรรเลง.....	๓๕

การไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกครู.....	๓๖
บทไหว้ครูและบททำน้มนต์ครู.....	๓๘
ประมวลภาพการไหว้ครูก่อนการบรรเลง.....	๔๒
- บทเพลงที่ใช้บรรเลง.....	๔๕
เพลงครู.....	๔๕
เพลงที่ใช้สำหรับบรรเลงทั่วไป.....	๔๕
เพลงแห่.....	๔๕
โน้ตเพลง.....	๔๕
๑. เพลงโฮล้าบ้าน.....	๔๖
๒. เพลงโกละหนาย.....	๔๖
๓. เพลงธรณีสมิงทอง.....	๔๖
๔. เพลงสรว้อยสน.....	๔๘
๕. เพลงแฮฮอมหลอมเป้าะ.....	๕๐
๖. เพลงตาพูน.....	๕๒
๗. เพลงตาทีก.....	๕๒
๘. เพลงไหว้พระโพธิ์.....	๕๒
- สรุป.....	๕๓
๔.๒ ประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท.....	๕๕
- กำเนิด เครื่องญาติ และครอบครัว.....	๕๕
- การศึกษาสายสามัญ และบวชบรรพชา.....	๕๗
- การศึกษาดนตรี.....	๕๗
- ครูเที่ยง ดีเสริม ในความทรงจำ.....	๖๐
- เกิดชีวิต.....	๖๑
- รางวัลและเกียรติยศครั้งสำคัญ.....	๖๒
- ชีวิตปัจจุบันกับความฝันในอนาคต.....	๖๓
- ประมวลภาพประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท.....	๖๖
- สรุป.....	๗๒
๔.๓ การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์.....	๗๔
- ประวัติบุคคลข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์.....	๗๔

- ประมวลภาพบุคคลข้อมูล.....	๗๗
- การถ่ายทอดความรู้.....	๘๐
- ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี.....	๘๔
- การฝึกซ้อมดนตรี.....	๘๗
- บรรยากาศการบรรเลงตามงาน.....	๘๙
- สรุป.....	๙๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๙๔
เอกสารอ้างอิง/บรรณานุกรม.....	๑๐๐
ภาคผนวก.....	๑๐๓
ก บันทึกการลงพื้นที่ภาคสนาม.....	๑๐๔
ข ประมวลภาพการลงพื้นที่ภาคสนาม.....	๑๑๕
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	๑๒๕

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ ๑ ตั้วกลาง หมายเลข ๑.....	๒๔
ภาพที่ ๒ ลักษณะกระบอกและหน้าตั้วกลาง หมายเลข ๑.....	๒๔
ภาพที่ ๓ ตั้วกลาง หมายเลข ๒.....	๒๕
ภาพที่ ๔ ลักษณะโชนและลูกบิดตั้วกลาง หมายเลข ๒.....	๒๕
ภาพที่ ๕ ตั้วทม (ซอऊ).....	๒๖
ภาพที่ ๖ ลักษณะกะโหลกและลายตั้วทม.....	๒๖
ภาพที่ ๗ ตั้วแหบ (ซอดัวง).....	๒๗
ภาพที่ ๘ ปี่สไล (ปี่ใน).....	๒๗
ภาพที่ ๙ กลองกันตรึม.....	๒๘
ภาพที่ ๑๐ กลองสองหน้า (กลองใหญ่) พร้อมไม้ตี.....	๒๘
ภาพที่ ๑๑ ฉิ่งสำริด.....	๒๙
ภาพที่ ๑๒ ฉาบ.....	๒๙
ภาพที่ ๑๓ กรับไม้ (กรับเสภา).....	๓๐
ภาพที่ ๑๔ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงตั้ว.....	๓๑
ภาพที่ ๑๕ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงปี่สไล (ปี่ใน).....	๓๑
ภาพที่ ๑๖ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงกลองกันตรึม.....	๓๒
ภาพที่ ๑๗ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงกลองสองหน้า (กลองใหญ่).....	๓๒
ภาพที่ ๑๘ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ (กรับไม้ ฉิ่ง ฉาบเล็ก).....	๓๓
ภาพที่ ๑๙ เครื่องประกอบพิธีไหว้ครู (ผ้าขาว ๑ ผืน เทียนเหลืองเล่มเล็ก ๒ เล่ม เงินก้านน ๒๒ บาท ตรวย ๕ เหล้าขาว ๑ ขวด ชันน้ำมนต์ ๑ ชัน และที่รดน้ำมนต์ ๑ กำ).....	๔๒
ภาพที่ ๒๐ ผู้วิจัยมอบเครื่องประกอบพิธีไหว้ครูและเงินก้านนแด่นายเผย ศรีสวาท ก่อนทำการบรรเลงวงมโหรีอีสานเพื่อบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหว.....	๔๒
ภาพที่ ๒๑ นายเผย ศรีสวาท ขณะบรรเลงมโหรีอีสานและบททำน้ำมนต์ครู ทำน้ำมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนเริ่มการบรรเลงดนตรี.....	๔๓

ภาพที่ ๒๒	ขณะที่นายเผย ศรีสวาท บริกรรมบทบูชาครู และบททำน้มนต์ครูเพื่อทำน้มนต์ สมาชิกนักดนตรีในวงทุกคน จะพนมมือด้วยอาการสงบเพื่อร่วมน้อมจิตระลึกถึงคุณครูอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ.....	๔๓
ภาพที่ ๒๓	เมื่อนายเผย ศรีสวาท บริกรรมบทบูชาครูและบททำน้มนต์ครู เพื่อทำน้มนต์เสร็จแล้ว นายเผยได้ประพรมน้ำมนต์ให้แก่สมาชิกนักดนตรี ทุกคนภายในวงรวมถึงได้ประพรมให้แก่ตนเองอีกด้วย.....	๔๔
ภาพที่ ๒๔	เมื่อทำพิธีไหว้ครู ทำน้มนต์ครู และประพรมน้ำมนต์ให้แก่สมาชิกนักดนตรี ทุกคนภายในวงแล้ว นักดนตรีคนใดคนหนึ่งภายในวงจะนำเหล่าชาว วินลงบนเครื่องดนตรีจนครบทุกชิ้น เพื่อเป็นการเช่นสรวงครูอาจารย์.....	๔๔
ภาพที่ ๒๕	นายเผย ศรีสวาท (ยืนแถวสองด้านหลังคนที่ ๕ จากซ้าย) ถ่ายภาพร่วมกับนักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ณ โรงเรียนสุรวิทยาคาร จังหวัดสุรินทร์.....	๖๖
ภาพที่ ๒๖	นายเผย ศรีสวาท เป่าปี่ในร่วมกับวงปี่พาทย์พื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์.....	๖๖
ภาพที่ ๒๗	นายเผย ศรีสวาท ถ่ายภาพร่วมกับครอบครัวและนักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ณ พระที่นั่งวิมานเมฆ กรุงเทพฯ.....	๖๗
ภาพที่ ๒๘	นายเผย ศรีสวาท ถ่ายภาพร่วมกับครอบครัว ณ พระที่นั่งวิมานเมฆ กรุงเทพฯ.....	๖๗
ภาพที่ ๒๙	นายเผย ศรีสวาท.....	๖๘
ภาพที่ ๓๐	นางพวน ศรีสวาท (ภรรยานายเผย).....	๖๘
ภาพที่ ๓๑	นายเผย ศรีสวาท ขณะนั่งพักจากการบรรเลงดนตรีเพื่อบันทึกเสียง บริเวณศาลากลางหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.....	๖๙
ภาพที่ ๓๒	นายเผย ศรีสวาท ถ่ายคู่กับนางพวน ศรีสวาท (ภรรยา) บนแคร่ไม้ไผ่บริเวณประตูทางเข้าหลังบ้าน.....	๖๙
ภาพที่ ๓๓	เกียรติบัตรรางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๒ ประกวดวงมโหรีพื้นบ้าน บุคคลดีเด่นประเภทอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านอีสานใต้ ในงานอนุรักษ์ศิลปพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ ครั้งที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๓๘.....	๗๐

ภาพที่ ๓๔	โลโก้เกียรติคุณรางวัลชนะเลิศประกวดวงมโหรีพื้นบ้าน ในงานฉลองสิริศรัทธา พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒.....	๗๐
ภาพที่ ๓๕	เกียรติบัตรรางวัลบุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรม งานมหกรรมสุรินทรสร้างสุข ปี ๒๕๕๔ วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.....	๗๑
ภาพที่ ๓๖	เกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินภูมิบ้านภูมิเมืองจังหวัดสุรินทร์ สาขาคีตศิลป์ จากเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูปและองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสุรินทร์ ในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมสุรินทร์ ครั้งที่ ๑ ณ วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.....	๗๑
ภาพที่ ๓๗	นายเผย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี ขณะนั่งให้สัมภาษณ์ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย บริเวณพื้นที่โล่งหน้าประตูทางเข้าบ้าน เลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.....	๗๒
ภาพที่ ๓๘	นายเผย ศรีสวาท.....	๗๗
ภาพที่ ๓๙	นายสุทิศ ดุจจานุทัศน์.....	๗๗
ภาพที่ ๔๐	นายพิทักษ์ ชมดี.....	๗๘
ภาพที่ ๔๑	นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย.....	๗๘
ภาพที่ ๔๒	นายกัมพล ช่อทับทิม.....	๗๙
ภาพที่ ๔๓	นายพีรศักดิ์ รุ่งเรือง.....	๗๙
ภาพที่ ๔๔	เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจานุทัศน์.....	๘๐
ภาพที่ ๔๕	ป้ายหน้าทางเข้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.....	๑๑๖
ภาพที่ ๔๖	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์.....	๑๑๖
ภาพที่ ๔๗	โครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ ๘ กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.....	๑๑๗
ภาพที่ ๔๘	ปากซอยทางเข้าหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.....	๑๑๗
ภาพที่ ๔๙	ป้ายทางเข้าหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.....	๑๑๘
ภาพที่ ๕๐	พระอุโบสถวัดนาสม.....	๑๑๘
ภาพที่ ๕๑	โรงเรียนวัดนาสม (วิไลราษฎร์ศึกษา).....	๑๑๙
ภาพที่ ๕๒	ระบบประปาหมู่บ้านระไซร์.....	๑๑๙

ภาพที่ ๕๓	สระน้ำประจำหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.....	๑๒๐
ภาพที่ ๕๔	ป้ายทางเข้าบ้านพักอาศัยนายเผย ศรีสวาท.....	๑๒๐
ภาพที่ ๕๕	บ้านพักอาศัยนายเผย ศรีสวาท เลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.....	๑๒๑
ภาพที่ ๕๖	เครื่องดนตรีปี่พาทย์และเครื่องดนตรีวงมโหรีอีสาน ภายในบ้านพักอาศัยนายเผย ศรีสวาท.....	๑๒๑
ภาพที่ ๕๗	ตรัชนิตต่างๆ ภายในบ้านนายเผย ศรีสวาท.....	๑๒๒
ภาพที่ ๕๘	สมาชิกนักดนตรีวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท เตรียมความพร้อมเพื่อบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหว.....	๑๒๒
ภาพที่ ๕๙	นายเผย ศรีสวาท กับผู้วิจัย.....	๑๒๓
ภาพที่ ๖๐	ผู้วิจัยอ่านบทไหว้ครูและบททำน้ามนต์ครู เพื่อให้ นายเผย ศรีสวาท ตรวจทานความถูกต้อง.....	๑๒๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

วงมโหรีอีสาน วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ที่มีวิวัฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบัน ถือเป็นดนตรีที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมดนตรีกันตรึม เป็นดนตรีของชาวจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดสระแก้ว

วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ วงมโหรีอีสานที่มีความสำคัญยิ่งวงหนึ่ง มีเอกลักษณ์เฉพาะทางดนตรีที่สั่งสมมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษและได้รับการถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นปัจจุบัน เป็นวงที่มีผลงานและเคยได้รับรางวัลเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน เช่น ได้รับเชิญให้ร่วมบรรเลงในงานประเพณีสำคัญของจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียงเป็นประจำทุกปี ทั้งยังได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดวงมโหรีพื้นบ้านในโอกาสต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

โดยมีนายผุย ศรีสวาท ศิลปินอาวุโส อายุ ๘๓ ปี บุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ประจำปี ๒๕๕๔ และศิลปินภูมิบ้านภูมิเมือง จังหวัดสุรินทร์ สาขาคีตศิลป์ ประจำปี ๒๕๕๕ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ เป็นผู้ควบคุมวงและเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท ด้านความเป็นมา บริบทที่เกี่ยวข้อง การถ่ายทอดความรู้ รวมถึงศึกษาประวัติชีวิตนายผุย ศรีสวาท เพื่อเป็นประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ เป็นแหล่งอ้างอิงของสถาบันการศึกษาและผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชน รวมทั้งยังเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นมรดกแก่อนุชนรุ่นหลังสืบไป

วัตถุประสงค์

๑. ศึกษาความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท
๒. ศึกษาประวัติชีวิตนายผุย ศรีสวาท
๓. ศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท

กรอบแนวความคิด

งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นมา บริบทที่เกี่ยวข้อง และการถ่ายทอดความรู้ของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ รวมถึงศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท (บุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี ๒๕๕๔ และศิลปินภูมิบ้านภูมิเมือง จังหวัดสุรินทร์ สาขาศิลปิน ประจำปี ๒๕๕๕)

ขอบเขตการวิจัย

๑. ศึกษาเฉพาะความเป็นมา บริบทที่เกี่ยวข้อง และการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน กรณีศึกษาบ้านนายเผย ศรีสวาท
๒. ศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท รวมถึงรวบรวมบทเพลงมโหรีอีสานที่มีความสำคัญเพื่อทำการบันทึก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท
๒. ทราบประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท
๓. ทราบการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท
๔. หน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ศูนย์วัฒนธรรมประจำภาค มหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้าน รวมถึงวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศ
๕. เป็นการอนุรักษ์และร่วมเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานได้ให้เป็นที่รู้จัก สามารถดำรงอยู่เป็นศิลปะประจำชาติสืบไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากตำราวิชาการและข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการบันทึกการสัมภาษณ์ การบันทึกภาพนิ่ง และการบันทึกภาพเคลื่อนไหว จากวิทยากรหรือศิลปินพื้นบ้านของหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเนินยาง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เท่านั้น
๒. การบันทึกโน้ตบันทึกเป็นโน้ตเพลงไทย ใช้ตัวอักษรแทนเสียงของโน้ต ด ร ม ฟ ช ล ท

๓. การบันทึกเพลงต่างๆ เป็นการบันทึกเสียงจากวงมโหรีอีสาน ที่ผู้บรรเลงเป็นศิลปิน
พื้นบ้านและเป็นสมาชิกวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ โดยผู้วิจัยนำมาถอด
และบันทึกเป็นโน้ตเพลง

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ ใช้ข้อมูลและเนื้อหาความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากงานวิชาการ และบทความที่รวบรวมได้ในปัจจุบัน โดยศึกษาจากตำราวิชาการ รายงานวิจัย รวมทั้งรวบรวม ข้อมูลสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเป็นส่วนประกอบของการวิจัย โดยแบ่งเป็นหัวข้อ สำคัญ ดังนี้

๑. เอกสารและตำราวิชาการ
๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและตำราวิชาการ

นักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์คำ ดนตรีพื้นบ้าน หรือ เพลงพื้นบ้าน ได้ให้ความหมาย ดังนี้

เจริญชัย ชนไฟโรจน์ (๒๕๒๖: ๑๐) กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้านว่า ดนตรีพื้นบ้านหรือเพลงพื้นบ้าน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Folk music หรือ Folk song ซึ่งทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และคำว่า เพลงพื้นบ้าน จะนิยมใช้มากกว่าดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งนักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลว่า เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านให้กำเนิดด้วยการขับร้องไม่ใช่กำเนิดด้วยการบรรเลง บางท่านบอกว่าที่ใช้คำว่า เพลงพื้นบ้าน แทนคำว่า ดนตรีพื้นบ้าน เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านประเภทขับร้องมีมากกว่าการบรรเลง

ปัญญา รุ่งเรือง (๒๕๔๖: ๘) กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้านว่า ดนตรีพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นยังมีความแตกต่างกันในรายละเอียดแล้วแต่ความนิยม การถ่ายทอด และการแสดงออกของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ดนตรีพื้นเมืองอีสานใต้ กันตรึมที่บ้านดงมันในจังหวัดสุรินทร์ก็แตกต่างไปจากที่บ้านโคกตาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ วงสะล้อ ซึ่ง ปี่ ซึ่งเป็นวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่บ้านแม่สารป่าขาม จังหวัดลำพูน ก็มีความแตกต่างไปจากที่แมริม จังหวัดเชียงใหม่ ในกรณีนี้คำว่าพื้นบ้านเข้าใจว่านำมาใช้เรียกดนตรีประจำถิ่นได้

พูนพิศ อมาตยกุล (๒๕๒๗: ๗) กล่าวว่า เพลงไทยนั้นแต่แรกคงเป็นเพลงที่แต่งขึ้นเรียบง่าย ร้องง่าย ฟังง่ายและจำง่าย น่าจะเกิดจากเพลงพื้นบ้านที่ใช้ร้องในการละเล่นต่างๆ รวมทั้ง เพลงกล่อมลูกหรือเพลงสั้นๆ ที่ร้องไปกับเครื่องดนตรีเพียงชิ้นเดียวก่อน แล้วจึงพัฒนาเป็นเพลงที่

ยาวกว่า และซับซ้อนร่วมกับเครื่องดนตรีที่มากขึ้นขึ้นตามลำดับ ต่อจากนั้นก็ ประสมเครื่องดนตรีเข้าหลายๆ ชิ้น จนกลายเป็นวงดนตรีขนาดใหญ่อย่างที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ว่ามีวงดนตรีขนาดมโหฬารที่ใช้คนบรรเลงถึงสองร้อยคน

อเนก นาวิกมูล (๒๕๕๐: ๗) กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้าน ว่า เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกันมานาน โดยเฉพาะในยุคสังคมแบบเกษตรกรรม มีการถ่ายทอดด้วยปาก หรือการสังเกตจดจำเอาเอง (คือไม่ได้ใช้ตัวหนังสือเป็นสื่อ) มักไม่ทราบชื่อผู้คิดท่วงทำนองของแต่ละเพลง (ไม่เหมือนเพลงยุคหลังหรือยุคปัจจุบันที่มีการบันทึกประวัติ หรือชื่อผู้แต่งผู้ร้องอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ)

การร้องมีทั้งแบบร้องคนเดียวหรือร้องเป็นกลุ่ม มักใช้เครื่องประกอบจังหวะน้อยชิ้น ส่วนใหญ่ใช้การปรบมือเป็นหลัก บางที่เรียกว่าเพลงพื้นบ้าน บางที่เรียกว่าเพลงพื้นเมือง บางที่เรียกรวมๆ กันไปว่า เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง

เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองที่มีการร้องโต้ตอบกัน บางท่านเรียกให้เป็นศัพท์วิชาการว่า “เพลงปฏิพากย์” หลายคนฟังแล้วงุนงงสงสัยว่าเป็นเพลงประเภทใด ต้องเสียเวลาทำความเข้าใจกันอีก ความจริงแล้วถ้าจะให้เข้าใจโดยง่ายก็ควรใช้ว่าเพลงร้องโต้ตอบ

นักวิชาการหลายท่านและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ดนตรีพื้นบ้านของชาวอีสานไว้ ดังนี้

กรมศิลปากร (๒๕๕๐: ๑๕๔) กล่าวถึงวงมโหรีอีสานว่า วงมโหรีพื้นบ้านและวงมโหรีปี่พาทย์ในจังหวัดสุรินทร์นิยมแพร่หลายมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลกลางได้ส่งข้าหลวงและข้าราชการจากส่วนกลางมาปกครองภาคอีสานในสมัยรัชกาลที่ ๕ และการเล่นมโหรีก็ได้แพร่หลายสู่ชาวบ้านในเวลาต่อมา

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการเล่นมโหรี ประกอบด้วยซอกกลาง ซอคู่ ซอดัง ปี่ใน (ชลัย์) กลองสองหน้า ฉิ่ง ฉาบ จะเห็นว่ามีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายและประเภทปี่พาทย์บางชิ้นมาประสมกัน โดยมีซอกกลางเป็นเครื่องดนตรีหลักในวงมโหรี ใช้บรรเลงในงานต่างๆ เพลงที่ใช้ประกอบในวงมโหรี มีทั้งเพลงขับร้อง เนื้อร้องจะเป็นภาษาเขมร เป็นบทร้องที่ถ่ายทอดกันมาแต่ดั้งเดิม บางครั้งจะทำการดัดแปลงให้เข้ากับทำนองเพลงเรียกว่า การเจี๋ยง (ร้อง) ได้แก่ เพลงอาเล เพลงกแอคคเมา หรือกาดำ เพลงซอซาร หรือบทเพลงแห่งความรัก เป็นต้น ในการร้องหรือการเจี๋ยงเพลงนี้จะมีการเรีอม (รำ) เกี่ยวกันระหว่างชายหญิง เพราะบทร้องเพลงซอซารจะเป็นบทร้องโต้ตอบระหว่างชาย-หญิง

นอกจากนี้ยังมีเพลงบรรเลง เช่น เพลงโหมโรง เพื่อเป็นการไหว้ครูหรือระลึกถึงครูบาอาจารย์ การโหมโรงเพื่อเตรียมตัวในการบรรเลงเพลงต่อไป เพลงหน้าพาทย์ หรือเพลง “ประพาทย์” ใช้บรรเลงในพิธีมงคลต่างๆ ทั้งด้านเกี่ยวกับศาสนา หรือในพิธีเชิญครูอาจารย์ให้มาร่วมในพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะของเพลงหน้าพาทย์จะมีทำนองและจังหวะกำหนดเป็นแบบแผน เพลงประเภทนี้โดยทั่วไปไม่มีบรัอง จะใช้บรรเลงแต่ทำนองดนตรีอย่างเดียว

กรมศิลปากร (๒๕๕๐: ๖๐) กล่าวถึงวงมโหรีอีสานว่า มโหรีพื้นบ้านเป็นวงดนตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลางตั้งแต่สมัยที่รัฐบาลกลางส่งข้าหลวงมาปกครองภาคอีสาน ใช้บรรเลงในงานพิธีมงคลต่างๆ เพลงที่ใช้บรรเลงมี ๒ ประเภท คือ เพลงขบรัอง เช่น เพลงอาเล เพลงกอกอก เขมา และเพลงบรรเลง ซึ่งแบ่งออกเป็นเพลงโหมโรงและเพลงหน้าพาทย์ เครื่องดนตรีประกอบด้วย ซอกลาง ซออู้ ซอด้วง อย่างละ ๑ คัน ปี่ใน ๑ เลา กลองสองหน้า ๑ ใบ ฉิ่งและฉาบอย่างละ ๑ คู่

ชนิตร์ ภูกาญจน์ (๒๕๔๔: ๑๔๔) แบ่งประเภทดนตรีพื้นบ้านภาคอีสานไว้ดังนี้ การแบ่งกลุ่มตามวัฒนธรรมของดนตรีซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มหมอลำ กลุ่มกันตรึม และกลุ่มโคราช ซึ่งแต่ละกลุ่มดังกล่าวได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป ถือเป็นวัฒนธรรมทางด้านการแสดงของคนภาคอีสานที่แบ่งออกตามลักษณะเด่นของดนตรีและวัฒนธรรมทางสังคมแต่ละท้องถิ่น

บุญเลิศ จันทร์ (๒๕๓๑: ๑๑) กล่าวถึงดนตรีภาคอีสานว่า ด้านการดนตรี การละเล่น การขบรัองต่างๆ ของภาคอีสานมีความผิดแผกแตกต่างไปจากภาคกลาง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ด้วยกัน ๒ ลักษณะ คือ การละเล่นดนตรีแบบลาวอย่างหนึ่ง และการละเล่นดนตรีแบบเขมรอย่างหนึ่ง

พรทิพย์ ชั่งธาดา (๒๕๒๙: ๒๓) กล่าวถึงประเภทเพลงพื้นบ้านภาคอีสานว่า ประเภทของเพลงพื้นบ้านอีสานสามารถแบ่งได้โดยยึดหลักการของเวลาและโอกาสในการร้อง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ ๑. เพลงร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานในงานเทศกาลหรือวาระพิเศษ ๒. เพลงพิธีกรรมซึ่งเป็นเพลงที่ใช้เกี่ยวกับพิธีการทำบุญเผาผี การแห่ การบายศรีสู่ขวัญในโอกาสต่างๆ ๓. เพลงกล่อมลูก เป็นเพลงที่ชาวบ้านร้องเพื่อกล่อมลูกให้หลับไม่กวนโยเย เนื้อหาและทำนองจะแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ท้องถิ่น

สงบ บุญคล้าย (๒๕๔๒: ๓๕๕๑-๓๕๕๒) กล่าวถึงวงมโหรีอีสานว่า ดนตรีพื้นเมืองของชาวเขมร-ส่วย ในบริเวณภาคอีสานตอนล่าง ที่ได้รับการสืบทอดมาแต่โบราณอีกประเภทหนึ่ง คือ การเล่นมโหรี การเล่นมโหรีมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขมร-ส่วยโดยเฉพาะ ปัจจุบันยังได้รับความนิยมอยู่มาก เพราะเป็นวงดนตรีประกอบการแสดงอื่นๆ เช่น อาไย กระโน้มตึงตึง

กันตรึม ลูตอันเร การบรรเลงประกอบความเชื่อไสยศาสตร์ต่างๆ ด้วย เช่น ใจลมมั่วด บ็องบ็อด ประกอบทั้งการประโคมในงานพิธีต่างๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เช่น งานแต่งงาน ทอดกฐิน ขึ้นบ้านใหม่ การโกนจุก งานทำบุญศพ เป็นต้น

เครื่องดนตรีประกอบวง ได้แก่ ซอด้วง ๑-๒ คัน ซอด้วงเอก ๑-๒ คัน (คล้ายซออู้) กลองกันตรึม ๒ ลูก ฆ้องวง ๑ ราง พิณแบบเขมร ๑ คัน กลองรำมะนา ๑ ลูก ปี่สไลด์ ๑ เล้า เครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉาบ ฉิ่ง กรับ เครื่องดนตรีดังกล่าวนี้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ในการจัดวง บางวงอาจลดเครื่องดนตรีบางชนิดลงได้ เช่น พิณ ฆ้องวง แต่เครื่องดนตรีอย่างอื่นจะต้องมีประกอบเป็นพื้นประจำวง จะขาดเสียมิได้

บทร้องในการเล่นมโหรีมีจังหวะที่แตกต่างกันไป มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันกับการเล่นกันตรึม เพราะไม่ว่ากันตรึม อาโย กระจับปี่บึงตึงตึง ฯลฯ ก็ใช้มโหรีเป็นพื้น ผู้ร้องจะเป็นฝ่ายหญิง และฝ่ายชายร้องโต้ตอบกัน โดยมีการรำร่าประกอบด้วย เนื้อหาที่ร้องมักเป็นบทเบ็ดเตล็ดต่างๆ บทเกี่ยวพาราณี บทตลกคะนองต่างๆ ตามแบบการเล่นเพลงพื้นบ้านโดยทั่วไป

ลักษณะการเล่น การเล่นมโหรีจะเริ่มจากบทไหว้ครูก่อน และเล่นไปเรื่อยๆ เปลี่ยนไปตามบทเพลงที่ใช้บรรเลง ส่วนการจัดพิธีไหว้ครู มีวิธีเดียวกันกับการเล่นกันตรึม ลูตอันเร โดยใช้เครื่องเช่นสรงอย่างเดียวกัน

รายงานการวิจัย

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ (๒๕๔๕: ๗๔) ทำการศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน บ้านโนนจารย์ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า วงมโหรีพื้นบ้านเกิดจากการถ่ายทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายและได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยผู้บรรเลงอาศัยการจดจำและประสบการณ์ที่ตนมีอยู่ ซึ่งวงมโหรีพื้นบ้าน บ้านโนนจารย์ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ได้ก่อตั้งจากการรวบรวมผู้ที่มีความสามารถในการบรรเลงมาเพื่อร่วมบรรเลงด้วยกัน โดยยึดถือตามประเพณีหรืองานสำคัญในท้องถิ่นของตน

เครื่องดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน สามารถแยกประเภทโดยยึดถือตามหลักการบรรเลงได้ ๓ ประเภท คือ เครื่องเป่า เครื่องสี และเครื่องตี ซึ่งเครื่องเป่าของวงมโหรีพื้นบ้านนี้ที่สำคัญ คือ ปี่แต่ ปี่มโหรีพื้นบ้านมีลักษณะการบรรเลงเช่นเดียวกันกับปี่ในของไทย ปี่แต่หรือปี่มโหรีพื้นบ้านถือว่าเป็นเครื่องดนตรีชิ้นเอกของวงและมีความสำคัญที่สุด เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีได้แก่ ซออู้ ซึ่งต่างจากซออู้ของไทยภาคกลาง ซออู้มโหรีพื้นบ้านนี้มีกะโหลกที่เล็กกว่า และใช้สายลวดจำนวน ๒ สาย ส่วนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีของวงมโหรีพื้นบ้านนี้มีด้วยกัน ๓ ชนิด คือ

กลองหนังใหญ่ มีลักษณะเด่นเฉพาะและมีความสำคัญต่อประเพณีต่างๆ ซึ่งกลองหนังใหญ่นี้สามารถใช้ตีร่วมกับการแห่ในงานต่างๆ ที่เป็นงานมงคล นอกจากนี้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ยังมีเครื่องดนตรีที่สำคัญอีกเช่นกัน นั่นคือ ฉาบและฉิ่ง ซึ่งใช้เป็นเครื่องประกอบจังหวะให้ทำนองเพลงมีจังหวะสนุกสนาน

บทเพลงที่ยังคงนิยมบรรเลงได้ในปัจจุบันนั้น มีด้วยกันดังนี้ เพลงจีน เพลงกล่อม เพลงเขมรเป่าใบไม้ เพลงฝรั่งย่าเท้า เพลงพม่าห้าชั้น เพลงพญาโศก เพลงมอญ เพลงบทสัน เพลงจีน (ไม่ทราบชื่อเพลง)

โอกาสในการบรรเลงนั้นจะมีการบรรเลงตามงานต่างๆ ทั้งที่เป็นงานของบุคคลและงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยผู้บรรเลงหรือนักดนตรีจะได้รับการเชิญไปร่วมงานหรือได้รับการว่าจ้างไปแสดงตามงานต่างๆ เช่น งานบวชนาค งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบุญกุฐิน เป็นต้น

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ (๒๕๕๒: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาปีแต่ เครื่องเป่าวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ปีแต่เป็นชื่อของปีพื้นบ้านชนิดหนึ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่ใช้ลิ้น มีรูปร่างและมีลักษณะคล้ายกับปีของไทยภาคกลางแต่มีขนาดเล็กกว่า แต่เดิมปีแต่ใช้บรรเลงเป็นเครื่องนำวงหรือประธานของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ปริญญาธิพนธ์ ฉบับนี้เป็นการศึกษาการเป่าปีแต่ของ คุณตาบัว สาลีพิมพ์ อายุ ๗๔ ปี ชาวบ้านโนนจารย์ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้เป็นการประสมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านหลายชนิด เครื่องดนตรีหลัก คือ ปีแต่ กลองหนังใหญ่ และซอ มีฉิ่งและฉาบเป็นเครื่องประกอบจังหวะ ปีแต่มีการบรรเลงทั้งในวงมโหรีพื้นบ้านและการบรรเลงในขบวนแห่ โดยก่อนการบรรเลงจะมีเครื่องไหว้ครูเรียกว่า ซวยห้า เพลงที่บรรเลงนั้นจะเริ่มต้นด้วยเพลงไหว้ครูคือเพลงจีน ในอดีตจะมีการว่าจ้างให้บรรเลงและมีการออกแสดงในงานต่างๆ โดยเฉพาะงานบุญที่กระทำกันในหมู่บ้าน ซึ่งรายได้จากการแสดงแต่เดิมถือว่าเป็นรายได้ที่ค่อนข้างสูง แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีรายได้จากการบรรเลงแต่อย่างใด

การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน ในส่วนของการบรรเลงปีแต่นั้นพบว่ามีน้อยมาก เนื่องจากหาผู้บรรเลงไม่ได้ จะคงเห็นการบรรเลงเพียงเครื่องดนตรีชนิดอื่น ที่ทำหน้าที่ส่งต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านไปยังชนรุ่นหลังโดยปราศจากปีแต่

บทเพลงที่บรรเลงของปีแต่สามารถจำแนกได้ ๓ ประเภท คือ ๑. เพลงไหว้ครู ๒. เพลงบรรเลงทั่วไป ๓. เพลงบรรเลงในขบวนแห่ ซึ่งมีโครงสร้างของบทเพลงที่ไม่ซับซ้อน บันไดเสียงส่วนใหญ่จะใช้บันไดเสียงซอล ทำนองเพลงจะมีการเคลื่อนที่ขึ้นลงสลับกันหลากหลาย

ทำนอง และมีกระสวนจังหวะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบทเพลง ลูกตกของทำนองแต่ละวรรค จะมีลูกตกตามเสียงของบันไดเสียง นอกจากนี้ยังมีเสียงรองบรรเลงแทรกอยู่ ซึ่งทำให้สำเนียงเพลง แสดงถึงเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านตามแบบสำเนียงเขมร

พิทยวัฒน์ พันธะศรี (๒๕๔๖: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาบทเพลงของวงมโหรีอีสาน หมู่บ้าน เขียมแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า

๑. เครื่องดนตรีในวงมโหรีอีสานหมู่บ้านเขียมแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบไปด้วย ปี่กลาง ปี่ยอด ซอใหญ่ ๒ คัน ซอน้อย กลองมโหรี (กลองสองหน้า) ฉิ่ง ฉาบเล็ก รูปแบบการจัดวงจะมีการจัดวงแบบนั่งบรรเลงและเดินบรรเลง ก่อนการบรรเลงทุกครั้งจะมีการไหว้ครู เมื่อไหว้ครูเสร็จ ก็จะบรรเลงเพลงไหว้ครูจึงจะเป็นอันเสร็จพิธี การไหว้ครูของมโหรีอีสานมี ๒ แบบ คือ ไหว้ครู ก่อนการแสดง และไหว้ครูเพื่อฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อเริ่มการเรียน โอกาสในการบรรเลงวงมโหรีอีสาน จะบรรเลงตามงานบุญประจำปีของชาวอีสาน งานบวช งานศพ และงานอื่นๆ ทั่วไปที่มีผู้ว่าจ้าง

๒. บทเพลงของวงมโหรีอีสาน หมู่บ้านเขียมแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด มีเพลงเก่าทั้งหมด ประมาณ ๓๒ เพลง แต่ที่ชาวบ้านจำได้ปัจจุบันมีประมาณ ๒๐ เพลง บทเพลงของวงมโหรีอีสาน จะสืบทอดกันมาแบบปากต่อปาก ซึ่งสามารถแยกบทเพลงออกเป็น ๓ ประเภท คือ บทเพลงที่ใช้ สำหรับพิธีไหว้ครู บทเพลงที่ใช้สำหรับการบรรเลงแห่งตามงานเทศกาลงานบุญโดยทั่วไป และเพลง ที่ใช้ในงานอวมงคล บทเพลงที่ใช้บรรเลงมีลักษณะทำนองเดียว โดยเครื่องดนตรีที่บรรเลงทำนอง จะมีการบรรเลงเทคนิคเฉพาะของแต่ละเครื่องดนตรี แต่ทุกเครื่องดนตรียึดทำนองหลักเป็นแนว ในการบรรเลง บทเพลงเป็นลักษณะเพลง ๒ ท่อน คือ ท่อนที่ ๑ จะเป็นทำนองหลัก และท่อนที่ ๒ จะเป็นทำนองจบ ทำนองเพลงจะใช้ปี่กลางเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงทำนอง ทั้งการบรรเลงนำในตอนขึ้นเพลง และการบรรเลงนำในการเข้าสู่ทำนองซึ่งเป็นท่อนจบ ของบทเพลง บันไดเสียงมีทั้งแบบ ๕ เสียง และแบบ ๗ เสียง มีการใช้รูปแบบบันไดเสียงทั้ง แบบเมเจอร์ ไมเนอร์ และโดเรียน โมด (Dorian Mode)

วิโรจน์ เขียมสุข (๒๕๓๘: บทคัดย่อ) ทำการศึกษามโหรีเขมร วิเคราะห์เฉพาะกรณี บ้านสะเดา กิ่งอำเภอพลับพลายชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า ดนตรีพื้นบ้านอีสานตอนใต้ เฉพาะหมู่บ้านสะเดา กิ่งอำเภอพลับพลายชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน เป็นของกลุ่ม ตนเองสืบทอดมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๓ ชั่วคน มีประวัติย้ายถิ่นจากเขมรต่ำประเทศกัมพูชา มาสู่ จังหวัดสุรินทร์ และมาหยุดที่หมู่บ้านสะเดานี้ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นต้นมา การประสมวง ใช้เครื่องดนตรีทำจากวัสดุพื้นบ้าน เลียนแบบเครื่องดนตรีมาตรฐาน สะดวกในการใช้ ประกอบด้วย ตีว (ซอ) จับเปย (กระจับปี ๒ สาย) กราเปย (จะเข้พื้นบ้านแกะสลักเป็นตัวจระเข้)

ปี่สไล (คล้ายปี่ในภาคกลาง) และสะกั่ว (โทนเขมร) กับเครื่องประกอบจังหวะอื่น คือ ฉิ่ง ฉาบ และ กรับ มีนักร้องชาย-หญิง ร้องเพลงปฏิพากย์ (เพลงแก้กัน) เป็นของดั้งเดิมประมาณ ๑๐-๑๑ เพลง โดยใช้ภาษาเขมรเป็นพื้น การใช้งานยังยึดมั่นในขนบประเพณี มีการไหว้ครู และงดเว้นการบรรเลง ระหว่างฤดูเข้าพรรษา ซึ่งจะสัมพันธ์กับการถือศีลอุโบสถทางพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์ทางดุริยางคศิลป์ พบว่า ทั้งเครื่องดนตรีรายชิ้น และทำนองเพลง ที่ใช้ในการบรรเลง มีองค์ประกอบทางด้านดุริยางคศิลป์ครบถ้วนตามทฤษฎีดนตรีตะวันตก ผู้วิจัยได้ทำการวัดหน่วยเสียงเครื่องดนตรีทุกชิ้น แสดงไว้เป็นหลักฐานชัดเจนรวมทั้งได้วิเคราะห์ผลการวิจัยนี้ได้ ๓ ประเด็นใหญ่ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของวงมโหรีเขมรนี้กับชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ เรื่ององค์ประกอบของเครื่องดนตรีทุกชิ้นที่ใช้ในวงมโหรีเขมรนี้ วิเคราะห์องค์ประกอบทางดุริยางคศิลป์ ตลอดจนเขียนโน้ตสากลของเพลงดั้งเดิมนั้นไว้ทุกเพลง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเพลงประเภท Pentatonic mode

ผลการวิจัยนี้ยังมุ่งเน้นให้เห็น ความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมดนตรี “วงมโหรีเขมร” ของหมู่บ้านแห่งนี้ โดยที่ชื่อ “มโหรีเขมร” นี้เป็นชื่อเฉพาะไม่เกี่ยวข้องและไม่เหมือนกับคำว่า วงมโหรี ของวัฒนธรรมไทยภาคกลางแต่อย่างใด มีข้อเสนอแนะให้อนุรักษ์และสืบทอดอย่างเป็นระบบ เพราะศิลปินกลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุ เกรงจะขาดการสืบทอด ตลอดจนการซ่อมสร้างเครื่องดนตรีอันเป็นเอกลักษณ์ของมโหรีวงนี้ ควรจะได้มีการพิจารณาดำเนินการต่อไป

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดสุรินทร์ เรื่อง “การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์” วิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งด้านเอกสาร ตำราวิชาการและงานวิจัย และได้รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีการวางแผนงานและกำหนดหัวข้อที่ต้องศึกษาค้นคว้า โดยแบ่งการทำงานออกเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล

๓.๑.๑ เตรียมและกำหนดหัวข้อที่จะศึกษา รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเรื่องดนตรีพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

- องค์การบริหารส่วนตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
- สำนักวิทยบริการ (หอสมุด) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ (หอสมุด) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บุรีรัมย์

- สำนักวิทยบริการ (หอสมุด) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดจิว บางซื่อ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

๓.๑.๒ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประสบการณ์ตรงของบุคคลข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม หมู่บ้านระไซร์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

- สมุดจดบันทึกพร้อมปากกาและดินสอ
- แบบสัมภาษณ์
- กล้องบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวระบบดิจิทัล
- เครื่องบันทึกเสียง

รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ซึ่งเป็นศิลปินสมาชิกในวงมโหรีอีสานบ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ศิลปินพื้นบ้านอีสานใต้ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ ดังรายนามต่อไปนี้

- นายเผย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี
- นายพิทักษ์ ชมดี อายุ ๖๓ ปี
- นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์ อายุ ๕๐ ปี
- นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย อายุ ๕๐ ปี
- นายกัมพล ช่อทับทิม อายุ ๒๐ ปี
- นายพีรศักดิ์ ร่ำเรือง อายุ ๑๖ ปี
- เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทัศน์ อายุ ๑๔ ปี

๓.๒ ชั้นศึกษาข้อมูล

นำข้อมูลจากการรวบรวมทั้งหมดมาเรียงลำดับความสำคัญและจัดหมวดหมู่ ดังนี้
 ๓.๒.๑ บริบทวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ประกอบไปด้วย

- ประวัติความเป็นมา
- เครื่องดนตรี
 - เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า
 - เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดี
 - เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี
- การไหว้ครู
 - การไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี
 - การไหว้ครูก่อนการบรรเลง
 - การไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกครู
 - บทไหว้ครูและบททำน้ามนต์ครู
- บทเพลงที่ใช้บรรเลง

เพลงครู

เพลงที่ใช้สำหรับบรรเลงทั่วไป

เพลงแห่

ไน้ตเพลง (บันทึกบทเพลงที่ใช้บรรเลงจากการบันทึกเสียงและ

ภาพเคลื่อนไหวถอดเป็นเอกสารไน้ตเพลงไทย)

๓.๒.๒ ประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท ด้านประวัติชีวิตส่วนตัวและการศึกษาดนตรี

๓.๒.๓ การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์
ประกอบด้วย

- ประวัติบุคคลข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์
- การถ่ายทอดความรู้
- ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี
- การฝึกซ้อมดนตรี
- บรรยากาศการบรรเลงตามงาน

๓.๓ ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓.๑ เรียบเรียงประวัติความเป็นมาวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ศิลปิน โดยจัดลำดับเหตุการณ์สำคัญ สถานที่ และบุคคลที่เกิดขึ้นจริง โดยเริ่มตั้งแต่ก่อตั้งวงดนตรีและการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

๓.๓.๒ เรียบเรียงประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท ด้านประวัติชีวิตส่วนตัวและการศึกษาดนตรี โดยจัดลำดับเหตุการณ์สำคัญ สถานที่ และบุคคลที่เกิดขึ้นจริง

๓.๓.๓ จัดเรียงเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ประกอบด้วย ๕ ส่วนหลัก ดังนี้

- ประวัติข้อมูลบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์
- การถ่ายทอดความรู้
- ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี
- การฝึกซ้อมดนตรี
- บรรยากาศการบรรเลงตามงาน

๓.๔ ชั้นสรุป

๓.๔.๑ นำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์” ในรูปแบบเอกสารลักษณะรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ โดยแยกเป็น ๕ บท ดังนี้

- บทนำ
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- วิธีดำเนินการวิจัย

- ผลงานวิจัย

- สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๓.๔.๒ นำเสนอบทเพลงที่ใช้บรรเลงโดยการบันทึกเป็นโน้ตเพลงไทย

๓.๔.๓ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

บทที่ ๔ การนำเสนอผลงานวิจัย

๔.๑ บริบทวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์

งานวิจัยเรื่องการศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้แบ่งศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงบริบทของวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคล ข้อมูลที่เป็นศิลปินอาวุโสแห่งวงมโหรีดังกล่าว คือ นายผุย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี ซึ่งสามารถให้ข้อมูลต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นบุคคลที่เคยประสบเหตุการณ์ต่างๆ ในอดีต และเคยสัมผัสบุคคลสำคัญของวงมโหรีดังกล่าวด้วยตนเอง ซึ่งในปัจจุบันหลายท่านได้เสียชีวิตแล้ว โดยแบ่งหัวข้อที่จะทำการศึกษาออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ประวัติความเป็นมา
- เครื่องดนตรี
- การไหว้ครู
- บทเพลงที่ใช้บรรเลง

ประวัติความเป็นมา

วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ วงดนตรีพื้นบ้านวงหนึ่งที่มีชื่อเสียงในสังคมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านวงมโหรีอีสานที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง ประกอบไปด้วยศิลปินนักดนตรีพื้นบ้านในชุมชน คือ หมู่บ้านนาสาม ตั้งอยู่ตำบลเจียง อำเภอมือ จังหวัดสุรินทร์ และเขตพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งกลุ่มศิลปินนักดนตรีดังกล่าวโดยส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัวและผู้ที่มีสัมพันธ์ทางเครือญาติ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นเครือญาติอีกจำนวนหนึ่ง

สำหรับความเป็นมาของวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นายผุย ศรีสวาท ผู้นำวงในปัจจุบันท่านได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาดังต่อไปนี้

“วงมโหรีอีสานในย่านนี้ บ้านห้วยราชมีวงหนึ่ง บ้านราชวิถีก็มีอีกวงหนึ่ง แต่ละหมู่บ้านจะมีวงเป็นของตัวเอง รุ่นก่อนหน้าผม ครูเที่ยงครูของमत่านเป็นหัวหน้าวง นักดนตรีในรุ่นนั้นเท่าที่จำได้มีตาบีด ตาเป็ง ตาเที่ยง ตายูล ตาบวล เป็นวงในหมู่บ้าน ครูเที่ยงท่านเป็นอาของผมน บ่านระไซร์หมู่บ้านนี้เป็นญาติกันทั้งหมด มีนามสกุลแพงเจริญ ดีเสริม ศรีสวาท ต้นตระกูลเลย

“รุ่นต่อมาคือรุ่นผม ก็จะมีนักดนตรีคนอื่นๆ ด้วย ในรุ่นเดียวกัน นายสวัสดิ์ จันกลิ่น นายเฮีย หอมสุต นายเงา ดีเสริม ปัจจุบันนี้ตายกันหมด ตอนที่วงมโหรีอีสานมันเสื่อมก็เพราะมีเครื่องขยายเสียงเข้าหมู่บ้าน นี่แหละเสื่อมหมด อีกอย่างหนึ่งเพราะว่าซีเกียจเล่นแล้ว แต่อาจารย์ที่เป็นพระท่านมาอยู่วัดนี้แหละ ไปจ้างวงดนตรีบ้านดงมันมาเล่น ชื่อตาโบ เรียก ๖๐๐ บาท ตอนนั้นไม่ใช่บ่อยๆ นะ อาจารย์ท่านว่า พี่เผย บ้านเรานี้หมดคนดีแล้วหรือ ผมก็เอาใจพระอาจารย์ ก็เลยพากันทำเครื่องดนตรีเล่นกัน หมดแล้ว แต่ยังมีเหลือผมคนเดียว ตอนนั้นผมอายุประมาณ ๕๐ ปี ผมเป็นผู้สอนให้ทั้งหมด สอนมาถึงปัจจุบัน ๓๐ กว่าปีแล้ว” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๖)

เครื่องดนตรี

วงมโหรีอีสาน เป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้วงหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการผสมวงของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท โดยเฉพาะบ้านของนายเผย ศรีสวาท เครื่องดนตรีที่นำมาผสมรวมวงได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ได้แก่ ปี่สไล เครื่องสี ได้แก่ ตรัวแหบ (ซอด้วง) ตรัวทม (ซออู้) และตรัวกลาง และเครื่องตี (เครื่องประกอบจังหวะ) ได้แก่ กลองสองหน้า (กลองใหญ่) กลองกันตรึม ฉิ่ง ฉาบ และกรับไม้ โดยที่ไม่มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด ซึ่งบางชิ้นมีลักษณะรูปร่างคล้ายคลึงเครื่องดนตรีไทยมาตรฐาน (Thai Classical Music)

เครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงรวมวงนี้ เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาและความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องดนตรีของนักดนตรีในวง โดยเฉพาะนายเผย ศรีสวาท ซึ่งนอกจากมีความรู้ความสามารถในการบรรเลงดนตรีแล้ว ยังมีความรู้ความสามารถด้านเชิงช่างในการสร้างและซ่อมเครื่องดนตรีในวงมโหรีอีสานอีกด้วย เครื่องดนตรีในวงบางชิ้นเป็นฝีมือการสร้างของนักดนตรีรุ่นปัจจุบัน และบางชิ้นเป็นเครื่องดนตรีที่ตกทอดจากครูอาจารย์ในอดีต

หัวข้อนี้คณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะรูปร่างทางกายภาพและวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีวงมโหรีอีสาน ทั้งนี้สามารถแบ่งประเภทเครื่องดนตรีโดยยึดหลักตามลักษณะการบรรเลงออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

- เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า
- เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี
- เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าในวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท พบเพียงชิ้นเดียว คือ ปี่สไล

- ปี่สไล

ลักษณะรูปร่างทางกายภาพ ลักษณะคล้ายปี่ในในวงดนตรีไทยมาตรฐาน ปี่เลานี้ นายผุย ศรีสวาท เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น เล่าปี่ทำจากไม้เนื้อแข็ง มีลักษณะหัวท้ายบาน ออกและปล่องกลาง มีรูนิ้วกดจำนวน ๖ รู โดยเจาะรูกึ่งกลางตลอดเลา ด้านบนมีรูเล็ก สำหรับเสียบกำพวดปี่ ส่วนด้านล่างขนาดรูจะใหญ่กว่าด้านบน ขอบปี่ทั้งด้านบนและด้านล่างมีโลหะสีเงินเหลื่อมทั้ง ๒ ด้าน

กำพวดปี่ทำจากทองเหลือง ลักษณะกลมเล็กและเรียว ภายในโปร่ง ลึนปี่ใช้ใบตาลตัดเป็นรูปคล้ายลึนปี่ในวงดนตรีไทยมาตรฐาน แต่ใช้ใบตาลที่บางกว่า เพื่อประโยชน์ในการเป่าเสียงสูง เสียบลึนปี่ที่กำพวดด้านเล็กเรียว ส่วนด้านใหญ่ใช้เสียบกับเลาปี่

คณะผู้วิจัยได้ทำการวัดสัดส่วนปี่สไลได้ผล ดังนี้

- เลापี่มีความยาว ๔๔ เซนติเมตร
- เลापี่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๔ เซนติเมตร

วิธีการบรรเลง ผู้บรรเลงนั่งขัดสมาธิโดยตั้งหัวเข้าชันขึ้นทั้ง ๒ ข้าง การจับเลापี่ใช้มือขวาจับด้านบนและใช้มือซ้ายจับด้านล่าง โดยใช้นิ้วหัวแม่มือทั้งสองข้างประคองและรับน้ำหนักปี่ ข้อศอกทั้งสองข้างของผู้บรรเลงจะวางอยู่บนหัวเข่าที่ชันขึ้น

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีในวงมโหรีอีสาน วงนายผุย ศรีสวาท ประกอบด้วยตรัว ๓ ชนิด ได้แก่ ตรัวแหบ ตรัวกลาง และตรัวทม

- ตรัวแหบ

ลักษณะรูปร่างทางกายภาพ ลักษณะคล้ายซอด้วงในวงดนตรีไทยมาตรฐาน ส่วนประกอบสำคัญ ได้แก่ คันทวน กระบอกตรัว ลูกบิด และคันทัก ซึ่งทำจากไม้เนื้อแข็ง (ไม้ประดู่) หน้าตรัวทำจากหนังงู (หรืออาจใช้หนังคางคกแทนได้) สายตรัวใช้สายลวด หางม้าคันทักตรัวทำจากเส้นเอ็นพลาสติก หน้าตรัวมีไม้ชิ้นเล็กๆ ทำจากไม้ไผ่ใช้รองสายตรัว

คณะผู้วิจัยได้ทำการวัดสัดส่วนตรัวแหบได้ผล ดังนี้

- คันทวนยาว ๗๖ เซนติเมตร

- ลูกบิดยาว ๒๐ เซนติเมตร
- กระจบอกยาว ๑๓ เซนติเมตร
- กระจบอกมีความยาวเส้นผ่านศูนย์กลางด้านใน ๕ เซนติเมตร
- คันชักยาว ๖๙ เซนติเมตร
- หางม้ายาว ๖๒.๕ เซนติเมตร

วิธีการบรรเลง ผู้บรรเลงนั่งขัดสมาธิลำตัวตั้งตรงขนานกับพื้น (ไม่นิยมนั่งพับเพียบแบบเดียวกับท่านั่งในการบรรเลงซอในวงดนตรีไทยมาตรฐาน) วางตัวตั้งตรงขนานกับพื้นบนหน้าตัดด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง ผู้บรรเลงจะใช้มือซ้ายจับคันชักโดยหนีบระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ โดยหันท้ายกระจบอกซอไปทางด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง ผู้บรรเลงจะใช้นิ้วทั้งสี่ (นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย) กดสายเพื่อกำหนดเสียงต่างๆ ส่วนมือขวาของผู้บรรเลงจะจับช่วงต้นของคันชัก (ลักษณะการจับคล้ายการจับคันชักซอในวงดนตรีไทยมาตรฐาน)

- ตั้วกลาง

ลักษณะรูปร่างทางกายภาพ ส่วนประกอบสำคัญได้แก่ คันทวน ลูกบิด กระจบอก ตั้ว และคันชัก ทำจากไม้เนื้อแข็ง (ไม้พยุง) นายเผย ศรีสวาท เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น คันทวนมีลักษณะคล้ายคลึงกับคันทวนซอคู่ในวงดนตรีไทยมาตรฐาน แต่มีลักษณะแบนไม่กลมกลิ้ง ลูกบิดมีลักษณะรูปร่างคล้ายลูกบิดซอด้วงในวงดนตรีไทยมาตรฐาน แต่มีลักษณะป้อมและสั้นกว่า ปลายลูกบิดกลิ้งเป็นยอดแหลมลักษณะคล้ายทรงยอดเจดีย์ กระจบอกตั้วลักษณะรูปร่างคล้ายกระจบอกซอด้วง แต่มีขนาดใหญ่กว่าและกลิ้งตรง ไม่มีส่วนเว้าโค้งเหมือนซอด้วง หน้าตั้วทำจากหนังงูเหลือม สายตั้วใช้สายลวด หางม้าคันชักตั้วทำจากเส้นเอ็นพลาสติก หน้าตั้วมีไม้ชิ้นเล็กๆ ทำจากไม้ไผ่ใช้รองสายตั้ว

คณะผู้วิจัยได้ทำการวัดสัดส่วนตั้วกลางได้ผล ดังนี้

- คันทวนยาว ๘๙ เซนติเมตร
- ลูกบิดยาว ๑๘ เซนติเมตร
- กระจบอกยาว ๑๒ เซนติเมตร
- กระจบอกมีเส้นผ่านศูนย์กลางกว้าง ๘.๕ เซนติเมตร
- คันชักยาว ๗๖.๕ เซนติเมตร
- หางม้ายาว ๕๙ เซนติเมตร

วิธีการบรรเลง ผู้บรรเลงนั่งขัดสมาธิลำตัวตั้งตรงขนานกับพื้น (ไม่นิยมนั่งพับเพียบแบบเดียวกับท่านั่งในการบรรเลงขอในวงดนตรีไทยมาตรฐาน) วางตัวตั้งตรงขนานกับพื้นบนหน้าตักด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง ผู้บรรเลงจะใช้มือซ้ายจับคันทวีโดยหนีบระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ โดยหันท้ายกระบอกลงไปทางด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง ผู้บรรเลงจะใช้นิ้วทั้งสี่ (นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย) กดสายเพื่อกำหนดเสียงต่างๆ ส่วนมือขวาของผู้บรรเลงจะจับช่วงต้นของคันทวี (ลักษณะการจับคล้ายการจับคันทวีขอในวงดนตรีไทยมาตรฐาน)

- ตีรวทม

ลักษณะรูปร่างทางกายภาพ ส่วนประกอบสำคัญได้แก่ คันทวน ลูกบิด กระโหลกตวี และคันทวี ทำจากไม้เนื้อแข็ง (หรือไม้มะพร้าวและไม้มะเธิยะ) นายเผย ศรีสวาท เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น คันทวนมีลักษณะคล้ายคันทวนขอด้วงในวงดนตรีไทยมาตรฐาน แต่ขันทวนตวีไม่โค้งงอ มีลักษณะตั้งตรง ลูกบิดมีลักษณะรูปร่างคล้ายลูกบิดขอด้วง แต่มีลักษณะป้อมและสั้นกว่า ปลายลูกบิดกลึงเป็นยอดแหลมลักษณะคล้ายทรงยอดเจดีย์ กระโหลกตวีทำจากกะลามะพร้าว โดยที่ด้านท้ายกะลาเจาะรูเป็นหลอดยาวต่างๆ ตามความเหมาะสมและความสวยงาม หน้าตวีทำจากหนังงูเหลือม สายตวีใช้สายลวด (เดิมใช้สายไหม) หางม้าคันทวีทำจากเส้นเอ็นพลาสติก หน้าตวีมีไม้ชิ้นเล็กๆ ทำจากไม้ไผ่ใช้รองสายตวี

คณะผู้วิจัยได้ทำการวัดสัดส่วนตวีทมได้ผล ดังนี้

- คันทวนยาว ๙๓ เซนติเมตร
- ลูกบิดยาว ๒๐.๕ เซนติเมตร
- หน้าตวีมีเส้นผ่านศูนย์กลางกว้าง ๑๘ เซนติเมตร
- กระโหลกตวีมีความสูง ๑๑.๕ เซนติเมตร
- คันทวียาว ๗๔.๕ เซนติเมตร
- หางม้ายาว ๕๘ เซนติเมตร

วิธีการบรรเลง ผู้บรรเลงนั่งขัดสมาธิลำตัวตั้งตรงขนานกับพื้น (ไม่นิยมนั่งพับเพียบแบบเดียวกับท่านั่งในการบรรเลงขอในวงดนตรีไทยมาตรฐาน) วางตัวตั้งตรงขนานกับพื้นบนหน้าตักด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง ผู้บรรเลงจะใช้มือซ้ายจับคันทวีโดยหนีบระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ โดยหันท้ายกระบอกลงไปทางด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง ผู้บรรเลงจะใช้นิ้วทั้งสี่ (นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย) กดสายเพื่อกำหนดเสียงต่างๆ ส่วน

มือขวาของผู้บรรเลงจะจับช่วงต้นของคันทัก (ลักษณะการจับคล้ายการจับคันทักซอในวงดนตรีไทยมาตรฐาน)

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง ได้แก่ กลองสองหน้า (กลองใหญ่) และกลองกันตรึม และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะซึ่งมีทั้งเครื่องโลหะ (ทองเหลืองหรือสำริด) ได้แก่ ฉิ่งและฉาบ และเครื่องไม้ ได้แก่ กรับไม้ ดังนี้

- กลองสองหน้า (กลองใหญ่)

ลักษณะรูปร่างทางกายภาพ กลองรูปทรงกลมขนาดใหญ่พอประมาณ หุ่นกลองทำจากลำต้นมะพร้าว ซึ่งหนึ่งหน้ากลองด้วยหนังวัวทั้งสองข้าง กึ่งกลางหน้ากลองเขียนสีดำเป็นรูปวงกลมสำหรับกำหนดตำแหน่งบริเวณที่ใช้ไม้ตีลงหน้ากลอง และเขียนเป็นเส้นตัดขอบบริเวณขอบหนังเพื่อความสวยงาม สายเร่งหนังใช้เชือกพลาสติก (ลักษณะการร้อยเชือกเร่งเสียงคล้ายวิธีเดียวกับการร้อยหนังไล่ละมานและหนังเรียดในตะโพนไทย) พร้อมสายผ้าสำหรับคล้องคอนักดนตรีกรณีต้องเดินบรรเลงหรือเดินแห่ พร้อมไม้ตี ต้มทำจากไม้เนื้อแข็ง หัวไม้ใช้ผ้าหนาพันเป็นชั้นทรงกลมขนาดพอเหมาะ

คณะผู้วิจัยได้ทำการวัดสัดส่วนกลองสองหน้าได้ผล ดังนี้

- หน้ากลองมีความกว้าง ๔๗ เซนติเมตร
- ความยาวโดยรอบหุ่นกลอง ๑๘๐ เซนติเมตร
- หุ่นกลองมีความสูง ๒๐ เซนติเมตร
- ไม้ตีมีความยาว ๓๙ เซนติเมตร
- หัวไม้ตีมีขนาด ๔.๕ เซนติเมตร

วิธีการบรรเลง ผู้บรรเลงจะนั่งท่าขัดสมาธิลำตัวตั้งตรงขนานกับพื้น กลองสองหน้าจะถูกวางในแนวตั้งบนหน้าตักก่อนไปทางบริเวณหัวเข่าด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง โดยที่มือซ้ายจะจับสายคล้องคอประคองหุ่นกลองเพื่อไม่ให้ล้ม มือขวาของผู้บรรเลงถือไม้ตีสำหรับตี การบรรเลงจะใช้ไม้ตีตีลงบนหน้ากลองบริเวณกึ่งกลางด้วยแรงอันพอเหมาะจะได้เสียงดัง “ตุ้ม”

ตัวอย่างลักษณะจังหวะการตีกลองสองหน้าที่บรรเลงประกอบเพลงต่างๆ ในวงมโหรีอีสาน เช่น

เพลงตาทีก

--- ตุ่ม	- ตุ่ม --	- ตุ่ม -ตุ่ม	----	--- ตุ่ม	- ตุ่ม --	- ตุ่ม -ตุ่ม	----
----------	-----------	--------------	------	----------	-----------	--------------	------

เพลงแฮฮอมชะลอมเบ้าะ (แต่ละท่อนมีลักษณะการตีแตกต่างกัน)

ท่อนที่ ๑

--- ตุ่ม	----	- ตุ่ม --	--- ตุ่ม	--- ตุ่ม	----	- ตุ่ม --	--- ตุ่ม
----------	------	-----------	----------	----------	------	-----------	----------

ท่อนที่ ๒

----	--- ตุ่ม	--- ตุ่ม	--- ตุ่ม	----	--- ตุ่ม	--- ตุ่ม	--- ตุ่ม
------	----------	----------	----------	------	----------	----------	----------

ท่อนที่ ๓ และท่อนที่ ๔

- ตุ่ม -ตุ่ม	----	- ตุ่ม -ตุ่ม	----	- ตุ่ม -ตุ่ม	----	- ตุ่ม -ตุ่ม	----
--------------	------	--------------	------	--------------	------	--------------	------

เพลงไอ้ละหนาย

--- ตุ่ม	- ตุ่ม --	- ตุ่ม -ตุ่ม	----	--- ตุ่ม	- ตุ่ม --	- ตุ่ม -ตุ่ม	----
----------	-----------	--------------	------	----------	-----------	--------------	------

เพลงตาพูน

--- ตุ่ม	- ตุ่ม --	- ตุ่ม -ตุ่ม	----	--- ตุ่ม	- ตุ่ม --	- ตุ่ม -ตุ่ม	----
----------	-----------	--------------	------	----------	-----------	--------------	------

- กลองกันตรึม

ลักษณะรูปร่างทางกายภาพ กลองรูปทรงกลมขนาดกลางและยาว (รูปทรงคล้ายทรงแจกัน) นายเผย ศรีสวาท เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น ส่วนบนของหุ่นกลอง (ส่วนที่ติดกับหนังหน้ากลอง) ลักษณะอวบ มีรอยยักเป็นข้อต่อช่วงระหว่างตัวหุ่นกลอง สำหรับใช้คล้องเหล็กเส้นเล็กเพื่อใช้ดึงสายเร่หนังเพื่อเร่เสียง ตัวกลองลักษณะอวบด้านบนและเรียวเล็กลงจนกระทั่งถึงส่วนท้าย ท้ายกลองมีลักษณะผายและบานออก หุ่นกลองทำจากไม้ขนุน ซึ่งหนังหน้ากลองด้วยผ้าใบทั้งสองข้าง (เดิมใช้หนังงูหรือหนังวัว) สายเร่หนังใช้เชือกพลาสติก พร้อมสายผ้าสำหรับคล้องคอนักดนตรีกรณีต้องเดินบรรเลงหรือเดินแห่

วงมโหรีอีสานจะใช้กลองกันตรึมในการบรรเลงจำนวน ๒ ใบ วัสดุที่ใช้ทำกลองมีความคล้ายคลึงกันและมีสัดส่วนต่างๆ เท่ากัน แต่ระดับเสียงมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ใบหนึ่งมีเสียงสูงและอีกใบหนึ่งมีเสียงต่ำ

ประมวลภาพเครื่องดนตรี

ภาพที่ ๑ ตรึงกลาง หมายเลข ๑
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒ ลักษณะกระบอกและหน้าตรึงกลาง หมายเลข ๑
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓ ตรวกลาง หมายเลข ๒
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔ ลักษณะโชนและลูกบิดตรวกลาง หมายเลข ๒
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕ ตระวัทม (ซอด้วง)
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๖ ลักษณะกะโหลกและลายตระวัทม
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๗ ซอด้วง (ซอด้วง)
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๘ ปี่ใน (ปี่ใน)
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๙ กลองกันตรึม
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู๋จินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๑๐ กลองสองหน้า (กลองใหญ่) พร้อมไม้ตี
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู๋จินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๑๑ ฉิ่งสำริด
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๑๒ ฉาบ
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๑๓ กriebไม้ (กriebเสภา)
ที่มา: พืชชาณัฐ ตู๋จินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ประมวลภาพลักษณะการบรรเลงเครื่องดนตรี

ภาพที่ ๑๔ แสดงท่านั่งและลักษณะการบรรเลงตรัว
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

ภาพที่ ๑๕ แสดงท่านั่งและลักษณะการบรรเลงปี่สไล (ปี่ใน)
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

ภาพที่ ๑๖ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงกลองกันตรึม
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

ภาพที่ ๑๗ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงกลองสองหน้า (กลองใหญ่)
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

ภาพที่ ๑๘ แสดงทำนองและลักษณะการบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ
(กรับไม้ ฉิ่ง ฉาบเล็ก)

ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

การไหว้ครู

การไหว้ครูเป็นพิธีกรรมและเป็นประเพณีเก่าแก่ที่ดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมลักษณะหนึ่งของคนทำงานหรือทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานช่างและงานศิลป์ทั้งหลาย จัดขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณครูอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดหรือเคยสั่งสอนศิลปวิทยาการก่อนที่จะเริ่มต้นลงมือกระทำงานนั้นๆ ทั้งเพื่อเป็นการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เกิดความเป็นสิริมงคลและเกิดขวัญกำลังใจแก่คนทำงาน ให้สิ่งที่กระทำสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สำหรับการไหว้ครูของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ สามารถแบ่งออกตามความมุ่งหมายได้ ๓ ลักษณะ คือ

- การไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี
- การไหว้ครูก่อนการบรรเลง
- การไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกครู

ซึ่งแต่ละลักษณะมีความเหมือนและความต่างกันในรายละเอียดของพิธี กล่าวคือ

การไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี

การไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี ประการแรกเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ศิษย์ผู้ที่จะเริ่มต้นเรียนดนตรี ประการที่สองเป็นการบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ครูเคารพนับถือ บอกกล่าวแก่ครูดนตรีผู้ล่วงลับไปแล้วที่เคยถ่ายทอดสรรพวิทยาการต่างๆ และประการสุดท้ายถือเป็นการรับศิษย์

เข้าศึกษาดนตรี หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เพื่อประกาศรับบุคคลธรรมดาคนหนึ่งเข้าเป็นวงศัวานว่านเครือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมดนตรีอย่างเป็นทางการ

นายเผย ศรีสวาท ได้ให้คำสัมภาษณ์แก่คณะผู้วิจัยถึงเรื่องการให้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี ซึ่งเป็นประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในอดีตที่นายเที่ยง ดีเสริม ครูดนตรีคนแรกของนายเผยได้จัดกระทำพิธีนี้ขึ้นเพื่อรับตนเข้าเป็นศิษย์ ดังที่คณะผู้วิจัยจะได้เขียนอธิบายต่อไป

นายเผย ศรีสวาท เล่าว่า ก่อนที่ครูเที่ยง ดีเสริม จะรับตนเป็นศิษย์และเริ่มต้นการเรียนการสอนดนตรีที่บ้านอีสานใต้อย่างเป็นทางการ วันแรกของการเรียนการสอน ครูเที่ยงได้จัดกระทำพิธีให้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรีให้แก่ตน โดยครูเที่ยงได้สั่งให้ตนเตรียมเครื่องประกอบพิธีให้ครูต่างๆ เพื่อมอบให้แก่ครูเที่ยง ดังนี้

- **ตรวยห้า หรือกรวยห้า** คือ ใบตองสดม้วนเป็นกรวยเล็กพอประมาณ ลักษณะก้นแหลมปากผายกลม ภายในบรรจุดอกไม้ไม้ไม้จกัดชนิดหรือสี จำนวน ๕ กรวย นำกรวยห้าวางเรียงอย่างสวยงามเป็นระเบียบบนพานที่เตรียมไว้
- **เงินก้านล** เงินค้ายกครูหรือเงินจำนวน ๖ บาท เงินก้านลนี้นำไปพานพร้อมกับตรวยห้าเช่นกัน
- **ผ้าดิบสีขาว** ผ้าดิบสีขาวสะอาดยังไม่ผ่านการใช้งานจำนวน ๑ ผืน ขนาดกว้างยาวพอประมาณ โดยพับผ้าดิบดังกล่าวให้เรียบร้อยแล้วนำวางบนพานร่วมกับตรวยห้าและเงินก้านล
- **เหล้าขาว** จำนวน ๑ ขวด
- **ขันนํ้ามนต์** ขันเงิน ขันทองเหลือง หรือขันลงหินขนาดพอประมาณพร้อมบรรจุน้ำสะอาดภายในขันเพื่อทำนํ้ามนต์จำนวน ๑ ขัน
- **เทียน** เทียนไขสำหรับทำนํ้ามนต์จำนวน ๒ เล่ม

เมื่อนายเผยได้มอบเครื่องประกอบพิธีให้ครูทั้งหมดให้แก่ครูเที่ยงแล้ว ครูเที่ยงได้ทำการบูชาครู ทำนํ้ามนต์ครู และประพรมนํ้ามนต์ครูนั้นให้แก่ตน ทั้งยังได้นำเหล้าขาวรินลงบนเครื่องดนตรีต่างๆ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า ครูหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับเครื่องสังเวยคือเหล้าขาวที่ศิษย์ได้นำมาถวายแล้ว หลังจากนั้นครูเที่ยงได้ให้โอวาทและสั่งสอนนายเผยให้เป็นศิษย์ที่ดรุ๊กตัญญู คุณครูที่สั่งสอนและถ่ายทอดวิชาแก่ตน จากนั้นจึงเริ่มการเรียนการสอนดนตรีตามแบบแผนที่ได้กระทำสืบมา ถือเป็นพิธีเสร็จสิ้นพิธีให้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี

การไหว้ครูก่อนการบรรเลง

การไหว้ครูก่อนการบรรเลง นอกจากเป็นการระลึกถึงครูอาจารย์ที่เคยสั่งสอนศิลปะวิชาการแล้ว ยังเป็นการบอกกล่าวแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าที่เจ้าทางที่คนระวางดนตรีนำวงไปบรรเลงอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการสำรวมใจกายและทำสมาธิชั่วขณะจิตก่อนเริ่มบรรเลงดนตรีที่ดี ทั้งนี้ การไหว้ครูก่อนการบรรเลง ถ้าสถานที่หรือโอกาสไม่เอื้ออำนวยเรื่องเครื่องประกอบพิธีหรือเครื่องสังเวทต่างๆ พวงมาลัยดอกไม้หรือการยกมือไหว้ของนักดนตรีก็ถือเป็นการไหว้ครูก่อนการบรรเลงอย่างหนึ่งได้เช่นกัน

สำหรับการไหว้ครูก่อนการบรรเลงของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลและทำการสัมภาษณ์นายเผย ศรีสวาท เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ณ ศาลากลางหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ประสานงานให้สมาชิกนักดนตรีวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท ทำการบรรเลงเพลงมโหรีอีสานเพื่อบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหว พร้อมกันนี้ได้ขอให้สาธิตการไหว้ครูก่อนการบรรเลง ดังที่คณะผู้วิจัยจะได้เขียนอธิบายรายละเอียด เครื่องประกอบพิธีไหว้ครู และขั้นตอนการไหว้ครูก่อนการบรรเลงดังต่อไปนี้

เครื่องประกอบพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลงที่วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จัดเตรียมไว้มีความคล้ายคลึงกับเครื่องประกอบพิธีไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรีที่นายเผยให้คำสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยขอคัดลงซ้ำดังนี้

- **ตรวยห้า หรือกรวยห้า** คือ ใบตองสดม้วนเป็นกรวยเล็กพอประมาณ ลักษณะก้นแหลมปากผายกลม ภายในบรรจุดอกไม้ไม่จำกัดชนิดหรือสี จำนวน ๕ กรวย นำกรวยห้าวางเรียงอย่างสวยงามเป็นระเบียบบนพานที่เตรียมไว้
- **เงินก้านล** เงินค้ายกครูหรือเงินจำนวน ๖ บาท เงินก้านลนี้้นำใส่พานพร้อมกับตรวยห้าเช่นกัน
- **ผ้าดิบสีขาว** ผ้าดิบสีขาวสะอาดยังไม่ผ่านการใช้งานจำนวน ๑ ผืน ขนาดกว้างยาวพอประมาณ โดยพับผ้าดิบดังกล่าวให้เรียบร้อยแล้วนำวางบนพานร่วมกับตรวยห้าและเงินก้านล
- **เหล้าขาว** จำนวน ๑ ขวด
- **ขันนํ้ามนต์** ขันเงิน ขันทองเหลือง หรือขันลงหินขนาดพอประมาณภายในบรรจุน้ำสะอาดเพื่อทำนํ้ามนต์จำนวน ๑ ขัน พร้อมด้วยใบหญ้าคาเป็นกำสำหรับเป็นที่พรมนํ้ามนต์

- เทียน เทียนไขสำหรับทำน้ำมันต์จำนวน ๒ เล่ม

ขั้นตอนปฏิบัติในการไหว้ครูก่อนการบรรเลง เมื่อสมาชิกนักดนตรีในวงมาโดยพร้อมเพรียง และนั่งรวมกลุ่มแล้ว ซึ่งนิยมนั่งเป็นรูปครึ่งวงกลมหรือนั่งล้อมรอบเครื่องดนตรี โดยวางเครื่องดนตรีในวงมโหรีอีสานรวมกันไว้ตรงกลางแบบไม่เป็นวง จากนั้นคณะผู้วิจัยได้มอบเครื่องประกอบพิธีไหว้ครู คือ พานครู ในพานครูประกอบด้วยผ้าดิบสีขาว ตรวายห้า และเงินกำนลครูจำนวน ๒๒ บาท และเหล้าขาว ๑ ขวด แด่นายเผย

จากนั้นนายเผยในฐานะหัวหน้าผู้นำวงได้จุดเทียนเพื่อทำน้ำมันต์ครู สมาชิกนักดนตรีคนอื่นๆ ยกมือขึ้นประนมพร้อมทั้งกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยและคำบูชาครูตามนายเผย จากนั้นนายเผยได้กล่าววบทบูชาครูและบททำน้ำมันต์ครูที่นายเผยได้รับการถ่ายทอดจากนายรัก ศรีสวาท ในขณะที่นักดนตรีท่านหนึ่งในวงได้เปิดเหล้าขาวพร้อมกับรินเหล้าลงบนเครื่องดนตรีที่ตั้งกองอยู่กลางวง โดยรินลงใส่ปี่ใน (สไล) ตรวายชนิดต่างๆ และลงบนหน้ากลองสองหน้าและกลองกันตรึม เมื่อนายเผยทำน้ำมันต์ครูเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้ประพรมน้ำมันต์ให้แก่สมาชิกทุกคนในวงดนตรีรวมถึงประพรมให้แก่ตนเองด้วย

จากนั้นวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท ได้บรรเลงเพลงชุดไหว้ครู ประกอบด้วยเพลงต้นฉิ่งเพลงหางยาว เพลงปิ่นดิ่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย และเพลงตะนาว ซึ่งถือเป็นการใหม่โรงและเป็นการสักการะครู นักดนตรีคนเดิมในวงได้นำเหล้าขาวรินลงบนเครื่องดนตรีต่างๆ อีกครั้ง ถือเป็นส่วนตอนสุดท้ายในการกระทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง

การไหว้ครูเมื่อนักดนตรีผิดครู

วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานได้ให้ความเคารพยำเกรงและเชื่อถือเรื่องครูเป็นอย่างมาก ครูในที่นี้มิใช่หมายถึงครูมนุษย์ที่เป็นบุคคลสามัญทั่วไป แต่หมายถึงครูผี คือ ครูมนุษย์ที่ล่วงลับไปแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงผีบรรพบุรุษ การผิดครู หมายถึง การทำสิ่งที่ไม่บังควรหรือข้อห้ามต่างๆ หรือล่วงเกินครูด้วยประการทั้งปวง ส่งผลให้ผู้กระทำเจ็บป่วยหรือมีอาการต่างๆ ต้อง “แต่งครู” โดยจัดเครื่องเซ่นและบรรเลงดนตรีถวายครูจึงจะหาย

นายเผย ศรีสวาท ให้คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับการไหว้ครูเมื่อนักดนตรีผิดครูว่า “ถ้าผิดครูเราต้องแต่งเครื่องบูชาครู ผมไม่เคยจัดงานไหว้ครูประจำปี ถ้าเราไม่ผิดครูเราก็ไม่ต้องทำ ในชีวิตผมเคยผิดครูหลายครั้ง เวลาแก้หรือแต่งครูก็ต้องมีบายศรีปากชาม ๑ คู่ บายศรีต้นกล้วย ๒ ต้น บายศรีถาด ๒ ถาด มีหัวหมู ไก่ หมากพลู บุหรี่ เหล้าขาว น้ำเซียวน้ำแดง ข้าวสวย กับข้าวต่างๆ ไข่ไก่ต้มสุก ๒ ฟอง แล้วเล่นดนตรีถวาย เวลาจัดก็จัดที่บ้าน ทำนอกบ้าน เพราะจะมีคนออกมา

ร่วมงานด้วย บอกครูว่าเราผิดครู ที่เราทำผิดด้วยกายวาจา ก็แล้วแต่เราจะพูด จากที่เคยป่วยใช้ หรือมีอาการต่างๆ ก็จะไม่หาย” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๖)

จากคำสัมภาษณ์ของนายเผย ศรีสวาท เครื่องประกอบพิธีไหว้ครูเมื่อนักดนตรีผิดครูจะแตกต่างจากเครื่องประกอบพิธีไหว้ครูที่ใช้ในการไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรีและการไหว้ครูก่อนการบรรเลง ซึ่งมีความซับซ้อนและมีจำนวนมากกว่า ประกอบด้วย

- **บายศรีปากชาม ๑ คู่** บายศรีปากชามลักษณะคล้ายบายศรีปากชามที่ใช้บูชากันโดยทั่วไป

- **บายศรีต้นกล้วย ๒ ต้น** ใช้ต้นกล้วยส่วนกิ่งกลางระหว่างลำต้น ขนาดความกว้างและความยาวพอประมาณ ด้านปลายหรือยอดไม่ติดส่วนที่เป็นก้านใบ วางต้นกล้วยนั้นในแนวตั้งตรงใช้ดอกไม้ไม่เสียบที่ลำต้นกล้วยเป็นรูปครึ่งวงกลมโดยรอบและเป็นชั้น แต่ละชั้นวางขนมชนิดต่างๆ เช่น ขนมบัว ขนมข้าวแตง ข้าวเกรียบ ขนมกล้วย ขนมข้าวต้มมัด และกล้วยสุกเป็นลูก เป็นต้น ใช้ลูกมะพร้าวปอกเปลือกโดยให้เหลือเปลือกส่วนในแล้วตัดแต่งให้สวยงามครอบด้วยใบตองม้วนเป็นกรวยวางที่ยอดต้นกล้วย ใช้ก้านมะพร้าวเหลาเสียบด้วยข้าวตอกเสียบประดับต้นกล้วยแต่ละชั้นตามความเหมาะสม

- **บายศรีถาด ๒ ถาด** กาบกล้วยตัดเป็นทางขนาดพอประมาณขดเป็นรูปวงกลม นำไม้ไผ่เหลาเป็นแท่งเสียบขัดกันระหว่างกิ่งกลางแล้วนำไปตองปูทับ ด้านข้างใช้ใบตองม้วนเป็นตัวบายศรีเสียบทั้ง ๔ ทิศ ด้านในวางด้วยขนมชนิดต่างๆ เช่น ขนมบัว ขนมข้าวแตง ข้าวเกรียบ ขนมกล้วย ขนมข้าวต้มมัด และกล้วยสุกเป็นลูก เป็นต้น

จากนั้นวางกาบกล้วยที่บรรจุขนมทับซ้อนเป็นชั้นๆ จำนวน ๕ หรือ ๗ ชั้น โดยที่ขนาดของแต่ละชั้นลดหลั่นตั้งแต่ใหญ่ไปหาเล็ก (ลักษณะคล้ายเจดีย์) ยอดใช้ใบตองม้วนเป็นกรวยวางไว้ตำแหน่งสูงสุด กาบกล้วยดังกล่าวนี้จะต้องวางบนถาดสังกะสีอีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ ยังใช้ก้านมะพร้าวเหลาเสียบด้วยข้าวตอกเสียบประดับกาบกล้วยแต่ละชั้นตามความเหมาะสม

- **หัวหมู** หัวหมูต้มสุก จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสและความต้องการของผู้จัด

- **ไก่** ไก่ต้มสุก โดยอวัยวะต่างๆ ต้องครบสมบูรณ์ จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสและความต้องการของผู้จัด

- **หมากพลู** หมากหั่นเป็นชิ้นพอเหมาะหรือใช้ทั้งทลาย ใบพลูตัดก้านทานปูนจิบเป็นคำๆ จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสและความต้องการของผู้จัด

- **บุหรี่** บุหรี่ยี่ห้อใดไม่จำกัด หรือใช้ยาสูบม้วนแทนได้ จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสและความต้องการของผู้จัด

- **เหล้าขาว** เหล้าขาวยี่ห้อใดไม่จำกัด จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสและความต้องการของผู้จัด

- **น้ำเขียว หรือน้ำแดง** น้ำอัดลมยี่ห้อใดไม่จำกัด เป็นน้ำสีต่างๆ เช่น น้ำแดง น้ำเขียว หรือน้ำส้ม จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสและความต้องการของผู้จัด

- **ข้าวสวย กับข้าวต่างๆ** ข้าวสวยใส่จานหรือถ้วยพร้อมกับข้าวชนิดต่างๆ จำนวนมากน้อยตามแต่โอกาสและความสะดวกจัดใส่ถาดถาดเดียวกัน

- **ไขไก่ต้มสุก** ไขไก่ต้มสุกไม่ปกเปิดอีกจำนวน ๒ ฟอง

ส่วนรายละเอียดของพิธีกรรม นอกจากเชิญครูมารับเครื่องสังเวยกระยาบวชต่างๆ แล้ว ยังมีกรบรเพลงดนตรีถวายครู นักดนตรีที่ผิดครูจะต้องบอกกล่าวครูอาจารย์ในสิ่งที่ตนระลึกได้ว่าตนกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป แล้วกล่าวขอสมลาโทษครูหรือบอกกล่าวแต่ในสิ่งที่เป็นมงคลสิ่งดีสิ่งงามตามสมควร เป็นอันเสร็จพิธีให้ครูเมื่อนักดนตรีผิดครู

นอกจากนี้ นายเผยยังเล่าถึงประสบการณ์และความเชื่อเกี่ยวกับแรงครูว่า “ผมเชื่อ เชื่อจนทุกวันนี้ อย่าให้ล่วงเกินครูหรือเป็นคนอกตัญญู เพราะจะเป็นคนมีบาปมีกรรม เขาว่าห้ามข้ามเครื่องดนตรี ข้ามแล้วจะผิดครู เราจะไม่สบาย ถ้าผิดครูต้องมีเครื่องเช่น บายศรี หัวหมู เป็ด ไก่ เช่นครู ถ้าเราผิดครูจริงๆ ให้อ้วแล้วก็จะหายเลย

“ผมเคยเจอกับตัว ตอนนั้นมีคนป่วย เขาว่าผิดครู แล้วเอาดนตรีผมไปเล่นให้ คนใช้นี้ตาเหลือง เนื้อเหลือง ต้องนอนอยู่กับที่นอน ลูกไม่ได้ แต่พอผมไปถึงเขายกเอายาสูบยาอะไรมาให้ เล่นจบก็หายเลย นี่แหละทำผิดครูจริงๆ ไม่ได้มีอะไรมาแทรกแซง

“หรือตอนนั้นไปเล่นที่วัด ประเทศเขมร วัดนี้เป็นธรรมยุต เขาว่าไม่ต้องใช้เหล้า แล้วบอกว่าไม่ต้องใช้เหล้าให้ครูหรือ หัวหน้าวงก็ว่าไม่เอาเหล้าก็ได้ พอเล่นไปแล้วผมถ่ายอุจจาระไม่ออก มันจุกแน่น แต่ก่อนผมไม่เคยเชื่อ พอเห็นกับตาเลยกลัว ทีนี้ถ้าไม่มีเหล้าให้ครูผมจะไม่เล่น เพราะเราให้ครูเรากิน บวงสรวงครู ไม่ได้ให้พระกิน แต่พอเอาเหล้ามาเช่นก็หาย” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

บทไหว้ครูและบททำน้มนต์ครู

บทไหว้ครูและบททำน้มนต์ครูที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ นายเผย ศรีสวาท ได้รับการถ่ายทอดจากนายรัก ศรีสวาท ซึ่งมีศักดิ์เป็นปู่แท้ๆ ของนายเผย นายเผยจะบวกรรมบทไหว้ครูและบททำน้มนต์ครูบทนี้ทุกครั้งก่อนการบรรเลงดนตรี เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย คุณพระพุทธรูปคุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ คุณครูบาอาจารย์ที่เคยสั่งสอนศิลปวิทยาการทางดนตรีที่บ้านอีสาน

ได้ รวมถึงเป็นการบอกกล่าวแต่เจ้าที่เจ้าทางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตประจำอยู่ในสถานที่ที่ทำการ
บรรเลง ทั้งยังเป็นการป้องกันและแก้การกระทำคุณไสยต่างๆ ซึ่งอาจมีผู้ไม่ประสงค์ดีกระทำต่อวง
ดนตรีหรือนักดนตรีในขณะบรรเลงให้มีความเป็นไปในอาการต่างๆ ได้ และเพื่อความเป็นสิริมงคล

นายเผย ศรีสวาท กล่าวว่า “นะหลุด โมถอน พุทเคลื้อน ธาคลอน ยะพุทหลุดออก นะ
กระจัดกระจาย โมเลื่อมหายสิ้นสุด พุทลุลุดอรทา ธาคลาคลาน ยะสรรพศัตร์วินาศสันติฯ โบราณ
ไม่มีหมอมเหมือนในปัจจุบัน เขาใช้คาถานี้แหละสะเดาะคนที่เป็นไข้เป็นอะไร ทำน้ำมนต์ทำได้ทุก
อย่าง เป่าหัวเด็กที่เป็นไขก็ได้ หรืออีกถาคาหนึ่ง มันมีคำว่าแก้ทั้งนั้น แก้คุณไสยแก้คุณคนต่างๆ
เวลาเราไปเล่นดนตรีที่ไหนก็เป็นการป้องกันและแก้ไปด้วยในตัว” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๒๒
มิถุนายน ๒๕๕๖)

คณะผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเสียงบทไหว้ครูและบททำน้ำมนต์ครูจากนายเผย ศรีสวาท และ
ถอดเสียงบันทึกตามต้นฉบับไฟล์เสียงที่คณะผู้วิจัยได้บันทึกไว้ ดังนี้

ตั้งนะโมฯ ๓ จบ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

บทชุมนุมเทวดา

สัคเค กาเม จะ รูปे ศิริสิขะระตะญเญ จันตะลิกเข วิมานे ที่เป รัฎฐเญ จะ คาเม ตะระนะคะ
หะเน เคหะ วัตถุมหิ เขตเต ภูมมา จายันตุ เทวา ชะละละละวิสะเม ยักชะคันธัพพะนาคา ติฏฐันตา
สันติเกยัง มุนิวะระวะจะนัง สาธะโว เม สุธันตุ

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

บทไหว้ครูและบททำน้ำมนต์ครู

พุทธัง आयुกะพันทะนัง ชีวิตังยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง आयुกะพันทะนัง ชีวิตังยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง आयुกะพันทะนัง ชีวิตังยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

พุทธิยัมปิ พุทธัง आयुกะพันทะนัง ชีวิตังยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ทูตียมปี ถัมมัง อายุกะพันทะนัง ซีวิตังยวาระนิพพานัง สระระณัง คัจฉามิ
 ทูตียมปี สังฆัง อายุกะพันทะนัง ซีวิตังยวาระนิพพานัง สระระณัง คัจฉามิ
 ตะตียมปี พุทธัง อายุกะพันทะนัง ซีวิตังยวาระนิพพานัง สระระณังคัจฉามิ
 ตะตียมปี ถัมมัง อายุกะพันทะนัง ซีวิตังยวาระนิพพานัง สระระณังคัจฉามิ
 ตะตียมปี สังฆัง อายุกะพันทะนัง ซีวิตังยวาระนิพพานัง สระระณังคัจฉามิ

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ นะโมพุททายะ เตชะสะโตยะ เตชะพระ
 ธรณีสารปรทานใหญ่ เขิญคุณครูชื่อท้าวเวสสุวรรณ ผู้เป็นเจ้าของครองทั้งแผ่นดิน ทั้งพระอินทร์
 พระพรหม พระยมการ พระจตุโลกบาลทั้งหลาย ทั้งพระนารายณ์ผู้มีฤทธิ์ ทั้งพระฤๅษีศิษย์
 พระพิฆณูการ ทั้งพระพุท พระธรรม พระอารยสงฆ์ ทั้งพระพุทเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ อันจะบ่งบอก
 ทั้งพื้นแผ่นดินแดนพระธรณี ทั้งมหาพระปฐพีผู้คงสถิตอยู่ในห้วงอากาศ ผู้ให้ทำการ โยโส เทโว
 กะซัง พุทโธ สะวาหายะฯ

ข้าขออัญเชิญพระฤๅษีตารอด ขอเชิญพระฤๅษีตาไฟ ขอเชิญพระฤๅษีตาไล ขอเชิญ
 พระฤๅษีตางัว ขอเชิญพระฤๅษีทั้ง ๘ พระองค์ จงมารักษาตัวของพวกข้าพเจ้าด้วยกันทุกคนเทอญ
 ฯ

อิติปิ โส ภะคะวา สติ เตโช ติโย ไตรตรีง ชัดชะการ ทั้งครูบาอาจารย์ก็มา ครูผู้เฒ่าก็มา
 ครูผู้แก่ก็มา พระราชครูแห่งพระฤๅษีทั้ง ๔ ทวีป พระมนต์เข้ดลภู ชัยยะ สิทธิ ภะคะวา พระสุริยะ
 พระสุริยา พุทธะ พุทธา พุทธะ พุทธะ ถัมมะ ถัมมา ถัมเม ถัมโม สังฆะ สังฆา สังฆะ สังฆะ โอม กุจะ
 เขิญพระกัมมะทศออม กุจะเขิญพระกัมถันออม กุจะเขิญพระวิชฌนุการมาอยู่ในดวงใจกู โอม สิทธิ
 สิโรเม สิโรเม พุทธะ เทวัน จะ พรหมมะ เทนะวา สะเตนะวา ปรมะ หัตถะ เชนะ ปัจจะเพ จะรูกันเจ
 วะสรรพะกัมมา ประสิทธิเม สรรพพุทธานุภาเวนนะ สรรพธัมมานุภาเวนนะ สรรพสังฆานุภาเวนนะ
 สิทธิกิจจัง สิทธิกัมมัง สิทธิเตโชติโยอนิจจัง สิทธิลาโภ นินันตะรังฯ

อิติปิ โส ภะคะวา ทั้งพื้นทั้งดินทั้งพระอินทร์ พระพรหม พระยมการ พระจตุโลกบาล ทั้ง
 พุทธคิเณศร์ ทั้งพุทชะคินาย ทั้งพระธรณีสารยันใดขอให้มัยชัยมงคล ขอให้มัยชัยมงคล ขอให้มัยชัย
 มงคล สรรพะศัตรวินาศสันติ พุทธังระงับ ถัมมังระงับ สังฆังระงับ พุทโธกำจัด ถัมโมกำจัด สังฆะ
 กำจัด พุทโธกำจัด ถัมโมกำจัด สังฆะกำจัด พุทโธละลาย ถัมโมละลาย สังฆะละลาย พุทโธ
 จังงัง ถัมโมจังงัง พุทโธสูญหาย ถัมโมสูญหาย ชัยยะจังงัง มารขอชัย ชัยคะนะคะนำคะนะ มุอะ
 มะ นิพพานัง ปฏิโยโหตุฯ

โอม พระมหาเถรดำแย สัทธาเทแก สัทธาตนะกะพาพะยณ สัทธาณานา แก์โคมหิงสาปารมียะ
 แก์พาชนกและแก์จร แก์กินนรและนนซี มือถือคือตระบองเพชรและหินแดง แก์ทाराทองแดงงา
 แสงและกงจักร แก์พยนต์ยักษ์สุนัขกระแสงสา แก์คนชั้ยยาและอาทัน คะนั้นนัฎติและผีพราย ผี
 ตายโหงและผีตายห้า ผังรูปกลางป่าช้า ฟินหน้าฟินหลัง ให้อรักให้ชัง ในครั้งจัวเงา แก์คุณชะมก
 กะกะคุณนะจะสัมปอยยะ แก์คุณรีเจ้าสมิงพราย คุณมนต์ คุณดล คุณคนทั้งหลาย ให้ครางครอง
 คึก แก์คุณเทพรำลึก ให้นึกรำจิตรำจวนพรวนกายยา แก์ดอกจำปา แก์หมากทะเลาย เห็นไม่ไล อันรู้
 เดินพิลึก สะพริงกั้วเจ้าภูมิ่งหัว ออมระงับ สัทธาธิระงับ ภูจะเบิกบึงเบิกบั้งเบิกคนความบานประตุ
 ยนต์ ภูจะเบิกคนให้ถ้วนถึงพัน ภูจะแก์ยันและศาสดรา ภูจะแก์คาถาและคนธรรพ ภูจะแก์มาร
 ทะยะและนนซี ภูจะแก์ฝูงผีในอารักษ์ มิ่งจมาฟังคำพุทธโองการ มิ่งจมาฟังคำพุทธบัญญัติไว้
 เป็นประเพณี มิ่งจมาฟังคำคดี โอมนะโมพุทธัสสะ นะโมธัมมัสสะ นะโมสังฆัสสะ สายยะทิธัง หุ
 รุรุรุ สะวาหายะฯ

นะหลุด โมถอน พุทเคลื่อน ธาคลอน ยะพุทหลุดออก นะกระจัดกระจาย โมเลื่อมหาย
 สิ้นสุด พุทลุลุดอรทา ธาคลาคลาน ยะสรรพศัตรวินาศสันติฯ (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘
 เมษายน ๒๕๕๖)

ประมวลภาพการไหว้ครู

ภาพที่ ๑๙ เครื่องประกอบพิธีไหว้ครู (ผ้าขาว ๑ ผืน เทียนเหลืองเล่มเล็ก ๒ เล่ม
เงินก้านน ๒๒ บาท ตรวาย ๕ เหล้าขาว ๑ ขวด ชั้นน้ำมันต์ ๑ ชั้น และที่รดน้ำมันต์ ๑ ก้า)

ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๐ ผู้วิจัยมอบเครื่องประกอบพิธีไหว้ครูและเงินก้านนแด่นายเผย ศรีสวาท
ก่อนทำการบรรเลงวงมโหรีอีสานเพื่อบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหว

ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๑ นายเผย ศรีสวาท ขณะบวกรรมบทบูชาครูและบททำนํ้ามนต์ครู
ทำนํ้ามนต์เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนเริ่มการบรรเลงดนตรี
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๒ ขณะที่นายเผย ศรีสวาท บวกรรมบทบูชาครู
และบททำนํ้ามนต์ครูเพื่อทำนํ้ามนต์
สมาชิกนักดนตรีในวงทุกคนจะพนมมือด้วยอาการสงบ
เพื่อร่วมน้อมจิตระลึกถึงคุณครูอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๓ เมื่อนายเผย ศรีสวาท บริกรรมบทบูชาครูและบททำน้มนต์ครู
เพื่อน้มนต์เสร็จแล้ว นายเผยได้ประพรมน้มนต์ให้แก่สมาชิกนักดนตรีทุกคนภายในวง
รวมถึงได้ประพรมให้แก่ตนเองอีกด้วย

ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

ภาพที่ ๒๔ เมื่อทำพิธีไหว้ครู ทำน้มนต์ครู และประพรมน้มนต์ให้แก่สมาชิกนักดนตรี
ทุกคนภายในวงแล้ว นักดนตรีคนใดคนหนึ่งจะนำเหล่าขาวรินลงบนเครื่องดนตรี

จนครบทุกชิ้น เพื่อเป็นการเซ่นสรวงครูอาจารย์

ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

เพลงที่ใช้บรรเลง

เพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เป็นองค์ความรู้ที่นายเผย ศรีสวาท ได้รับการถ่ายทอดจากนายเที่ยง ดีเสริม ต่อมานายเผยได้ถ่ายทอดให้แก่ศิษย์รุ่นหลังและได้ใช้บรรเลงในวงดนตรีของตนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเพลงที่ใช้บรรเลงนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ เพลงครู เพลงแห่ และเพลงทั่วไป กล่าวคือ

เพลงครู

เพลงครู เป็นเพลงที่ใช้สำหรับเริ่มต้นในการเรียนการสอนวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ทั้งยังเป็นเพลงที่ใช้บรรเลงเริ่มแรกสำหรับการบรรเลงออกงานต่างๆ เสมือนประหนึ่งเป็นเพลงใหม่โรงแรกหรือเพลงบูชาครูก่อนที่จะบรรเลงเพลงอื่นๆ ต่อไป เพลงครูในที่นี่ได้แก่เพลงชุดไหว้ครู ประกอบด้วยเพลงตั้งฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงปิ่นตลิ่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย และเพลงตะนาว

เพลงแห่

เพลงแห่ เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงสำหรับประกอบขบวนแห่ต่างๆ เช่น แห่นาค เป็นต้น โดยนักดนตรีในวงจะนำเครื่องดนตรีของตนเองบรรเลงพร้อมกับเดินตามหรือนำขบวนแห่ในงานนั้นๆ ซึ่งลักษณะจังหวะในการบรรเลงเพลงแห่จะมีความเร็วกระชับและมีท่วงทำนองสนุกสนาน ได้แก่เพลงแฮฮอมหลอมเป้าะ เพลงตาพูน เพลงตาทึก และเพลงแห่เบ็ดเตล็ดที่ไม่ทราบชื่ออีกประมาณ ๑๕ เพลง

เพลงทั่วไป

เพลงทั่วไป เป็นเพลงเบ็ดเตล็ดที่ไม่สังกัดอยู่ในเพลงชุดไหว้ครู (เพลงครู) หรือเพลงแห่ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. เพลงที่ใช้บรรเลงในงานมงคล เช่น เพลงแขกมอญ เพลงธรรณีสมิงทอง เพลงนกขมิ้น เพลงกรอม เพลงพระโพธิ์ เพลงกะมาชา เพลงในชุดเรือมอันเร และเพลงสร้อยสน เป็นต้น และเพลงที่ใช้บรรเลงในงานอวมงคล เช่น เพลงอิเหนา เพลงธรรณีกรรแสง เพลงลอยเลื่อน เพลงนางหงส์ (พื้นบ้าน) เพลงดาวทอง และเพลงลาวครวญ เป็นต้น

โน้ตเพลง

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามทำการบันทึกเสียงเพลงวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖ และได้ทำการถอดเสียงบันทึกตามต้นฉบับไฟล์เสียงโดยวิธีบันทึกโน้ตใช้ระบบโน้ตไทย เสียงโน้ตที่ปรากฏตรงกับเสียงโน้ตในบันไดเสียงเพียงออในระบบเสียงดนตรีไทยมาตรฐาน ดังมีรายชื่อเพลงต่อไปนี้

๑. เพลงโฮล่ำปิ่น
๒. เพลงโกละหนาย

๓. เพลงธรณีสมิงทอง

๔. เพลงสร้อยสน

๕. เพลงแฮฮอมหลอมเป้าะ

๖. เพลงตาพูน

๗. เพลงตาทีก

๘. เพลงไหว้พระโพธิ์

เพลงที่ ๑ เพลงไฮลำปำ

- ล - ม	ล ม ล ม	- ฟ - ล	--- ฟ	- ท - ล	- ฟ - ล	- ท - ล	ฟ ท ล ฟ
ล ฟ ม ด	ล ท ด ม	- ล - ท	--- ท	ล ท ด ม	ฟ ม ล ม	ฟ ด ม ฟ	--- ฟ
ม ฟ ล ม	ฟ ม ด ฟ	ม ด ล ท	--- ท	ล ท ด ม	ฟ ม ด ฟ	ม ด ม ท	ม ม ฟ ม
ด ฟ ม ด	ม ม ด ท	ม ด ท ล	ม ล ท ด	ม ด ท ล	ม ด ท ล	ม ฟ ล ท	ล ฟ ล ท
ล ท ด ม	ฟ ม ด ม	- ฟ - ล	--- ฟ	- ท - ล	- ฟ - ล	- ท - ล	ฟ ท ล ฟ
ล ฟ ม ด	ล ท ด ม	- ล - ท	--- ท	ล ท ด ม	--- ม	ฟ ด ม ฟ	--- ฟ
ม ฟ ล ม	ฟ ม ด ฟ	ม ด ม ท	--- ท	ล ท ด ม	ฟ ม ด ฟ	ม ด ม ท	ม ม ฟ ม
ด ฟ ม ด	ม ท ด ท	ม ด ท ล	ฟ ล ท ด	ม ด ท ล	ท ล ฟ ล	ม ฟ ล ท	ล ฟ ล ท
ล ท ด ม	ฟ ด ฟ ม	- ฟ - ล	--- ฟ	- ท - ล	- ฟ - ล	- ท - ล	ฟ ท ล ฟ
ล ฟ ม ด	ล ท ด ม	- ล - ท	---	--- ม			

เพลงที่ ๒ เพลงโกละหน่าย

(- ม - ม	- ด - ด	- ล - ท	- ด - ท	- ล ฟ ล	- ท - ล	--- ล	- ท - ล
- ม - ม	- ด - ด	- ล - ท	- ด - ท	- ล ฟ ล	-- ท ล	- ม - ฟ	- ล - ท
ด ท ล ท	- ม - ท	ด ท ล ฟ	- ล - ท	ด ท ล ท	- ม - ด	--- ด	--- ด
ม ฟ ม ด	ม ด ท ล	-- ด ท	- ด ท ล	ด ท ล ฟ	- ล - ท	--- ท	- ท - ท)

เพลงที่ ๓ เพลงธรณีสมิงทอง

ท่อนที่ ๑

--- ท	--- ท	- ล - ท	- ร - มั	- ร - ท	--- ท	- ล - ท	- ร - ท
--- มั	- ร - ท	- ล ช ล	--- ช	--- ม	- ร - ช	--- ช	- ล - ท

- ร - ล	- ท - ล	- ช - ม	- - - ช	- - - ล	- ช - ท	- ล - ช	- ฟ - ม
- ล - ฟ	- ม - ร	- ท - ร	- ม - ช	- - - ช	- ท - ล	- ช - ม	- ล - ช
- - - ม	- ร - ช	- - - ช	- ล - ท	- ล - ร	- ล - ท	- ล - ช	ช ม ล ช
- - - ล	- ช - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- ท - ร	- ม - ช
- - - ช	- ท - ล	- ช - ม	- ล - ช	- - - ม	- ร - ช	- - - ช	- ล - ท
- ล - ร	- ล - ท	- ล - ช	ช ม ล ช	- - - ล	- ช - ท	- ล - ช	- ฟ - ม
- ล - ฟ	- ม - ร	- ล - ท	- ร - ม	- - - ม	- - - ม		

ท่อนที่ ๒

- ร - ท	- ร - ด	- - - ด	- ท - ด	- ล - ท	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ท
- ล - ช	- ท - ช	- - - ช	- - - ล	- ท - ร	- ล - ท	- - - ท	- ล - ท
- ร - ม	- ท - ช	- ร - ล	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ท	- ร - ท
- ล - ช	- ร - ช	- - - ช	- ม - ช	- ม - ช	- ล - ท	- ร - ล	- ท - ล
- ช - ล	- ม - ช	- - - ล	- ช - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ม - ร
- ท - ร	- ม - ช	- - - ช	- ท - ล	- ช - ม	- ล - ช	- - - ม	- ร - ช
- ร - ช	- ล - ท	- ล - ร	- ล - ท	- ล - ช	- ม - ช	- - - ล	- ช - ท
- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ม - ฟ	- ร - ม	- - - ม	- - - ม
- ร - ท	- ร - ด	- ท - ด	- ท - ด	- ล - ท	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ท
- ล - ช	- ท - ช	- - - ช	- - - ล	- ท - ร	- ล - ท	- - - ท	- - - ท
- ล - ท	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- ร - ช	- ล - ท	- - - ท	- ล - ท
- ร - ท	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ช	- ล - ช	- ช - ล	- ท - ช	- ล - ท
- ล - ช	- ฟ - ม	- - - ล	- - - ม	- ร - ฟ	- ร - ม	- - - ม	- - - ช
- - - ล	- - - ท	- - - ท	- - - ท	- ล - ท	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ท
- ร - ช	- ล - ท	- - - ท	- ล - ท	- ร - ท	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ช
- ล - ม	- ช - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- - - ล	- - - ม
- ร - ฟ	- ร - ม	- - - ม	- - - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ล	- - - ร
- - - ด	- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ด	- ท - ท	- ท - ด	- ท - ท
- ท - ด	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- ช - ล	- ท - ล	- ท - ช

- ล - ท	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - ทล	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม
- - - ร	- ล - ท	- ล - ร	- ล - ท	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ม	- ฟ - ม
- ล - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- - - ม	- ร - ม	- ร - ม	- ฟ - ม	- ล - ม
- ฟ - ม	- ร - ท	- - - ท	- ม - ร	- ล - ท	- ท - ท	- ร - ท	- ม - ร
- ล - ท	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ล	- ช - ม	- ช - ล	- ร - ล	- ท - ท
- ร - ท	- ล - ช	- - - ช	- - - ม	- - - ร	- ล - ท	- ท - ท	- ร - ท
- ม - ร	- ล - ท	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ช	- ล - ม	- ช - ล	- ร - ท
- ล - ท	- ช - ล	- ท - ช	- - - ช	- ท - ล	- ช - ม	- ล - ช	- - - ช
- ท - ล	- ช - ม	- ล - ช	- - - ช	- ล - ท	- - - ร	- - - ม	- - - ร
- ม - ฟ	- ล - ม	- ม - ม	- - - ม	- - - ม			

เพลงที่ ๔ เพลงสร้อยสน

ท่อนที่ ๑

- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ร	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ร
- - - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- - - ท	- - - ล	- ฟ - ท	- ล - ฟ	- - - ฟ
- - - ฟ	- ล - ล	- ล - ล	- ท - ล	- ฟ - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ ม ร
- ม - ฟ	- - - ล	- - - ท	- ด ร ม	- ร - ด	- ท - ล	- - - ล	- - - ฟ
- ม - ฟ	- ม - ช	- ฟ - ร	- ฟ - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ฟ - ล	- - - ล
- ท - ล	- - - ฟ	- - - ล	- - - ร	- - - ร	- ร - ฟ	- ม - ร	- ล - ท
- ร - ฟ	- ฟ - ม	- ร - ท	- ล - ฟ	- ล - ท	- - - ร	- - - ม	- - - ร
- ม - ฟ	- - - ล	- - - ท	- - - ร	- - - ม	- ร - ฟ	- ม - ร	- - - ร
- - - ล	- ล - ท	- ร - ล	- - - ล	- - - ล	- ร - ท	- ท - ท	ล ฟ ล ท
- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- ล - ท	- ร - ล	- ฟ - ท	- ล - ฟ	- - - ฟ
- - - ฟ	- ล - ท	- ล - ล	- ท - ล	- ฟ - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ ม ร
- ม - ฟ	- - - ล	- - - ท	- ฟ ล ท	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล	- - - ฟ
- ล - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- - - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ฟ - ล	- - - ล
- ท - ล	- ฟ - ล	- - - ท	- ร - ร	- ม - ฟ	- ม - ร	- ล - ท	- ร - ม
- ฟ - ม	- ร - ท	ท ท ล ฟ	- ล - ท	- - - ร	- - - ม	- - - ฟ	- - - ล
- ท - ล	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ท - ล	- ร - ฟ	- ม - ร	- - - ด	- ท - ล

ท่อนที่ ๒

(---ท	-ร-ล	---ล	---ล	-ร-ท	-ท-ท	ลฟลท	-ร-ฟ
-ฟ-ม	-ร-ท	-ล-ท	-ร-ล	-ฟ-ท	-ล-ฟ	---ฟ	---ฟ
-ล-ล	-ล-ล	-ท-ล	-ฟ-ท	-ล-ช	-ฟ-ม	-ฟมร	-ม-ฟ
---ล	---ท	-ฟลท	-ร-ม	-ร-ด	-ท-ล	---ล	-ม-ฟ
---ล	---ท	-ร-ม	-ร-ท	-ร-ท	-ล-ฟ	-ล-ท	-ล-ฟ
-ล-ฟ	-ม-ร	-ท-ร	-ม-ฟ	-ม-ฟ	-ล-ล	-ร-ท	-ล-ฟ
-ท-ล	-ท-ท	-ร-ฟ	-ม-ร	---ร	---ร)		

ท่อนที่ ๓

---ม	---ม	-ฟ-ร	-ท-ร	-ม-ฟ	---ม	---ฟ	-ล-ท
-ฟ-ท	-ฟลท	-ร-ม	-ฟ-ม	-ล-ม	-ฟ-ม	-ร-ท	---ท
---ท	-ร-ล	-ท-ร	-ม-ร	-ล-ท	-ฟ-ล	---ล	-ล-ท
-ล-ท	-ร-ม	-ฟ-ม	-ร-ฟ	-ล-ฟ	-ม-ร	---ร	---ร
-ลรท	-ล-ล	-ท-ล	-ฟ-ล	-ท-ล	-ท-ร	---ร	-ม-ร
-ล-ท	-ล-ร	-ร-ล	-ท-ร	-ฟ-ม	-ล-ฟ	---ฟ	---ฟ
-ล-ล	-ล-ล	-ท-ล	-ฟ-ล	-ท-ล	-ท-ร	---ร	-ม-ร
-ล-ท	-ล-ร	-ล-ท	-ล-ร	-ฟ-ม	-ล-ฟ	---ฟ	---ฟ
-ล-ล	-ล-ล	-ท-ล	-ฟ-ล	-ท-ล	-ท-ร	---ร	-ม-ร
-ล-ท	-ฟ-ล	-ท-ล	---ฟ	-ล-ม	-ฟ-ล	-ฟ-ท	-ล-ฟ
---ร	---ม	---ฟ	---ม	---ร	---ท	---ม	-ม-ม
-ฟ-ม	-ร-ท	-ล-ฟ	-ล-ท	---ร	---ม	---ม	-ฟ-ม
---ร	---ม	-ล-ด	-ท-ท	-ม-ด	-ท-ล-	---ม	---ฟ
---ล	---ท	-ร-ม	-ร-ท	-ร-ท	-ล-ฟ	-ล-ท	-ล-ฟ
---ม	---ฟ	-ล-ฟ	-ม-ร	-ท-ร	-ม-ฟ	-ล-ล	-ล-ล
-ร-ท	-ล-ฟ	-ท-ล	-ท-ท	-ร-ฟ	-ม-ร	---ร	---ม
-ร-ร	-ร-ร						

ท่อนที่ ๔

(--- ฐ	- ฐ - ฐ	--- ฐ	- ฐ - ฐ	--- ม	- ฐ - ม	--- ร	- ม - ฐ
--- ม	- ฐ - ล	- ท - ฐ	- ล - ท	--- ท	--- ร	- ท - ท	- ท - ท
--- ร	- ร - ล	--- ร	- ร - ท	--- ท	- ล - ท	--- ท	- ร - ท
- ล - ท	- ร - ม	- ล - ฐ	- ม - ร	--- ร	--- ร	--- ร	- ร - ร
--- ฐ	- ฐ - ฐ	--- ฐ	- ฐ - ฐ	--- ท	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ล
--- ล	- ท - ล	- ท - ล	- ฐ - ฟ	--- ฟ	--- ฟ	--- ฟ	--- ฟ
- ท - ท	- ร - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	--- ล	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร
- ล - ท	- ล - ร	- ด - ร	- ม - ฟ	- ม - ร	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ล - ท
- ด - ท	- ล - ด	- ท - ล	- ท - ฟ	- ล - ท	- ล - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ฟ
- ล - ฟ	- ม - ร	- ท - ร	- ม - ฟ	- ท - ล	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ฟ
- ท - ล	- ท - ท	- ร - ฟ	- ม - ร	--- ร	--- ร	--- ร	- ร - ร)

ท่อนที่ ๕

(- ร - ม	- ร - ท	- ร - ล	- ท - ร	- ท - ร	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร
- ล - ท	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล	--- ล	--- ล	--- ล	- ล - ล
- ท - ล	- ฟ - ล	--- ท	--- ร	--- ร	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร
- ล - ท	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล	--- ท	- ล - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร
- ล - ท	- ล - ร	--- ม	--- ฟ	--- ล	--- ท	--- ร	--- ม
- ฟ - ม	- ล - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	--- ม	- ม - ม	- ฟ - ม	- ร - ท
- ล - ฟ	- ล - ท	--- ร	--- ม	- ฟ - ม	- ร - ม	--- ม	- ล - ด
- ท - ท	- ม - ด	- ท - ล	--- ม	--- ฟ	- ม - ฟ	- ล - ท	- ร - ม
ฟ ม ร ท	- ล - ท	ร ท ล ฟ	ล ท ล ฟ	ล ฟ ม ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร	- ท - ร
- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ฟ	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ฟ
- ม - ร	--- ร	--- ร	- ร - ร	--- ร	--- ร)		

เพลงที่ ๕ เพลงแฮฮอมชะลอมเป๊าะ

ท่อนที่ ๑

(- ม - ท	- ร - ท	- ล - ฐ	- ล - ท	--- ท	- ม - ฐ	- ม - ร	- ล - ท
----------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

- ร - ท	- ล - ท	- ล - ฌ	- ฟ - ม	--- ม	--- ม	--- ม	- ร - ท
- ร - ท	- ล - ฌ	- ล - ท	- ล - ท	--- ท	- ม - ฌ	- ม - ฌ	- ล - ท
- ร - ท	- ล - ฌ	- ล - ฌ	- ฟ - ม	--- ม	--- ม	- ม - ด	- ท - ล
- ท - ด	- ท - ด	- ร - ม	--- ฟ	- ม - ร	- ม - ฟ	- ล - ม	- ฟ - ม
- ร - ด	- ท - ล	--- ท	--- ท	--- ท	--- ม	- ม - ด	- ท - ล
- ท - ด	- ท - ด	- ร - ม	--- ฟ	- ม - ร	- ม - ฟ	- ล - ม	- ฟ - ม
- ร - ด	- ท - ล	- ด - ท	--- ท	--- ท	--- ม)		

ท่อนที่ ๒

(- ม - ร	ม ร ท ร	ม ฟ ม ร	--- ด	- ท - ล	ท ล ฌ ม	- ฌ - ล	--- ล
- ม - ร	-- ท ร	ม ฟ ม ร	--- ด	- ท - ล	ท ล ฌ ม	- ฌ - ล	--- ล
--- ม	-- ร ท	ร ท ล ท	- ร - ม	-- ล ท	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล
--- ม	-- ร ท	ร ท ล ท	- ร - ม	-- ล ท	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล
- ท ร ท	ล ท ร ม	-- ฌ ล	- ฌ - ล	--- ล	- ท - ม	-- ฌ ล	- ฌ - ล
- ท ร ท	ล ท ร ม	-- ฌ ล	- ฌ - ล	--- ล	- ท - ด	- ท - ม	- ม - ด
-- ท ล	ม ล ท ด	- ท - ล	ท ด ล ท	- ท - ด	- ท - ม	- ท - ด	- ท - ล
- ท - ด	- ม - ฟ	- ล - ท	--- ท	--- ท)			

ท่อนที่ ๓

(--- ท	-- ล ฟ	- ล - ท	--- ท	- ม - ด	- ล ท ด	- ม - ท	--- ท
--- ท	-- ล ฟ	- ล - ท	--- ท	- ม - ด	ท ล ท ท	- ม - ท	--- ท
- ม - ท	- ล - ท	- ด - ม	--- ด	ม ฟ ล ม	--- ท	- ล - ฌ	- ม - ฟ
-- ม ฟ	- ม - ฌ	--- ฌ	- ม - ฟ	- ม - ด	- ฟ - ม)		

ท่อนที่ ๔

--- ฌ	- ม - ม	- ร ด ร	- ด - ด	-- ฌ ล	- ด - ด	-- ฌ ล	- ด - ด
--- ฌ	- ม - ม	- ร ด ร	- ด - ด	-- ฌ ล	- ด - ด	-- ฌ ล	- ด - ด
--- ฌ	- ม - ม	- ร ด ร	- ด - ด	-- ม ร	- ด - ร	- ม - ฌ	----
--- ฌ	--- ฌ	- ล - ฌ	- ม - ฌ	--- ล	--- ล		

เพลงที่ ๖ เพลงตาพูน

(- ม - ด	--- ด	- ด - ด	- ม - ด	- ท - ล	- ม - ด	- ด - ด	--- ด
- ม - ด	--- ด	- ด - ด	- ม - ด	- ท - ล	- ม - ด	- ด - ด	--- ด
- ล - ท	--- ท	- ท - ท	-- ล ฟ	- ล - ท	-- ล ท	ล ท --	--- ท
- ล - ท	--- ท	- ด - ท	-- ล ฟ	- ล - ด	-- ด ท	ล ท - ล	--- ล)

เพลงที่ ๗ เพลงตาทีก

--- ท	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ม	--- ฟ	- ม - ฟ
- ล - ท	- ล - ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ม	--- ม	--- ม
--- ร ท	--- ร ท	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ม	--- ฟ	- ม - ฟ
- ล - ท	- ล - ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ม	--- ม	--- ม
- ร - ท	- ช - ล	- ร - ท	- ท - ท	- ร - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ช - ล
--- ล	--- ล	--- ช	--- ล	- ท - ล	- ช - ช	- ร - ม	- ช - ล
- ร - ท	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ช - ล	--- ล	--- ล
--- ร	--- ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ม	--- ฟ	- ม - ฟ
- ล - ท	- ล - ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ท	--- ม	--- ม
--- ร	--- ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ม	--- ฟ	- ม - ม
- ล - ท	- ล - ม	- ฟ - ม	- ร - ร	- ล - ท	- ร - ม		

เพลงที่ ๘ เพลงไหว้พระโพธิ์

- ร - ล	--- ร	- ล - ท	- ร - ม	--- ม	--- ม	- ล - ท	- ร - ม
- ฟ - ม	- ร - ด	- ท - ด	- ม - ท	--- ท	--- ท	--- ท	--- ท
- ร - ร	- ม - พ	- ม ร ม	--- ม	--- ม	--- ม	- ล - ท	- ร - ม
- ฟ - ม	- ร - ด	- ท - ด	--- ล	- ด - ท	--- ท	- ท - ท	- ม - ล
--- ด	--- ด	- ม - ด	--- ด	- ด - ด	--- ล	- ช - ท	--- ล
- ช - ล	--- ล	- ล - ท	- ล - ล	- ล - ล	- ด - ท	- ม - ล	--- ด
--- ด	--- ด	--- ด	--- ท	--- ล	- ช - ร	--- ช	--- ล
--- ล	--- ล	- ล - ล	- ร - ร	- ร - ร	- ม - ฟ	- ร - ม	--- ม
--- ม	- ร - ท	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ด	--- ล	- ด - ท	--- ท

--- ท	--- ท	--- ท	--- ร	--- ร	- ม - ฟ	- ร - ม	--- ม
--- ม	- ร - ท	- ร - ม	--- ม	- ร - ด	- ล - ล	- ด - ท	--- ท
--- ท	--- ท	- ด - ด	- ล - ด	--- ด	--- ด	--- ด	--- ด
- ท - ด	- ล - ท	- ร - ท	- ช - ล	--- ล	--- ท	- ล - ล	- ล - ล
- ด - ท	- ด - ด	- ล - ท	- ด - ด	--- ด	--- ม	--- ม	--- ล
- ช - ร	- ล - ท	--- ร	- ช - ล	--- ล	--- ล	--- ล	- ล - ล
- ร - ร	- ร - ร	- ม - ฟ	- ล - ม	--- ม	--- ม	- ล - ท	- ฟ - ม
- ฟ - ม	- ร - ด	- ล - ด	- ม - ท	--- ท	--- ท	--- ม	

สรุป

จากการศึกษาหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ได้แก่ ๑. ประวัติความเป็นมา ๒. เครื่องดนตรี ๓. การไหว้ครู ๔. บทเพลงที่ใช้บรรเลง สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมา วงมโหรีอีสาน บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ เกิดจากการรวมตัวของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนและเขตพื้นที่ใกล้เคียง โดยผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านวงมโหรีอีสานในอดีตได้แก่ นายเที่ยง ดีเสริม ซึ่งต่อมานายเผย ศรีสวาท ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ และเมื่อนายเที่ยงได้เสียชีวิตลง นายเผยได้ทำหน้าที่เป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สนใจในชุมชนและสืบทอดหน้าที่หัวหน้าวงมโหรีอีสานต่อจากนายเที่ยงจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ปัจจุบันนายเผย ศรีสวาท อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องดนตรี วงมโหรีอีสาน เกิดจากการรวมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านหลายชนิดได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง คือ ปี่สไล ต้วแหบ ต้วกลาง ต้วทม และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะ คือ กลองสองหน้า (กลองใหญ่) กลองกันตรึม ฉิ่ง ฉาบ กรับไม้ โดยในการบรรเลงแต่ละครั้งจำนวนเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงจะไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้บรรเลงและจำนวนนักดนตรีที่มีอยู่ วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์จะไม่มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดผสม

การไหว้ครู ครูที่นักดนตรีวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ให้ความสำคัญแสดงความเคารพแสดงความคารวะผ่านพิธีกรรมไหว้ครูทั้งการไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี การไหว้ครูก่อนการบรรเลง และการ

ไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกซ้อม สามารถจำแนกออกได้ ๔ ประเภท คือ ๑. ครูเทวดา ๒. ครูผี ๓. ครูมนุษย์ และ ๔. เครื่องดนตรี ดังนี้

๑. ครูเทวดา นอกจากการกล่าวบูชาคุณพระรัตนตรัยและคุณบิดรมารดาในบทไหว้ครูและบททำนํ้ามนต์ครูของนายเผย ศรีสวาท ยังมีกรกล่าวถึงเทพเจ้าในคติพราหมณ์ของอินเดียซึ่งหมายถึงครูเทวดาและพระฤๅษีอีกหลายพระองค์ดังปรากฏนามต่อไปนี้ พระนารายณ์ พระพรหม พระอินทร์ พระพิฆเณศ การ พระพุทธรูปคิณศร์ พระพุทธรูปชินาย พระธรณี ท้าวเวสสุวรรณ พระจตุโลกบาล พระยมการ พระฤๅษีตารอด พระฤๅษีตาไฟ พระฤๅษีตาไล และพระฤๅษีตาจัว

๒. ครูผี หมายถึง ครูมนุษย์ที่เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่เคยอบรมสั่งสอนและทำกิจประโยชน์แก่ศิษย์รวมถึงสังคมนคริ์ส่วนรวม ครั้นเสียชีวิตลง ด้วยคุณงามความดีที่เคยกระทำไว้เป็นเบื้องหลังเมื่อจัดกระทำพิธีไหว้ครูขึ้นครั้งใดจึงน้อมระลึกถึงคุณครูอาจารย์เหล่านั้น นอกจากนี้ยังอาจหมายรวมถึงผีบรรพบุรุษด้วย

๓. ครูมนุษย์ หมายถึง ครูผู้อบรมสั่งสอนที่มีตัวตนและมีชีวิตอยู่ร่วมสมัยกับศิษย์ ถือเป็นบุคคลสำคัญในพิธีไหว้ครู เพราะเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ ที่ศิษย์สามารถจับต้องทดแทนคุณและเห็นผลได้ในขณะกระทำ (ไม่ใช่สัญลักษณ์นิยมอย่างครูเทวดาหรือครูผีที่ล่วงลับไปแล้ว) ครูบางท่านยังเป็นผู้เฝ้าในการกล่าวบทไหว้ครูและอัญเชิญครูเทวดาและครูผีสู่ปะรำพิธีไหว้ครูอีกด้วย

๔. เครื่องดนตรี ในฐานะสื่อกลางระหว่างผู้เล่นกับผู้ฟังเป็นเครื่องมือทำเพลง (บรรเลงเสียง) ที่ได้รับการกราบไหว้และบูชาพร้อมกับครูเทวดาและครูผีในพิธีไหว้ครู วัฒนธรรมไทยถือการปฏิบัติต่อเครื่องดนตรีอย่างเคารพนบ โดยนิยมยกมือไหว้ กราบ หรือนำพวงมาลัยดอกไม้บูชาเครื่องดนตรีก่อนฝึกซ้อมและทำการบรรเลง ทั้งดปฏิบัติกริยาไม่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นใช้อวัยวะตัวสัมผัส ส่งของหรือเดินข้าม หรือชายกระโปรง (ผ้าถุงสตรี) ครอบเครื่องดนตรี ซึ่งนักดนตรีพื้นบ้านอีสานได้ให้ความสำคัญเรื่องนี้อย่างมาก เพราะเป็นการ “ผิดครู” ส่งผลให้ผู้กระทำเจ็บป่วยหรือมีอาการต่างๆ ต้อง “แต่งครู” โดยจัดเครื่องเช่นและบรรเลงดนตรีถวายครูจึงจะหาย

บทเพลงที่ใช้บรรเลง บทเพลงที่ใช้บรรเลงสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ เพลงครู เพลงแห่ และเพลงทั่วไป ซึ่งบทเพลงที่ใช้บรรเลงเริ่มต้นจะบรรเลงเพลงในชุดไหว้ครูประกอบด้วย เพลงต้นฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงปี่นดิ่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย เพลงตะนาว (เพลงชุดนี้ใช้เริ่มต้นในการเรียนการสอนมโหรีอีสานด้วย) จากนั้นจึงบรรเลงเพลงอื่นๆ ตามความถนัดของศิลปินและความเหมาะสมของงาน

๔.๒ ประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท

งานวิจัยเรื่องการศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยได้แบ่งศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเนื้อหาในส่วนนี้เกี่ยวข้องกับประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท เป็นสำคัญ โดยแบ่งหัวข้อที่จะทำการศึกษาออกเป็นประเด็นหลัก ดังนี้

- ประวัติชีวิตส่วนตัว
- ประวัติชีวิตการศึกษาดนตรี

คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยลงพื้นที่ภาคสนาม ทำการสัมภาษณ์นายเผย ศรีสวาท และนำข้อมูลที่ได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ทั้งหมดดังมีเนื้อหาต่อไปนี้

กำเนิด เครื่องญาติ และครอบครัว

นายเผย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี เกิดเดือนมีนาคม (ไม่สามารถสืบค้นวันที่และวันเกิดได้) ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๗๓ บิดาชื่อ นายตุ ศรีสวาท มารดาชื่อนางบอน ศรีสวาท สกุลเดิม หารสูด บรรพบุรุษเท่าที่สามารถสืบค้นได้มีอาชีพหลักทำนาทั้งหมด คือ ปู่ชื่อนายรัก ศรีสวาท ย่าชื่อนางปวม ศรีสวาท ตาชื่อนายทุน หารสูด และยายชื่อนางอึ้ง หารสูด

นายเผยเป็นพี่ชายคนโตในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๔ คน ได้แก่ นายเผย ศรีสวาท นางผวย ศรีสวาท นางผิน ศรีสวาท และนายศุภชล ศรีสวาท พี่น้องทุกคนมีอาชีพทำนาเป็นหลัก ผู้มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีไทยดนตรีพื้นบ้านอีสานได้ได้แก่นายเผย และนายศุภชล (เทียม) ศรีสวาท พี่ชายคนโตและน้องชายคนสุดท้อง นายศุภชลเคยเป็นครูสอนดนตรีไทยดนตรีพื้นบ้านที่โรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันย้ายกลับมาอยู่บ้านเกิดที่จังหวัดสุรินทร์

นายเผยสมรสเมื่ออายุ ๒๓ ปี ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๖ กับนางพวน ศรีสวาท สกุลเดิมแพงเจริญ (ปัจจุบันอายุ ๘๕ ปี) คนหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อาชีพเดิมทำนา ทั้งสองมีบุตรธิดาร่วมกัน ๔ คน คือ นายศุภวัฒน์ ศรีสวาท ประกอบอาชีพ รับราชการครู นางบุญร่วม ศรีสวาท ประกอบอาชีพ ทำนา นายชัยสิทธิ์ ศรีสวาท ประกอบอาชีพ เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ และนายอุทัย ศรีสวาท ประกอบอาชีพ เจ้าหน้าที่กรมทางชนบท

บรรพบุรุษสายบิดา คือคนในสกุลศรีสวาท บ้านเดิมอยู่หมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สืบค้นได้ว่าสามารถร้องรำทำเพลงได้ตั้งแต่วัยเยาว์ รวมถึงพี่น้องร่วมท้องอีก ๔ คน คือ นายยอง นายเปก นายจิว และนายรัก ทั้งหมดเป็นนักดนตรี เล่นดนตรีและขับร้องรับส่งละคร (นับว่าเรื่องรามเกียรติ์) ประจำวงพระยาสุรินทร์ เจ้าเมืองสุรินทร์ในสมัยนั้น

นายเผยเล่าว่า “ผมเกิดมาทีหลัง แต่ทราบว่าเขาเล่นกันมานานแล้ว ผมนี่เล่นไม่ได้ครึ่งพวกเขาหรอก” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

ขอบันทึกไว้ตรงนี้สักหน่อยหนึ่งว่า นายเผยเป็นหลานรักของนายริก ทุกวันนายเผยมีหน้าที่ปีบนิ้วผ่องนวดคลายความเมื่อยล้าจากการทำอะไรทำนาให้ปู่ของตน ด้วยความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีเวลาอยู่ด้วยกันมากกว่าหลานคนอื่น ๆ ช่วงเวลานี้เองที่นายริกมักเล่าประสบการณ์ดนตรีที่ตนประสบมา และสอนวิชาอาคมต่างๆ ให้แก่ผู้เป็นหลาน รวมถึงบทบูชาครูและบททำน้มนต์ครูที่ทุกวันนี้ นายเผยใช้บริกรรมทุกครั้งก่อนเล่นดนตรีที่ได้รับถ่ายทอดจากนายริกผู้เป็นปู่ด้วยเช่นกัน (ดูบทบูชาครูและบททำน้มนต์ครู หัวข้อ ๔.๑ ข้อย่อยเรื่องการไหว้ครู)

นายเผยเล่าว่า “ปู่แกวช พอลึกก็ได้วิชาออกมาด้วย ผมเรียนมาตั้งแต่เด็กๆ แกบอกวาคาถานี้ทำน้มนต์พรหมให้เด็กหรือคนเป็นไข้ก็ได้ หรือจะท่องคาถาแล้วเคี้ยวหมากพ่น (สะเดาะ) ก็ได้

“ตอนนั้นผมไปเล่นเพลงแกวชซันท์ ศรีสะเกษ มีคนเขาเข้ามาบวงรเวน ผมเล่นดนตรีอยู่ที่เอาซอมาสี่ด้วย เข้ามาถามสารทุกข์สุขดิบ ถามเรื่องเครื่องดนตรีว่าคืออะไร พุดง่าย ๆ ว่าจะเข้ามาแห้วมากวน รุ่งขึ้นอีกวัน สายๆ ผมรอขึ้นรถกลับบ้าน เขาเดินมาแล้วคุกเข่ากราบผม ๓ ครั้ง บอกว่า ‘เขาขอยอมแล้ว’ แล้วก็จากไป ผมเข้าใจว่าเขาคงทำอะไรผมไม่ได้ จึงบอกว่ายอม เวลาออกงานเล่นดนตรีผมจะท่องคาถาบูชาครูบทนี้ทุกครั้ง” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

บิดานายเผย คือนายตุ สืบเชื้อสายร้องรำทำเพลงจากบิดาของตน นายตุสามารถเล่นดนตรีได้ทั้งเครื่องดนตรีมโหรีอีสานใต้และเครื่องดนตรีปี่พาทย์ (ที่นายเผยใช้คำว่าพิณพาทย์) ไม่ได้ยึดถือเป็นอาชีพแต่เล่นเพื่อความสนุก เมื่อมีใครจ้างวานหรือขอแรงก็จะรวบรวมสมัครพรรคพวกมาร่วมวงเล่นดนตรีตามงานต่างๆ หรือประโคมที่วัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

นายเผยเล่าว่า “ไม่รู้ว่ามีพ่อเรียนมาจากใคร รู้แต่ว่าพ่อเรียนพร้อมกับครูเพียง ดีเสริม ซึ่งเป็นครูของผม” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

นายตุเสียชีวิตด้วยโรคไข้มาลาเรียเมื่อประมาณอายุ ๓๐ ปี ช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะถูกเกณฑ์ไปทำทางทำถนนไปอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งแต่เดิมเป็นป่าและทางเกวียน ขณะนั้นนายเผยอายุประมาณ ๑๒ ปี

ฉะนั้น ถ้านับจากนายริก ศรีสวาท นักดนตรีรุ่นแรกในตระกูลจนถึงปัจจุบันที่นายเผยให้คำสัมภาษณ์ว่า เหลนชายของตน คือนายพิรศักดิ์ ไร่เรือง อายุ ๑๖ ปี สามารถเล่นดนตรีและร่วมวงออกงานกับตนพร้อมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้อย่างแข็งขัน ตระกูลศรีสวาทจึงสืบเชื้อสายนักดนตรีจากวันนั้นถึงวันนี้เป็นเวลาถึง ๖ ชั่วคน

ส่วนบรรพบุรุษสายมารดา คือคนในตระกูลทหารสุด นางอิงรกรากพื้นเพเดิมเป็นคนในเมืองจังหวัดสุรินทร์ ส่วนนายทุนไม่สามารถสืบค้นได้ว่าเดิมเป็นคนพื้นที่ใด แต่ได้รับข้อมูลจากนายเผยว่า นายทุนผู้นี้มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกันจำนวนทั้งหมด ๔ คน ต่างประกอบอาชีพทำนา ส่วนนายทุนมีความรู้ความสามารถในการเล่นดนตรี มักร่วมร้องรำทำเพลงกับสมาชิกอยู่เสมอ (นับว่าเป็นนักดนตรีประจำวงพระยาสุรินทร์ เจ้าเมืองสุรินทร์ในสมัยนั้นเช่นกัน)

นางบอน ศรีสวาท มารดานายเผย เสียชีวิตด้วยโรคชรา เมื่ออายุประมาณ ๘๘ ปี

การศึกษาสายสามัญ และบวชบรรพชา

นายเผย ศรีสวาท เข้าศึกษาสายสามัญชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เมื่ออายุประมาณ ๑๑ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่โรงเรียนวัดนาสม (เจนีง ๒) ซึ่งในสมัยนั้นโรงเรียนประจำตำบลเจนีงที่ชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษามีด้วยกัน ๔ โรงเรียน คือ

- โรงเรียนวัดปราสาทศีลาราม (เจนีง ๑)
- โรงเรียนวัดนาสม (เจนีง ๒)
- โรงเรียนวัดโคกบัวไร่ (เจนีง ๓)
- โรงเรียนวัดราชวิถี (เจนีง ๔)

เมื่อนายเผยศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ได้ออกมาเป็นกำลังสำคัญช่วยบิดามารดาหาเลี้ยงครอบครัว ทั้งยังดูแลน้องทั้ง ๓ คน แทนมารดาเมื่อต้องออกไปทำไร่ไถนา และช่วงจังหวะชีวิตนี้เองขณะที่นายเผยอายุ ๑๕ ปี ได้ฝากตัวศึกษาดนตรีกับครูดนตรีพื้นบ้านที่มีความรู้ความสามารถคนหนึ่งในจังหวัดสุรินทร์ คือ นายเที่ยง ดีเสริม

เมื่อนายเผยอายุ ๒๑ ปี ได้อุปสมบท ณ พัทธสีมา วัดนาสม จำพรรษาเป็นเวลา ๑ พรรษา ได้รับฉายาในครั้งนั้นว่า “วิสุโพ”

นายเผยเล่าว่า “ช่วงนั้นไม่มีใครทำนา เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย น้องๆ ก็ยังเล็กอยู่ จึงต้องสึกออกมา” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

การศึกษาดนตรี

เมื่อนายเผย ศรีสวาท ศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และออกจากโรงเรียนวัดนาสมแล้ว ช่วงชีวิตตั้งแต่เข้าจรดเย็นของแต่ละวัน ส่วนใหญ่ใช้เวลาทั้งหมดไปกับการช่วยเหลือบิดามารดาทำไร่ทำนาและเลี้ยงโคกระบือ ส่วนช่วงค่ำของทุกวันได้ไปฝากตัวศึกษาดนตรีกับนายเที่ยง ดีเสริม ซึ่งมีที่พำนักอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน

นายเผยเล่าถึงแรงบันดาลใจที่ตนตัดสินใจศึกษาดนตรีว่า “คนตระกูลผมถ้าผิดครูก็ต้องมาไหว้ครู ต้องแต่งครู หาหัวหมบายศรีมาเช่นสังเวศ ต้องเสียค่าแรงนักดนตรี เพราะต้องมีดนตรีเล่นประกอบ เขาว่า ‘ถ้ามันกินเราเราก็ต้องกินจากมันบ้าง’ ตระกูลนี้จึงให้ลูกหลานเรียนดนตรี เพราะถ้ามีคนมาจ้างเล่นดนตรี เราก็จะได้ค่าแรง ไม่เสียเปล่า” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

นายเผยเริ่มศึกษาตรวู้ (ซอซู้) เป็นเครื่องดนตรีชิ้นแรก โดยเริ่มเรียนเพลงแรก คือ เพลงต้นฉิ่ง ซึ่งเป็นเพลงแรกในเพลงชุดไหว้ครู ประกอบด้วย เพลงต้นฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงปิ่นดิ่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย เพลงตะนาว ซึ่งทุกครั้งที่จะเริ่มเล่นวงมโหรีอีสาน หลังจากทำพิธีไหว้ครูเสร็จสิ้นแล้วจะต้องบรรเลงเพลงชุดไหว้ครูนี้เป็นอันดับแรกก่อนเสมอ เช่นเดียวกัน วงดนตรีครูเที่ยง ดีเสริม จะต่อเพลงชุดไหว้ครูนี้ให้แก่ศิษย์ทุกคนก่อนที่จะต่อเพลงอื่นๆ ต่อไป

นายเผยเล่าเพิ่มเติมว่า ก่อนที่ครูเที่ยงจะต่อเพลงให้ตน วันแรกของการศึกษา ครูเที่ยงได้ทำพิธีไหว้ครูเพื่อรับตนเป็นศิษย์อย่างเป็นทางการ โดยตนได้เตรียมเครื่องประกอบพิธีไหว้ครูเพื่อมอบแด่ครูเที่ยง ดังนี้

- ใบตองม้วนเป็นกรวยเล็กพอประมาณ ภายในบรรจุดอกไม้ไม่จำกัดชนิดหรือสี จำนวน ๕ กรวย หรือที่นายเผยเรียกว่า “กรวยห้า”
- เงินค้ายกครูหรือเงินกำนจำนวน ๖ บาท
- เหล้าขาวจำนวน ๑ ขวด
- ชันน้ำมนต์พร้อมน้ำสะอาดบรรจุในขันจำนวน ๑ ขัน
- เทียนสำหรับทำน้ำมนต์

หลังจากที่นายเผยมอบเครื่องประกอบพิธีไหว้ครูทั้งหมดให้แก่ครูเที่ยงแล้ว ครูเที่ยงได้ประกอบพิธีไหว้ครู ทำน้ำมนต์ และประพรมน้ำมนต์ให้แก่ตนเพื่อความเป็นสิริมงคล

วิธีการสอนหรือการต่อเพลงของครูเที่ยง ครูเที่ยงจะท่องทำนองเพลงของเครื่องดนตรีชิ้นนั้นๆ ตั้งแต่ต้นจนจบท่อนเพลง (ในกรณีที่เพลงหนึ่งมีหลายท่อน) หรือตั้งแต่ต้นจนจบเพลง (ในกรณีที่เพลงมีความยาวไม่มากจนเกินไป) เพื่อให้ศิษย์ได้สังเกตและจดจำทำนองเพลง จากนั้นจึงให้ศิษย์บรรเลงเครื่องดนตรีตาม ซึ่งครูเที่ยงจะปฏิบัติอย่างนี้ทุกครั้ง

วิธีการสอนลักษณะนี้จึงเป็นวิธีฝึกให้ลูกศิษย์จดจำเสียงโน้ตดนตรีให้มีความแม่นยำ ถ้าลูกศิษย์ฟังเสียงไม่ออกหรือไม่เข้าใจวิธีการบรรเลง ครูเที่ยงจึงจะบรรเลงให้ฟังจากเครื่องดนตรี

นายเผยถือเป็นผู้ศิษย์รุ่นแรกของนายเที่ยง นอกจากนี้ยังมีลูกศิษย์คนอื่นๆ ที่ฝากตัวศึกษาดนตรีร่วมกับนายเผยอีกจำนวน ๓ คน ได้แก่ นายสวัสดิ์ จันกลิ่น นายเฮีย หอมสุด นายเงา ดีเสริม (ปัจจุบันเสียชีวิตทั้งหมด)

นายเผยเล่าบรรยายการศึกษาดนตรีกับครูเที่ยง ดีเสริม ให้ฟัง ว่า “ลูกศิษย์มาเรียนเวลาไหนท่านก็สอนเวลานั้น แต่ส่วนใหญ่จะเรียนช่วงเย็น ใครขยันมากก็ได้มาก ใครขยันน้อยก็ได้น้อย ผมโดนทำโทษมากกว่าใครเขาเพื่อน เพราะผมไม่ฉลาด โดนเขกบาลเป็นประจำ

“เวลาไปเรียนผมเดินไป เพราะบ้านอยู่ใกล้กัน กินข้าวเย็นเสร็จก็ไป เรียนจนถึงเที่ยงคืนถึงกลับ เป็นอย่างนี้ทุกวัน ผมสู้ ไปไหนก็ต้องท่องเพลงอยู่กับปากอยู่กับใจ ท่องตลอดไม่ให้ลืม กลับจากทำงานทำนาคากลับ พอถึงบ้านก็ต้องจับเครื่องดนตรีก่อน ก่อนกินข้าวนะ พอกินเสร็จก็ไปเรียนต่อ” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

ต่อมาเมื่อนายเผยเริ่มมีความรู้ความสามารถด้านดนตรีดีแล้ว ครั้งใดที่มีงานบรรเลงดนตรี ครูเที่ยงมักให้นายเผยร่วมวงบรรเลงกับตนพร้อมสมาชิกคนอื่นๆ ภายในวงเสมอ โดยส่วนใหญ่ วงดนตรีที่ออกงานบรรเลงเป็นประจำได้แก่ วงมโหรีอีสาน นิยมบรรเลงในงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวชนาค งานสวดพระอภิธรรมศพ วงกันตรึม นิยมบรรเลงในงานแต่งงาน งานเข้าทรงแม่มด หรือพิธีกรรมจลมะมั่ว และวงปี่พาทย์ นิยมบรรเลงในงานทั่วไปคล้ายวงมโหรีอีสาน

นายเผยเล่าว่า “เพลงที่ครูเที่ยงต่อให้มีเพลงมโหรี ๖ เพลง เพลงพิณพาทย์ ๑๒ เพลง อย่างเทพนิมิตก็ได้ แต่ผมลืมไปเกือบหมดแล้ว ยังมีเพลงเบ็ดเตล็ดอีกเยอะ เป็นร้อยเพลง แต่ผมลืมไปเสียมาก สมัยก่อนเวลาออกงานก็ใช้เพลงพวกนี้ทั้งนั้น สมัยนี้ก็ยังใช้เพลงที่ครูเที่ยงต่อให้เล่นอยู่” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

สำหรับค่าตอบแทนนักดนตรีในอดีต นายเผยเล่าให้ฟังว่า ค่าจ้างต่อหนึ่งวง ถ้าเจ้าภาพให้ราคาสูงจะประมาณ ๕๐ บาท สูงสุดไม่เกิน ๗๕ บาท บรรเลงตั้งแต่เช้าถึงค่ำ ถ้าต่างหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงมีงานและจ้างวงดนตรีมาบรรเลงเหมือนกัน ถ้าอีวงหนึ่งไม่หยุดบรรเลงวงของครูเที่ยงก็จะบรรเลงไม่หยุดพักเช่นกัน คล้ายว่าเป็นการแข่งขันแข่งอยู่ในที่

นอกจากครูเที่ยงจะสอนนายเผยเล่นดนตรีแล้ว ครูเที่ยงยังสอนการทำเครื่องดนตรีที่บ้านให้แก่ นายเผยอีกด้วย นายเผยเล่าว่า สมัยก่อนพวกตนจะทำเครื่องดนตรีใช้กันเองตามคำแนะนำของครูเที่ยง อย่างเช่นปี เพราะในสมัยนั้นครูเที่ยงมีลูกศิษย์เรียนปี ๔ คน แต่ทั้งหมดมีปีเพียงเลาเดียวเท่านั้น ซึ่งครูเที่ยงไม่อนุญาตให้นายเผยเป่าปีเลานี้ ด้วยเห็นว่านายเผยยังเรียนไม่ทันลูกศิษย์คนอื่นๆ แต่ด้วยความใฝ่รู้และใฝ่เรียน นายเผยจึงนำไม้เนื้อแข็งที่สามารถหาได้

ในหมู่บ้านมาเจาะรูด้วยเหล็กแหลมเผาไฟแล้วกลิ้งขึ้นรูป ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมานายเผยจึงเริ่มศึกษาการทำเครื่องดนตรีโดยมีครูเที่ยงเป็นผู้แนะนำและได้ทำใช้เองมาโดยตลอด

ต่อมาเมื่อนายเที่ยง ดีเสริมได้เสียชีวิตลง นายเผยได้ฝากตัวเป็นศิษย์เรียนดนตรีเพิ่มเติมกับครูดนตรีจากบ้านนาสาม ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ คือ นายทอนและนายบุญ (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) ซึ่งทั้งสองท่านได้สอนเครื่องดนตรีปี่พาทย์ โดยเฉพาะฆ้องวงใหญ่ให้แก่ นายเผย

นายเผยเล่าว่า “แต่ก่อนผมเรียนปี่พาทย์ เครื่องดนตรีที่จะเล่นจะเรียนก็ไม่มี มีแต่เครื่องดนตรีที่วัดประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านห้วยราชเวลายามว่างก็ต้องมาเยี่ยมจากที่นี่” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

ครูเที่ยง ดีเสริม ในความทรงจำ

นายเผย ศรีสวาท ให้สัมภาษณ์ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับประวัติชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างตนกับนายเที่ยง ดีเสริม ครูดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ว่า เมื่อครั้งที่ตนเข้าไปฝากตัวเรียนดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้กับนายเที่ยง ขณะนั้น นายเที่ยงมีอายุประมาณ ๕๐ ปี

นายเที่ยง ดีเสริม เป็นบุตรในบรรดาพี่น้องทั้ง ๙ คน ของนายเหียน และนางสุมุ ดีเสริม ประกอบด้วยนางก๊ก นางใบ นายเป็อน นายเป็ียง นางเตียบ นายเที่ยง นางเต็ระ นางเต็บ และนางเป็ริด นายเที่ยงเป็นบุตรชายเพียงคนเดียวในครอบครัวที่มีความรู้ความสามารถด้านดนตรี แต่นายเหียนผู้เป็นบิดาแม้ไม่สามารถบรรเลงดนตรีได้ แต่มีเครื่องดนตรีครบชุดทั้งมโหรีและปี่พาทย์ในความครอบครอง โดยในบั้นปลายชีวิตได้ขายเครื่องดนตรีชุดนี้ให้กับนายมา ไตตอง (สมุทธีราช) นักดนตรีพิการคนหนึ่งที่บ้านโคกตาชัย อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ (บิดานางพลอยราชประโคน)

นายเที่ยงมีรูปร่างสมส่วน คือไม่สูงและไม่เตี้ยเกินพอดี ผิวสีดำนแดง มีภรรยาชื่อนางแบน ดีเสริม (สกุลเดิมหารสุด) ทั้งสองมีบุตรธิดาร่วมกันทั้งหมด ๖ คน ได้แก่ นางปรีก นางเป็ริยด นายเอก นางคำพู นางคำพจน์ และนางเผือด นายเอกเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้โดยศึกษาจากบิดาของตน

นายเที่ยงมีความรู้ความชำนาญในการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานได้อย่างดีเยี่ยมสามารถบรรเลงได้ทั้งเครื่องดนตรีปี่พาทย์และเครื่องดนตรีมโหรีอีสาน โดยได้ร่ำเรียนวิชาความรู้จากครู ๓ ท่าน ได้แก่ นายง่า (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) มีที่พำนักอยู่ในตัวเมืองจังหวัดสุรินทร์

(นับว่าเป็นผู้สอนตีระนาดเอก) นายอิฐ (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) มีที่พำนักอยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ (นับว่าเป็นผู้สอนเป่าปี่) และนายตาบิล (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) มีที่พำนักอยู่ที่บ้านนาสาม ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ (นับว่าเป็นผู้สอนตีระนาดเอก ตีฆ้อง และเป่าปี่)

นายเที่ยงเป็นเจ้าของวงดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ประจำหมู่บ้านระไซร์ในอดีต ซึ่งนอกจากนายเที่ยงแล้วยังมีสมาชิกนักดนตรีคนอื่นๆ ในรุ่นเดียวกันอีก ๔ คน คือ นายบิล นายเปิง นายยุล และนายบวล

บั้นปลายชีวิต ครูเที่ยง ดีเสริมเสียชีวิตด้วยโรคปอดบวม ก่อนเสียชีวิตได้มอบมรดกเครื่องดนตรี ๒ ชิ้นให้แก่นายเผยเพื่อเป็นอนุสรณ์ คือ ฉิ่งตีด้วยสำริดอย่างดีหนึ่งคู่ (ปัจจุบันยังอยู่ในความครอบครองของนายเผย ศรีสวาท และใช้บรรเลงทุกครั้งเมื่อออกงาน) และปี่ไม้ ๑ เล่า (นายเผย ศรีสวาท ได้มอบปี่เล่านี้ให้แก่สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์ เมื่อหลายปีที่ผ่านมา)

นายเผยเล่าว่า “ผมประทับใจท่านทุกอย่างทุกเรื่อง เพราะถ้าท่านลงสอนใครแล้ว คนนั้นไม่มีการเสียคน ท่านสอนผมว่า เรียนดนตรีเราต้องเคารพครูจริงๆ ไม่ละเมิดครู ครูว่าอย่างไรต้องว่าอย่างนั้น ต้องฟัง

“ครูเที่ยงท่านดีมาก ในการเล่นดนตรีก็เ้าระเบียบมากที่สุด ถ้ากินข้าวในงาน ห้ามกินเหล้า แกว่า ‘ใครจะกินเดนมึง’ ต้องเล่นให้เป็นระเบียบ หยุดเล่นแล้วต้องหยุดให้สนิท ห้ามตีนั้นตีนี้ ท่านบอก ‘มันจะเสียเพลง’ หยุดเล่นก็ห้ามออกนอกเครื่องดนตรี ต้องนั่งอยู่กับที่ ไม่ใช่เดินไปไหนมาไหน เขาเรียกให้เล่นต้องเล่นได้ทันที ถ้าจะเล่นก็ต้องเล่นให้ดี เวลาเทียบเสียงนี้ก็จะเทียบนิดเดียว ห้ามเทียบดัง ถ้าจะเทียบกับปี่ ก็ห้ามเป่าปี่ยาวๆ” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

เกิร์ตชีวิต

ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ฐานะทางครอบครัวของนายเผย ศรีสวาท ถือว่ามีฐานะปานกลาง หรือที่นายเผยใช้คำว่า “พอมีพอกิน” ในวัยหนุ่มด้วยเป็นหัวหน้าครอบครัวและมีบุตรธิดารวม ๔ คน นอกจากปลูกข้าวทำนาเพื่อขายและใช้บริโภคในครอบครัว และรับจ้างเล่นดนตรีแล้ว นายเผยยังมีอาชีพรับจ้างขุดดินและเป็นช่างต่อเกวียนอีกด้วย

นายเผยเล่าว่า “ตอนนั้นลูกกำลังเรียน ก็ต้องทำสาระพันไม่ได้เลือกงาน ผมนี้เหล่าหรือของหมักของดองไม่กินตั้งแต่เด็ก แต่ว่าสูบบุหรี่แต่ยังเล็กๆ ยายแกว่า ทำนาแล้วแมลงมันเยอะพอดำนาก็เอายามาสูบไม่ให้แมลงมันกัด สูบแล้วก็ติด จะเลิกหลายครั้งก็เลิกไม่ได้” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

จากความทรงจำของนายเผย นักดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับตน และมีฝีมือในการบรรเลงดนตรีเป็นอย่างดี ได้แก่ นายเด็ยและนายเนิน (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) ทั้งสองคนน่าจะมีความสามารถด้านการบรรเลงตรัว (ซอ) ประเภทต่างๆ ซึ่งอดีตเคยร่วมวงบรรเลงดนตรีกับนายเผยอย่างสม่ำเสมอ ปัจจุบันทั้งสองท่านเสียชีวิตแล้ว

โดยเฉพาะนักดนตรีผู้พิการทางสายตาอีกท่านหนึ่งที่นายเผยกรุณาเล่าให้คณะผู้วิจัยฟัง ได้แก่ นายยิง (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) นายยิงตามคำบอกเล่าของนายเผย มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับครูเที่ยง ดีเสริม รูปร่างเตี้ย ผิวดำคล้ำ มีความรู้ความสามารถในการบรรเลงดนตรีทุกเครื่องมือ ไม่ว่าจะเป็นฆ้องวงใหญ่ ปี่ กระจับปี่ ระนาด ตรัว จาเปยดองแวง (พิณกระจับปี่) และสามารถเจี๋ยง (ซบร็อง) ได้

นายเผยเล่าถึงนายยิงผู้นี้ว่า “รู้จักกัน แต่ผมไม่เคยเรียนกับเขานะ แกเดินมาจากบ้านมาหาผมที่นี่แหละ พาไปเล่นเพลงด้วยกัน ตายิงแกความจำดี จำง่าย ถ้าเขาจะไปเจี๋ยง คนเล่าเรื่องให้แกฟังรอบเดียว พอเล่าจบแกเจี๋ยงได้เลย ไม่รู้ว่าแกเรียนมาจากใคร” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

รางวัลและเกียรติยศครั้งสำคัญ

รางวัลและเกียรติยศครั้งสำคัญที่นายเผย ศรีสวาทได้รับ มีทั้งที่ได้รับในส่วนของบุคคล และในส่วนของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้เข้าประกวดในงานต่างๆ เท่าที่คณะผู้วิจัยสามารถสืบค้นได้ปรากฏข้อมูลดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๓๘

ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๒ ประกวดวงมโหรีพื้นบ้าน ในงานอนุรักษ์ศิลปพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ ครั้งที่ ๑ และเป็นบุคคลดีเด่นประเภทอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านอีสานใต้ ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘

ปี พ.ศ. ๒๕๔๒

ได้รับรางวัลชนะเลิศประกวดวงมโหรีพื้นบ้าน ในงานฉลองสืบศรัทธาพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง ประจำปี ๒๕๔๒ ระหว่างวันที่ ๙-๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔

ได้รับรางวัลบุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรม งานมหกรรมสุรินทร์สร้างสุข ปี ๒๕๕๔ วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕

ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินภูมิบ้านภูมิเมืองจังหวัดสุรินทร์ สาขาคีตศิลป์ จากเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูปและองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสุรินทร์ในงานมหกรรม ศิลปวัฒนธรรมสุรินทร์ ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๕

ชีวิตปัจจุบันกับความฝันในอนาคต

ทุกวันนี้ นายเผย ศรีสวาท นอกจากเป็นนักดนตรีรับงานบรรเลงวงดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ แล้ว ยังมีรายได้จากการทำนาบนพื้นที่กว่า ๔๐ ไร่ ที่ลงแรงโดยบุตรหลานในครอบครัว และแม้อายุ จะขึ้นต้นด้วยเลขแปด แต่ยังมีแรงเกี่ยวหญ้ามาเลี้ยงโคกระบือที่เลี้ยงไว้

นายเผยเล่าว่า ปัจจุบันแม้ไม่มีโรคประจำตัว ความทรงจำเรื่องราวต่างๆ ยังดีเยี่ยม แต่ศักยภาพการบรรเลงดนตรีเริ่มถดถอย โดยเฉพาะนิ้วมือที่ปิดรูปไม่สนิทเหมือนแต่ก่อน และมักเหนียวง่าย ส่งผลให้เสียงปีซาดความสมบูรณ์

การออกงานบรรเลงดนตรีวงพื้นบ้านอีสานใต้ นอกจากงานใหญ่ประจำปีที่เข้าร่วมบรรเลง ทุกปี คือ งานช้าง จังหวัดสุรินทร์ งานประเพณีพิธิแซนโดนตา และงานแห่เทียน ซึ่งส่วนใหญ่ นายเผยจะนำวงเข้าร่วมบรรเลงกับนักดนตรีวงอื่นๆ ในจังหวัดสุรินทร์ ยังมีงานบรรเลงรับจ้างทั่วไป ตามหมู่บ้านที่มีเข้ามาตลอดเกือบทั้งปีโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสงกรานต์

สำหรับค่าตอบแทนวงดนตรีในปัจจุบัน นายเผยจะคำนวณจากระยะทางความใกล้ไกล เป็นหลัก ซึ่งในจังหวัดสุรินทร์วงนายเผยถือเป็นวงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะค่าจ้าง วงดนตรีไม่สูงเท่ากับวงอื่นๆ ทั้งยังเน้นคุณภาพและปริมาณการบรรเลง และมีวงดนตรีบริการหลาย ประเภท คือ วงมโหรีอีสาน วงปี่พาทย์พื้นบ้าน และวงกันตรึม

งานสอนดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ ในอดีตนายเผยเคยได้รับเกียรติจากโรงเรียนวัดนาสม ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เชิญเป็นวิทยากรพิเศษในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งนายเผย ได้ทำวงดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ส่งเข้าประกวดตามเวทีต่างๆ และได้รับรางวัลอย่างสม่ำเสมอ ปัจจุบันเนื่องด้วยสุขภาพไม่เอื้ออำนวยจึงได้รับเป็นวิทยากรให้แก่ตามสถาบันต่างๆ

นายเผยเล่าความใฝ่ฝันในอนาคตของตนให้ฟังว่า “ผมอยากทำเครื่องดนตรีครบชุดเอาไว้ เป็นอนุสรณ์อยู่คู่กับหมู่บ้านระไซร์ แล้วปลูกบ้านใหม่สักหลังหนึ่งสำหรับเก็บเครื่องดนตรีชุดนี้ โดยเฉพาะ และเอาไว้เล่นดนตรี สอนดนตรีแก่ลูกหลานด้วย พวกเขาจะได้รำเรียนกันไป” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

ก่อนจบการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยได้บันทึกเสียง “คำอวยพรแก่บ่าวสาวคู่ครองเรือน” จากนายเผย ศรีสวาท ซึ่งเป็นบทเก่าที่นายเผยจดจำไว้ตั้งแต่ครั้งยังหนุ่ม และได้ใช้อวยพร

คู่บ่าวสาวทุกครั้งที่คุณได้รับเกียรติเป็นผู้อาวุโสร่วมในงานมงคลสมรส หรือใช้ช่วยพรในพิธี ยกขันหมากสินสอดทองมั้นแก่คู่บ่าวสาว ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ถอดเสียงบันทึกโดยเว้นวรรคประโยค ตามต้นฉบับไฟล์เสียงที่คณะผู้วิจัยได้บันทึกไว้ ดังนี้

“ศรีศรีวันนี้เป็นราศีสุขมงคล ข้าพเจ้าขออวยพรประดิษฐานขึ้นทันใด ขออำนาจอวยพร ยอกรขึ้นไหว้ ท่านพ่อท่านแม่ท่านเฒ่าแก่ผู้ใหญ่ ญาติกาพงศ์ศรีไม่ว่าผู้ดีเข็ญใจ ผีเรือนแม่พ้อมีหอ ปลุกใหม่ ขอเชิญมาพร้อมกันในวันนี้ วันนี้เป็นวันดีท่านเศรษฐีผู้ใหญ่ ท่านเอาก้าวมาเกยเอาเขนย มาฝากเอาหมากมาให้จัดแจงแต่งไว้ ส้มสุกลูกไม้ขนมหลายกองเกวียน ขนมฟิงผอยทองล้วน เป็นของจำเนียร จันอัปอาเจียดผลไม้นานา ส้มต้มน้ำลำทับปลับเงินลูกอินทผาลัม ขนมต้มลูกใหญ่ กล้วยไขกัถ้วยน้ำว้ามะพร้าวอ่อนอ้อยลำเหล่าเป็นโมหัน ห่อหมกถอดมันสารพัดจะมี อภิเชกสอง ศรีเช่นผีทั้งหลาย ผีภูตผีพรายผีแม่สื่อรักษาที่ได้เลี้ยงได้ดูผีปู่ผีอา ผียายผีตาตาม ประสาพี่น้องที่ เกี่ยวผีตองทั้งสองอย่าถึงครียดเคียดฉันท์อย่าชบพันเช่นเคี้ยว จะมาเป็นพี่เป็นน้องจะมาเป็นทอง แผ่นเดียว เชิญเสริ้เสดีจักกันมาช่วยคุ้มครอง คุณโพยคุ้มภัยคุณเสนียดจัญไรอย่าได้มีคุ้มให้สารพัด อย่าให้หนูกัดผ้าถุงมุ้งสา พร้อมทั้งฝ้ายข้างครอบครองสองทาโรคคาเบาบาง คุ้มลูกคุ้มเต้า ขุมเขมาตั้งข้าง ญาติกาผีสาจงช่วยคุ้มครองป้องกันรูปเปรตเศษนายกกระยาจกอาทันอย่าได้ เกิดในครรรค์ ขอเชิญเทวดาจุติลงมาจกสวรรค์เมื่อจะมีครรรค์ข้าขอรำพันทั้งจั่วทั้งฝ้า ร้อยแปดดอกไก่อ ผีประตุหน้าต่างเสาห้องเสากกลางผีสานางไม้ ที่ได้ปลุกเรือนอยู่สองเจ้าทั้งคู่จอยู่สบาย เชิญเสริ้เสดีจักกันมาช่วยคุ้มครองคุณโพยคุ้มภัยคุณเสนียดจัญไรอย่าได้รู้มี ขอให้สวัสดิมงคล เกิด มรรเกิดผลแก่ตนเจ้าทั้งสอง ยกขึ้นมาทั้งฝึกหินหนักฝึกทอง เครื่องสินสมรสยกขึ้นมาหมดตั้งแต่งไว้ ในห้อง เช็ดหน้าดอกคำขันน้ำพานรองศรีกระจกคั่นฉ่องโถแป้งน้ำมัน ที่ฟูกปูนอนหมอนฟูกม่านกัน เตียงตั้งอ้อมจรรย กระจกคั่นเชียรหมากมีดพับตลับนาคพานหมากพานพลู เครื่องกินเครื่องอยู่ชั้น น้ำจกกลอยเครื่องใช้ไม้สอยสวาน้อยหาไว้ เมื่อจะออกเรือนไปเจ้าจะได้ครองกันเจ้าจงปรนนิบัติผัว ตน อีกทั้งไม้สีฟันทั้งน้ำบัววนปากดูหมากดูพลูทั้งตลับสีผึ้งอย่าตั้งบึ้งเอาผัวอย่าทำชั่วถึงผู้ใหญ่ ข้า จะสอนเจ้าไว้เมื่อคำราตรีอย่าเที่ยวเตร่ อย่าโลเลอย่าแกลังแซเชื่อนการเข้าการเรือนเตือนค่าไถ่ทุก สิ่งไปให้สิ้น เมื่อจะกินดูจัดแจงหุงต้มแกงแต่งไว้ ถ้าจะต้มผักหญ้าปลาอย่างไฟจะแกงปลาไหลจะใส่ ผักอย่าให้มากนักไม่สู้ดี อย่าจู้จี้อย่าทำหงุดหงิดถ้าผัวผิดอย่าว่าบ่นลับหลังคนจึงค่อยว่าข้าสอนเจ้า ไว้ ให้พรเจ้าไปเที่ยวดอนทั้งสองข้างถ้าผิดพลั้งลูกเขยใหม่ คำโบราณท่านว่าให้ดูธยายศีลแม่ผัวกับ ลูกสะใภ้ทั้งสองครองกันเป็นฉันทน์นี้ผัวเมียอย่าเรียกเมียว่าอิตีแม่แ้วผัวว่าเมียก็กลัวผัวว่าผัวก็ เกรงอย่าขึ้นมึงเองอย่าชมเหงใจกันอย่าพูดกระแทกแตกดันหุ่นหันด่าทอจะร้อนถึงพ่อแม่ ปู่ย่าตา ยาย อดสูดูร้ายหญิงชายเย้ยเหยาะ ถ้าผัวผิดเมียพลั้งอดอ้อมกันมั่งยับยั้งจะเหมาะ ผัวก็พูดแต่

หวานเมี้ยก็ขานแต่เพราะอย่าทำน้ำใจเสาะอย่าโมโหปากเปราะมันไม่เหมาะสมขอขบถ เมื่อจะเข้า
นอนไหว้พระสวดมนต์ถือศีลห้าเป็นต้นสวดสี่มีชัย เมื่อคำราตรีเข้าที่กราบนิ้ว เป็นการดีแก้ตัวไม่มี
การชู้สักรเวลาฝ่ายทางฝวอย่าซ้ำจแรงมาให้พรเมีย ทั้งทรัพย์สินจะเพิ่มไหลพูนมาถึงจะมีบุตร
บุตราก็ไม่ชู้สักรคนมาแต่บนฟ้าเทวดานิมนต์จุติปฏิสนคนชู้ไม่มี ข้าสอนเจ้าคราวนี้ดีกว่าเงินทอง
จหมั่นทั้งสองฟังคำจำไว้สมบัติของเจ้าไม่รู้ขาดสาย ไหลมาเทมาเหมือนแม่น้ำคงคาบ่อทรายไม่รู้
สิ้นรู้สุดถึงจะมีบุตรก็บริสุทธิ์สืบสาย จะมีลูกหญิงก็เลี้ยงง่ายจะมีลูกชายก็เลี้ยงคงขอให้อายุยืนยง
ทั้งสอง ครองกันระงับทุกขโศกโรครภัยอย่าได้รู้มีขอให้เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีมีเรือขี่เยี่ยมทอง ข้า
หญิงเหลือหลายข้าชายเนืองนองสร้างบ้านช่องวัวควายช้างม้าเรือแพ่นวาจอดอยู่เต็มทำสินค้า
มากพล้นให้มีเงินนับแสนให้มีแรงนับพัน ตัวกับเถาเทียนชั้นสารพัดใช้สอยมั่งม่านการเข้าข้าสาว
บ่าวน้อยใช้สอยพราพรรณให้ต้นกัลปพฤกษ์ออกขึ้นหัวนอนตรงนาบุญชรผ้าผ่อนแปรผันจะนึกสิ่งใด
ให้สมปรารถนา มีโรงช้างโรงม้าฉางข้าวฉางเกลือคลังเรือคลังผ้าส่วยสาอากร ขอเดชะพระพรให้ได้
กับเจ้าทั้งสอง

“พุทฺธังกัมสิทธิ อัมมังกัมสิทธิ อายุ วณฺโณ สุขัง พลัง” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘
เมษายน ๒๕๕๖)

ประมวลภาพประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท

ภาพที่ ๒๕ นายเผย ศรีสวาท (ยืนแถวสองด้านหลังคนที่ ๕ จากซ้าย)
 ถ่ายภาพร่วมกับนักดนตรีวงมโหรีที่บ้านอีสานใต้
 ณ โรงเรียนสุรวิทยาคาร จังหวัดสุรินทร์ (ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ที่บันทึกภาพได้)
 ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๖ นายเผย ศรีสวาท เป่าปี่ในร่วมกับวงปี่พาทย์ที่บ้าน จังหวัดสุรินทร์
 (ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ที่บันทึกภาพได้)
 ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๗ นายเผย ศรีสวาท (ยืนคนที่ ๔ จากซ้าย)
 ถ่ายภาพร่วมกับครอบครัวและนักดนตรีวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้
 ณ พระที่นั่งวิมานเมฆ กรุงเทพฯ (ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ที่บันทึกภาพได้)
 ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๘ นายเผย ศรีสวาท (ยืนคนที่ ๓ จากซ้าย)
 ถ่ายภาพร่วมกับครอบครัว ณ พระที่นั่งวิมานเมฆ กรุงเทพฯ
 (ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ที่บันทึกภาพได้)
 ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๒๙ นายผุย ศรีสวาท (ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ที่บันทึกภาพได้)
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๐ นางพวน ศรีสวาท (ภรรยา นายผุย) (ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ที่บันทึกภาพได้)
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๑ นายเผย ศรีสวาท ขณะนั่งพักจากการบรรเลงดนตรีเพื่อบันทึกเสียง
บริเวณศาลากลางหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๒ นายเผย ศรีสวาท ถ่ายคู่กับนางพวน ศรีสวาท (ภรรยา)
บนแคร่ไม้ไผ่บริเวณประตูทางเข้าหลังบ้าน
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๓ เกียรติบัตรรางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๒ ประกวดวงมโหรีพื้นบ้าน บุคคลดีเด่นประเภทอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านอีสานใต้ ในงานอนุรักษ์ศิลปพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ ครั้งที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๔ โล่เกียรติคุณรางวัลชนะเลิศประกวดวงมโหรีพื้นบ้าน ในงานฉลองสี่ศรัทธา พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ระหว่างวันที่ ๙-๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๕ เกียรติบัตรรางวัลบุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรม
งานมหกรรมสุนทรียรสร้างสุข ปี ๒๕๕๔
วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อัจฉินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๖ เกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินภูมิบ้านภูมิเมืองจังหวัดสุรินทร์
สาขาศิลปะ จากเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูปและองค์การบริหาร-
ส่วนจังหวัดสุรินทร์ ในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมสุรินทร์ ครั้งที่ ๑
ณ วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อัจฉินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๗ นายเผย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี ขณะนั่งให้สัมภาษณ์ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย
บริเวณพื้นที่โล่งหน้าประตูทางเข้าบ้าน เลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไทร์
ตำบลเจนิยง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

สรุป

จากการศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท ทั้งด้านประวัติชีวิตส่วนตัวและประวัติ
การศึกษาดนตรี สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ด้านชีวิตส่วนตัว ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันครอบครัวนายเผย ศรีสวาท ถือได้ว่ามีฐานะทาง
เศรษฐกิจอยู่ในขั้นปานกลาง นายเผยถือเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักสำคัญของครอบครัว เพราะเป็น
พี่ชายคนโตในพื้นที่นอกร้าน ๔ คน จึงต้องช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆ ในครอบครัวตั้งแต่ยังเด็ก
แสดงถึงความรับผิดชอบและความกตัญญูรู้คุณต่อครอบครัวของนายเผย

เมื่อสมรสแล้วยังเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีอีกด้วย เพราะสังเกตได้จากคำสัมภาษณ์ที่ว่า ไม่ข้องแวะกับสิ่งเสพติดและของมีเงินเมาทั้งหลาย ทั้งยังขยันขันแข็งหาเลี้ยงภรรยาและบุตรชายหญิงอีก ๔ คน ทั้งทำอาชีพเกษตรกร (ทำนา) รับจ้างบรรเลงดนตรีในงานต่างๆ รับจ้างต่อเกวียน และรับจ้างทั่วไป จนกระทั่งมีฐานะมั่นคง ส่งบุตรธิดาเล่าเรียนจนกระทั่งปัจจุบันมีอาชีพและครอบครัวที่มั่นคง

นอกจากนี้ ความใฝ่ฝันของนายเผย ศรีสวาท ที่ต้องการสร้างสถานที่ฝึกซ้อมและเครื่องดนตรีมอบไว้ให้แก่หมู่บ้านของตน แสดงถึงความมีน้ำใจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และแสดงถึงความมีสำนึกตอบแทนบุญคุณแผ่นดินเกิดของนายเผยได้เป็นอย่างดี

ด้านการศึกษาดนตรี ตระกูลศรีสวาทสืบทอดอาชีพการเป็นนักดนตรีตั้งแต่อบิดีตถึงปัจจุบันนับได้ ๖ ชั่วคน นายเผยถือเป็นบุคคลสำคัญที่เชื่อมความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานได้จากบรรพบุรุษถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังโดยเฉพาะบุตรหลานในตระกูล และยังเป็นฟันเฟืองหลักที่ทำให้กิจกรรมดนตรีในตระกูลศรีสวาทขับเคลื่อนถึงปัจจุบัน

นายเผยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิวิญญูด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ของจังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้มีความรู้ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับศิลป์แขนงนี้ เพราะนอกจากจะร่ำเรียนจากครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถหลายท่านในอดีตแล้ว การฝึกฝนตนเองและการเอาใจใส่ด้านดนตรียังเป็นเรื่องที่นายเผยให้ความสำคัญอย่างยิ่งอีกด้วย

นายเผยเป็นผู้ยึดมั่นในคำสั่งสอนและมีความกตัญญูต่เวทิตาคุณต่อครูอาจารย์ของตน โดยได้นำคำสั่งสอนเหล่านั้นมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดถึงปัจจุบัน และถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ของตน นายเผยยังถือเป็นผู้พลิกฟื้นและสืบสานดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ให้คงอยู่ในหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เนื่องด้วยคุณงามความดีและกระทำคุณประโยชน์ต่อสังคมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์และใกล้เคียง นายเผยจึงได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลดีเด่นประเภทอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านอีสานใต้ บุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรม และศิลปินภูมิบ้านภูมิเมืองสาขาศิลปะศิลป์ จังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ พ.ศ. ๒๕๕๔ และ พ.ศ. ๒๕๕๕ ตามลำดับ

๔.๓ การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์

งานวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้แบ่งศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเนื้อหาในบทนี้จะเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์เป็นสำคัญ โดยแบ่งหัวข้อที่จะทำการศึกษาออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ประวัติบุคคลข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ (พร้อมประมวลภาพบุคคลข้อมูล)
- การถ่ายทอดความรู้
- ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี
- การฝึกซ้อมดนตรี
- บรรยากาศการบรรเลงตามงาน

ประวัติบุคคลข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ และลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล โดยทำการสัมภาษณ์นักดนตรีในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จำนวน ๗ คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

- นายเผย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี
- นายสุทิศ ดุจจามุทศน์ อายุ ๖๕ ปี
- นายพิทักษ์ ชมดี อายุ ๖๒ ปี
- นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย อายุ ๕๐ ปี
- นายกัมพล ช่อทับทิม อายุ ๒๐ ปี
- นายพีรศักดิ์ ร่าเริง อายุ ๑๖ ปี
- เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทศน์ อายุ ๑๔ ปี

ประวัติบุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน นี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่ภาคสนามเมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ทำการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน และนำมาเรียบเรียงขึ้นใหม่เองทั้งหมด ดังนี้

นายเผย ศรีสวาท

(เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้กล่าวถึงประวัตินายเผย ศรีสวาท ในหัวข้อที่ ๔.๒ เรื่องประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท แล้ว จึงไม่ขอกล่าวซ้ำอีก)

นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์

นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์ เกิดเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นบุตรนายมवल ดุจจามุทัศน์ และนางมล ดุจจามุทัศน์ พื้นเพเดิมเป็นคนบ้านดงมัน ตำบลคอคอด อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนนาสม จังหวัดสุรินทร์ สมรสกับนางทองเพลิน ดุจจามุทัศน์ (แพงเจริญ) มีบุตรธิดาร่วมกันจำนวน ๓ คน ได้แก่ นางสาวภา ดุจจามุทัศน์ นายอุเทน ดุจจามุทัศน์ และนายไพรวลัย ดุจจามุทัศน์

นายสุทิศ ศึกษาจนตรึที่บ้านอีสานใต้กับนายเผย ศรีสวาท เมื่ออายุ ๔๐ ปี โดยเริ่มศึกษาเครื่องประกอบจังหวะ กลองใหญ่ และกลองกันตรึม ตามลำดับ ปัจจุบันนอกจากทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังเป็นนักดนตรีคนหนึ่งในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท อีกด้วย อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

นายพิทักษ์ ชมดี

นายพิทักษ์ ชมดี เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นบุตรนายลอย ชมดี และนางคิด ชมดี (ยิงทุนดี) พื้นเพเดิมเป็นคนบ้านแกน้อย ตำบลแกใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดกัลยาณโกมุต จังหวัดสุรินทร์ สมรสกับนางละม่อม ชมดี (ศรีสวาท) มีบุตรธิดาร่วมกันจำนวน ๓ คน ได้แก่ นายวีรเทพ ชมดี นายสาธิต ชมดี และนางบุศรา ชมดี

นายพิทักษ์ ศึกษาจนตรึที่บ้านอีสานใต้กับนายเผย ศรีสวาท เมื่ออายุ ๔๕ ปี โดยเริ่มศึกษาตรัวเป็นเครื่องมือแรก ปัจจุบันนอกจากทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังเป็นนักดนตรีคนหนึ่งในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท อีกด้วย อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๔๒ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย

นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นบุตรนายเสวีย์ เปล่งชัย และนางโสภา เปล่งชัย พื้นเพเดิมเป็นคนบ้านสนายดวด ตำบลคอคอด อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์ สมรสกับนางอังคณา เปล่งชัย มีธิดาร่วมกัน ๓ คน ได้แก่ เด็กหญิงวิภาวี เปล่งชัย เด็กหญิงเวทกา เปล่งชัย และเด็กหญิงนิสาร์ตน์ เปล่งชัย

นายชัยวัฒน์ เริ่มศึกษาจนตรึที่บ้านอีสานใต้เมื่ออายุ ๑๘ ปี กับครูเปรย (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) ครูโบราณ จันทร์กลื่น และครูพูน สามสี ตามลำดับ เมื่ออายุ ๔๐ ปี ได้ศึกษากับนายเผย ศรีสวาท ปัจจุบันนอกจากทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังเป็นนักดนตรีคนหนึ่งในวงมโหรี

อีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท อีกด้วย อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๙๓ หมู่ ๕ ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

นายกัมพล ช่อทับทิม

นายกัมพล ช่อทับทิม เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นบุตรนายวิจิต ช่อทับทิม และนางละเวง ช่อทับทิม เริ่มศึกษาดนตรีที่บ้านอีสานใต้เมื่ออายุ ๗-๘ ปี กับครูน้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์ ครูพูน สามสี นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย ครูเปรย บุญช่วย และนายพิณ (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) ตามลำดับ เมื่ออายุ ๑๕ ปี ได้ศึกษากับนายเผย ศรีสวาท ปัจจุบันนอกจากศึกษาอยู่ชั้นปริญญาตรีปีที่ ๒ เอกดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แล้ว ยังเป็นนักดนตรีคนหนึ่งในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท อีกด้วย อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑/๑ หมู่ ๕ ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

นายพีรศักดิ์ ร่ำเรือง

นายพีรศักดิ์ ร่ำเรือง เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นบุตรนายเลิศ ร่ำเรือง และนางบุญร่วม ร่ำเรือง เริ่มศึกษาดนตรีที่บ้านอีสานใต้เมื่ออายุ ๑๔ ปี กับนายเผย ศรีสวาท โดยเริ่มศึกษาตัวเป็นเครื่องมือแรก ปัจจุบันนอกจากศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวีรวัฒน์โยธิน จังหวัดสุรินทร์แล้ว ยังเป็นนักดนตรีคนหนึ่งในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท อีกด้วย อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๖๖ หมู่ ๕ ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทัศน์

เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทัศน์ เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นบุตรนายอุเทน ดุจจามุทัศน์ และนางสำรวม ดุจจามุทัศน์ เริ่มศึกษาดนตรีที่บ้านอีสานใต้เมื่ออายุ ๑๒ ปี กับนายเผย ศรีสวาท โดยเริ่มเรียนเครื่องประกอบจังหวะ กลองใหญ่ และกลองกันตรึม ตามลำดับ ปัจจุบันนอกจากศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนหนองโตงสุรวิทยาคม จังหวัดสุรินทร์แล้ว ยังเป็นนักดนตรีคนหนึ่งในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท อีกด้วย อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ประมวลภาพบุคคลข้อมูล

ภาพที่ ๓๘ นายเผย ศรีสวาท
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๙ นายสุทิศ ดุจจานุทัศน์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๐ นายพิทักษ์ ชมดี
ที่มา: พืชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๑ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย
ที่มา: พืชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๒ นายกัมพล ช่อทับทิม
ที่มา: พืชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๓ นายพีรศักดิ์ รุ่งเรือง
ที่มา: พืชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๔ เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจานุทัศน์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

การถ่ายทอดความรู้

วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นแหล่งความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ โดยเฉพาะเรื่องวงมโหรีอีสาน ตลอดจนเป็นสถานที่ถ่ายทอดและฝึกฝนการบรรเลงเครื่องดนตรีให้มีความรู้ความสามารถจนกระทั่งเป็นนักดนตรีอาชีพได้ โดยที่องค์ความรู้ได้ถูกถ่ายทอดระหว่างบุคคล ทั้งผู้ที่เป็นครูญาติในตระกูลศรีสวาทและลูกศิษย์จากภายนอกที่ประสงค์เข้ามาฝากตัวเพื่อศึกษาดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้

จากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ แต่ละท่านได้กล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๑ นายผุย ศรีสวาท ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ผมเรียนตรวู้ (ซอคู่) กับครูเที่ยง ดีเสริม เพลงแรกที่ท่านต่อให้คือเพลงในชุดไหว้ครู มีเพลงต้นฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงปี่นดิ่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย เพลงตะนาว หกเพลง ใครที่มาเรียนต้องต่อเพลงชุดนี้ก่อนทั้งนั้น วันแรกที่ผมเข้าไปฝากตัว ครูเที่ยงท่านทำพิธีรับผมเป็นศิษย์ด้วย เครื่องประกอบพิธีมีกรวยห้า เงินหกบาท เหล้าขาวหนึ่งขวด เทียนคู่หนึ่ง แล้วก็ฟ้าขาว

การสอนเพลงของครูเที่ยง ท่านจะท่องทำนองเพลงให้ผมฟัง แล้วให้ผมสีตาม ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลงที่ครูเที่ยงต่อให้มีเพลงมโหรี ๖ เพลง เพลงพิณพาทย์ ๑๒ เพลง อย่างเทพนิมิตก็ได้ แต่ผมลืมไปเกือบหมดแล้ว ยังมีเพลงเบ็ดเตล็ดอีกเยอะ เป็นร้อยเพลง แต่ผมลืมไปเสียมาก สมัยก่อนเวลาออกงานก็ใช้เพลงพวกนี้ทั้งนั้น สมัยนี้ก็ยังใช้เพลงที่ครูเที่ยงต่อให้เล่นอยู่” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๒ นายสุทิศ ดุจจานุทัศน์ ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“วันแรกที่เริ่มเรียนเขาก็จะมีตรวยห้า เงินยี่สิบสองบาท เหล้าขาวขวดหนึ่ง แค่นั้น เวลาผมไปเรียนผมจะไปเรียนตอนเย็นๆ คือว่าเลิกจากทำงานแล้ว ตอนที่ผมไปเรียนมีไปกัน ๓ คน มีผม มีนายทองพูน พันจิต อีกคนผมจำชื่อไม่ได้ ตอนนี่ทองพูนไปเป็นยาม แล้วก็เลิกเล่นดนตรีแล้ว ส่วนตัวนี้ไม่ได้สอนใครเลย รวมวงเล่นกับเขาอย่างเดียว

“เขาก็จะสอนให้ตีตามจังหวะที่เขาสอนนั้นแหละ แต่ก่อนหน้าผมฟังมาโดยตลอด มันเลยค่อนข้างที่จะจำได้บ้างอยู่แล้ว ค่ะๆ ที่ผมเลือกเรียนกลองใหญ่ กลองกันตรึม แล้วก็พวกเครื่องประกอบจังหวะ เพราะผมเล่นเครื่องดำเนินทำนองไม่ได้ จำเพลงไม่ได้ ที่ผมเรียนเพราะว่าตาเผยเขาเรียกให้ไปเรียนผมก็เลยต้องไป” (สุทิศ ดุจจานุทัศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๓ นายพิทักษ์ ชมดี ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ผมเริ่มเรียนตรวยเมื่ออายุสี่สิบห้าปีกับตาเผย เริ่มแรกนะ แกจะให้สีแบบว่า อันนี้สายนอกสายใน ให้สีสายเปล่า พอสีให้รู้ว่าสายนอกสายในเสร็จแล้ว ผมเคยจำมาแต่ก่อนว่า เขาเล่นเพลงครู ชุดเพลงไหว้ครู เคยฟังก็เลยจำได้บ้างเล็กน้อย ฟังแล้วจำ เพราะรักถึงได้ไปเรียน แล้วคราวนี้แกก็จะบอกว่า กदनีนี่นะ เริ่มแล้ว อันนี้นะๆ พอเราจำเพลงได้บ้างที่นี้เราก็เรียนง่าย เริ่มต่อเพลงต้นฉิ่ง เพลงแรก ชุดไหว้ครู พิธีกรรมก่อนเริ่มเรียน ตอนที่ผมไปเรียนก็จะมีกรวยห้า เทียนหนึ่งคู่ เงินยี่สิบสองบาท แล้วก็ผ้าขาวหนึ่ง เหล้าขาวหนึ่งขวด

“พอเรียนต้นฉิ่งจบไม่ถึงกับจำได้มาก มืงานเขาก็จะชวนไป คือพอเรารักมากอะไรมากเราจะจำได้ ตอนแรกเขาไม่ให้สีตรวย เขาจะให้ตีฉิ่งก่อน แล้วมาทางฉาบ คือถ้าคนเรามีพรสวรรค์เรารักจริงเราจะรู้จังหวะของเพลง ที่นี้เราจะเรียนง่ายขึ้น เขาชวนไปเล่นเราก็ไปกับเขาเรื่อยๆ เริ่มจับขอบ้าง เขาให้ตีกลองบ้าง เราพยายามดูเขา สังเกตเขา

“เวลาตาเผยต่อให้แกจะต่อเพลงเป็นท่อน ท่อนนี้จบก็จะต่อท่อนที่ ๒ ต่อ สีให้ดูแล้วเราก็สีตาม แต่ตอนที่ผมไปเรียนนี้ไม่ใช่เรียนคนเดียวนะ พวกเด็กรุ่นหลังก็เรียน พวกที่กำลังสร้างบ้านผม

อยู่ตอนนั้นสมัยนั้นไปเรียนกับตาเผยทั้งหมดแหละ เคยออกงานเหมือนกันนะนี่ ตกเย็นพอทานข้าวเสร็จก็พากันไป

“มโหรีที่บ้านนี้ผมทราบแต่ว่า ตาเผยท่านเป็นหัวหน้าคณะ เป็นอาจารย์ประจำหมู่บ้านนี้ ส่วนที่บ้านเดิมผมที่บ้านแกน้อย มีมโหรีอีสานเหมือนกัน ทราบแต่ว่า นายสำราญ (ไม่สามารถสืบค้นนามสกุลได้) เป็นหัวหน้าคณะ แต่ทุกวันนี้หยุดแล้ว แถบอกว่าแก่จบแล้ว อายุประมาณ ๘๐ ปี” (พิทักษ์ ชมดี, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๔ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ตาเผยมีวิธีการสอนก็คือการต่อด้วยมือ ไม่มีโน้ต สอนแบบโบราณ สีน่าก่อนแล้วให้เราจำผมเรียนสี่ตัวรวม แกล่นให้เราดูแล้วเราก็เล่นตาม บางครั้งก็มีฮ้ำเสียงบ้าง ตอนแรกที่ผมเข้าไปเรียนผมมีพื้นฐานบ้างแล้ว แต่ที่เข้าไปเพราะต้องการเรียนเสริม แล้วก็เข้าไปเรียนเพลงต่างๆ ต้องเริ่มเรียนจากเพลงในชุดไหว้ครูเสียก่อน จากนั้นก็จะเรียนเพลงเกร็ดต่างๆ ไป

“ผมชอบเล่นดนตรี เวลาสอนตาเผยก็ไม่ดูนะ ผมอาศัยช่วงเวลาตอนที่ไปเล่นงานกับแกก็จะเรียนไปด้วยในตัว ใช้ทักษะแล้วก็ความพยายามของเรา ผมเรียนตัวต่อตัวกับท่านด้วย ช่วงเย็นหลังจากเลิกทำนาแล้ว ที่ไปฝากตัวครั้งแรกก็เหมือนกับเราไหว้ครู มีขันธำ เหล้าขาวหนึ่งขวด ผ้าขาว เทียนหนึ่งคู่ เท่านั้น” (ชัยวัฒน์ เปล่งชัย, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๕ นายกัมพล ช่อทับทิม ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“วิธีการสอนของตาเผยจะเป็นวิธีแบบโบราณ คือ ทำให้ดูแล้วให้เราทำตาม ไม่มีการสอนโน้ต ต่อเพลงจากเพลงยากมาหาเพลงง่าย เพลงชุดไหว้ครูนี่ยากนะครับ ยากที่สุด พอเราได้เพลงยากแล้ว เพลงต่างๆ มันก็จะง่ายไปด้วย ก่อนที่ผมจะมาเรียนกับท่านผมมีพื้นฐานมาบ้างแล้ว ก่อนที่ผมจะมาเป่าปี่สไล ผมก็มีพื้นฐานการระบายลมมาจากการเป่าปี่อ้อบ้างแล้ว เพลงกันตรึมกับเพลงมโหรีบางครั้งมันใช้ได้ด้วยกันอยู่แล้ว เอาเพลงมาเล่นด้วยกันได้ แล้วแต่เพลง

“ตอนผมมาเรียนนี้ยายผมพามา ยายโสภา เปล่งชัย มาเรียนครั้งแรกมีผ้าขาว กววยห้า เหล้าขาว เงินยี่สิบสองบาท เทียนหนึ่งคู่ แล้วก็ไหว้ครูขอเป็นศิษย์ พอเรียนจบก็จะยกครูอีกหนึ่งครั้งเป็นเงินค่าสอน ตอนนั้นที่ผมให้แก่ประมาณสี่พันบาท แต่ว่าคนอื่นไม่ได้ให้ เพราะคนอื่นเรียนไม่จบเรียนแล้วก็เลิกไปเป็นส่วนใหญ่

“เวลาเรียนผมจะมาตอนเย็นหลังเลิกเรียน แล้วก็อาศัยช่วงเวลาเสาร์อาทิตย์ ส่วนการทำเครื่องดนตรี ผมได้ตาเผยเป็นแรงบันดาลใจ แรกๆ ก็ไม่กล้าทำ แต่ว่าแกเป็นคนแนะนำก็เลย

อยากจะทำได้บ้าง อีกอย่างหนึ่งก็อาศัยศึกษาเอาเองบ้างไปเรื่อยๆ ลองผิดลองถูก” (กัมพล ช่อทับทิม, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๖ นายไพรัชดี รุ่งเรือง ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ครั้งแรกที่เริ่มเรียนตาเผยก็จะยกครู มีกรวยห้า เงินยี่สิบสองบาท เหล้าขาว แล้วก็ผ้าขาวหนึ่งผืน ตาเผยจะสอนให้จำครับ จำเสียง จำมือ ตอนแรกก็จะไล่เสียงก่อน แกไม่ได้ไล่เสียงเป็นโน้ตโต เรมี แต่แกจะสีให้ดูแล้วก็สีตาม สีเป็นเสียงๆ ให้ชัดก่อน คือผมเป็นเหลนในบ้านผมได้ยินได้ฟังเพลงพวกนี้มาตั้งแต่เด็ก เลยค่อนข้างที่จะจำได้เร็ว ส่วนใหญ่ผมจะเล่นตรักรกลางครับ

“เวลาต่อเพลงก็จะต่อเป็นท่อนๆ ผมอาศัยเวลาตอนปิดเทอม แล้วก็ช่วงเย็นหลังเลิกเรียนใช้เวลาเรียนประมาณปีกว่า ถึงได้ไปออกงานกับนักดนตรีรุ่นใหญ่ ส่วนใหญ่ก็จะต่อเพลงไปเรื่อยๆ หลายเพลงแล้วนะครับที่ต่อกับแก ประมาณ ๒๐ เพลงได้ ที่ผมสามารถเล่นได้ก็จะมีตรักรชนิดต่างๆ ปี่ แล้วก็กลอง เครื่องประกอบจังหวะด้วยครับ” (ไพรัชดี รุ่งเรือง, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๗ เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทศน์ ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ตอนนั้นผมเริ่มเรียนพร้อมกับพี่ (นายไพรัชดี รุ่งเรือง) แต่ผมจำเพลงไม่ได้ ก็เลยเปลี่ยนมาเล่นกลอง ผมไม่ค่อยชอบครับเลยจำเพลงไม่ค่อยได้ คือตาเผยแกเห็นว่าผมเล่นเครื่องดำเนินทำนองไม่ได้ ก็เลยให้มาเล่นเครื่องประกอบจังหวะแทน เวลาสอนก็จะสอนเป็นเพลงๆ ตีให้ดูก่อนแล้วตีตาม แต่จำพวกกลองใหญ่กลองกันตรึมนี้ผมจำได้ พิธีกรรมที่ตาเผยทำตอนที่ผมไปพร้อมกับพี่ก็จะมีเหล้าขาว ผ้าขาว กรวยห้า เงินยี่สิบสองบาท เพื่อเป็นการยกครู” (ฐิตินันต์ ดุจจามุทศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

จากคำสัมภาษณ์ของบุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสานบ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. ในอดีตครูผู้ถ่ายทอดความรู้เรื่องมโหรีอีสานให้แก่ นายเผย ศรีสวาท คือ ครูเที่ยง ดีเสริม ซึ่งนายเผยได้นำความรู้ต่างๆ ทั้งบทเพลง ประเพณี ความเชื่อ และข้อวัตรปฏิบัติถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ของตนในปัจจุบันอย่างเคร่งครัด

๒. ในการเริ่มเรียนมโหรีอีสาน ครูผู้ถ่ายทอดจะทำพิธีรับศิษย์เข้าเรียนกับตนอย่างเป็นทางการด้วยการยกครู โดยมีเครื่องประกอบพิธีดังต่อไปนี้ เหล้าขาวหนึ่งขวด ผ้าขาวหนึ่งผืน กรวย

ห้า เทียนหนึ่งคู่ เงินค่ายกครูจำนวนหกบาทหรือยี่สิบสองบาท และเมื่อเรียนจบ หมายถึงเรียนถึงระดับหนึ่งที่สามารถออกงานหารายได้บ้างแล้ว จึงนำเงินค่ายกครูมอบแด่ครูผู้สอนอีกครั้งหนึ่ง

๓. ในการเรียนมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จะเริ่มต้นเรียนด้วยเพลงชุดไหว้ครู ซึ่งมีทั้งหมด ๖ เพลง ได้แก่ เพลงต้นฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงปิ่นดั่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย เพลงตะนาว หลังจากนั้นจึงต่อเพลงอื่นๆ ตามความเห็นสมควรของผู้เป็นครู

๔. วิธีการต่อเพลงของครูเที่ยง ดีเสริม และนายเผย ศรีสวาท ครูผู้ถ่ายทอดความรู้เรื่องมโหรีอีสานทั้งในอดีตและปัจจุบัน จะดำเนินด้วยวิธีการที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” คือการถ่ายทอดด้วยระบบความทรงจำแบบปากต่อปาก ลักษณะการถ่ายทอดจะปฏิบัติให้ศิษย์ดูเป็นแบบอย่าง ศิษย์จำจด แล้วจึงให้ศิษย์ทำตาม หรือบางครั้งอาจจะไม่ได้บรรเลงด้วยเครื่องดนตรี แต่ใช้วิธีท่องทำนองเพลงนั้นๆ ด้วยปาก หรือที่เรียกว่า “ฮำทำนอง” หรือ “นอยปาก” เพื่อให้ลูกศิษย์จดจำและปฏิบัติตาม

๕. ช่วงเวลาในการเรียนการสอนมโหรีอีสาน โดยส่วนใหญ่จะอาศัยเวลาว่างหลังจากเลิกทำนาแล้วในช่วงเย็น หรือช่วงเวลาหลังเลิกเรียนหนังสือและวันเสาร์อาทิตย์เป็นหลัก

๖. การเรียนการสอนมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท นอกจากจะถ่ายทอดโดยตรงระหว่างครูกับศิษย์แล้ว ศิษย์ยังใช้วิธีการสังเกตและเรียนรู้ในช่วงที่มีการออกงานบรรเลงต่างๆ กับครูอีกด้วย

ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี

เนื่องด้วยการพัฒนาตัวอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน กอปรกับกระแสวัฒนธรรมยุคใหม่ที่เข้ามาแพร่หลายในท้องที่ทุกจังหวัดของประเทศไทย วัฒนธรรมแต่เดิมหลายอย่างของไทยถูกลดบทบาทและตัดทอนจากชีวิตผู้คนในสังคม โดยเฉพาะวัฒนธรรมพื้นบ้านพื้นเมืองที่เยาวชนไทยให้ความสำคัญน้อยลง จนกระทั่งวัฒนธรรมหรือประเพณีเหล่านั้นสูญหายไปจากสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ แต่ละท่านได้กล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๑ นายเผย ศรีสวาท ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ผมยังเป็นห่วงว่ามันจะหมดจากไปหมู่บ้านเรา เพราะเด็กรุ่นหลังให้ความสนใจ ใส่ใจน้อย ผมอยากทำเครื่องดนตรีครบชุดเอาไว้เป็นอนุสรณ์อยู่คู่กับหมู่บ้านระไซร์ แล้วปลูกบ้านใหม่สักหลัง

หนึ่งสำหรับเก็บเครื่องดนตรีชุดนี้โดยเฉพาะ และเอาไว้อ่านดนตรี สอนดนตรีแก่ลูกหลานด้วย พวกเขาจะได้รำเรียนกันต่อไป” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๒ นายสุทิศ ดุจจานุทัศน์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“คนเล่นต่อมีนะ แต่ว่ามีแต่พวกเด็กๆ พวกเขาพอเรียนๆ ไป พอไปได้งานทำก็เลิกเล่นเด็กๆ ที่มาเรียนที่นี้เยอะนะ ประมาณ ๒-๓ ชุดได้ เลิกหมด” (สุทิศ ดุจจานุทัศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๓ นายพิทักษ์ ชมดี ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ผมว่าเครื่องเสียงไม่ใช่ประเด็น เทคโนโลยีก็ไม่ใช่ เด็กที่มาเรียนต่อทุกวันนี้นั้นยาก เพราะเขาไม่ได้สนใจอะไรเลย ส่วนใหญ่ตกเย็นเพื่อนๆ ก็จะนัดเที่ยวบ้างอะไรบ้าง ตามโรงเรียนเล็กๆ นี้เขาหยุดแล้ว เพราะว่าหมดงบ แต่ประเภทคนที่อยู่ในหมู่บ้าน แล้วไม่ได้เรียน งานก็ทำขาดๆ เกินๆ แทนที่จะเรียนมโหรี อนุรักษ์ให้มันเป็นวัฒนธรรมของหมู่บ้านเรา กลับไปเที่ยว บางคนติดยาอีกเสียด้วย” (พิทักษ์ ชมดี, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๔ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“วัยรุ่นทุกวันนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้น้อยไป ไม่สนใจที่จะศึกษา ช่วงนี้นักดนตรีวงมโหรีคือน้อยมากที่จะมีเด็กๆ สนใจเข้ามาเรียน มาสานต่อ มีแต่คนแก่ๆ ที่เสียไปแล้วก็มาก เมื่อเทียบกับจำนวนวัยรุ่นในหมู่บ้านผมว่ามันน้อยมากจริงๆ อย่างตอนนี้ก็มีแค่เพียง ๒ คนเท่านั้น รุ่นเด็กที่มาเรียน

“ผมว่าต้องอาศัยหลายฝ่ายนะ เช่นผู้นำต้องมีการรณรงค์ ตัวเด็กเยาวชนเองก็ต้องมีใจรักปลุกฝัง ส่วนใหญ่เขานิยมเพลงสมัยใหม่ ที่นี้ประเพณีบ้านเราก็จะหายไปเรื่อยๆ เพราะเพลงฝรั่งเข้ามากลืนหมด เด็กก็จะมีพฤติกรรมหัวรุนแรง ของเขาฟังแล้วจะทำให้เปลี่ยนนิสัย แรกๆ นี้ผมไม่ชอบนะ แต่ว่าฟังไปฟังมาเริ่มเข้าใจเราก็เปลี่ยน เปลี่ยนมารักมาชอบ พอชอบก็อยากจะศึกษาอยากจะทำเล่นให้เป็น” (ชัยวัฒน์ เปล่งชัย, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๕ นายกำพล ช่อทับทิม ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ผมว่าอยู่ที่การเลี้ยงดูของครอบครัวมากกว่า เขาปลุกฝังลูกหลานมาอย่างไร ในหมู่บ้านเด็กแต่ละบ้านแต่ละคนการเลี้ยงดูก็จะแตกต่างกันไป อย่างเช่นตัวผมเอง เกิดมากับเสียงดนตรี มัน

ก็จะซึมซับเข้าไปเรื่อยๆ แต่ถ้าข้างบ้านเขารำคาญหรือหนวกหู เขาก็จะสอนลูกเขาว่า เออเพลงอะไรอย่างนี้มันไม่ดี เขาก็หันไปฟังเพลงสากล

“อีกอย่างเรื่องเทคโนโลยี เครื่องเสียงอะไรต่างๆ อินเทอร์เน็ตนำวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาของพื้นบ้านของเราก็เลยดูธรรมดาไปในความคิดของเขา จืดไปเลย มันไม่เข้าใจ เย็น จืดชืด การแก้ไขอยู่ที่การปลูกฝัง สิ่งแวดล้อม อย่างที่ราชภัฏสุรินทร์นี่ไม่มีนะครับ แต่นักศึกษาที่สามารถเล่นได้มีอยู่ ไม่เคยรวมวงกัน แต่ถ้ามีงานก็จะชักชวนกันไป” (กัมพล ช่อทับทิม, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๖ นายพีรศักดิ์ รุ่งเรือง ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ไม่มีคนสนใจครับ สนใจแบบไม่จริง เพื่อนๆ รุ่นเดียวกันกับผม ผมก็เคยชวนมาเรียน แต่ว่าเรียนไปได้สักพักเขาก็เลิก เพราะไม่ตั้งใจจริง แต่ผมคิดว่าผมจะเรียนไปเรื่อยๆ อนาคตถ้าได้งานทำก็คิดว่ายังจะทำจะเล่นต่อไป ต้องหาคนที่ตั้งใจแล้วก็สนใจจริงๆ มาเรียนครับ อย่างโรงเรียนผมผมก็จะพาเพื่อนๆ ซ้อมเพลง แล้วก็เป็นคนสอนพวกเขา ไม่ได้เป็นชุมนุมจริงจังอะไร ช่วงนี้ยังไม่ได้ออกงาน แต่ว่าก็ยังซ้อมกันอยู่ เคยพาเพื่อนๆ มาหาตาเผยบ้าง มาเล่นให้แกลดู” (พีรศักดิ์ รุ่งเรือง, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๗ เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทศน์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ไม่มีผู้สืบทอดต่อไปครับ หมดรุ่นผู้ใหญ่แล้วก็หมด รุ่นเด็กจะเป็นรุ่นผมที่มีอายุน้อยที่สุด มีกันอยู่แค่ ๒ คนเท่านั้น ที่โรงเรียนผมมีการเรียนการสอนดนตรีไทยครับ แต่ไม่ได้สอนมโหรีอีสาน แต่บางครั้งผมกับพี่ (นายพีรศักดิ์ รุ่งเรือง) ก็ไปสอนให้เพื่อนๆ ในโรงเรียนเล่นกัน อนาคตผมคิดว่าผมก็จะเล่นต่อไปครับ เพราะถ้าไม่มีคนสืบทอดมันก็จะหายไปครับ” (ฐิตินันต์ ดุจจามุทศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

จากคำสัมภาษณ์ของบุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรีของวงมโหรีอีสานบ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ขาดผู้ที่จะมาสืบทอดต่อ ซึ่งหมายถึงเยาวชนรุ่นหลัง ในกรณีนี้อาจมีสาเหตุหลายด้านด้วยกัน กล่าวคือ ขาดการปลูกฝังจากครอบครัวหรือได้รับทัศนคติที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเพลงดนตรีวงมโหรีอีสาน เมื่อได้งานทำที่ดีกว่าหรือมีอายุมากขึ้นก็เลิกเล่นเลิกเรียนไปโดยปริยาย ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรม เยาวชน

ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านอื่นมากกว่า เช่น การไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนเยาวชนด้วยกัน หรือ บางรายมีพฤติกรรมติดยาเสพติด และไม่สามารถแข่งขันกับวัฒนธรรมต่างชาติที่เยาวชนส่วนใหญ่ มองว่ามีความทันสมัยกว่า

การฝึกซ้อมดนตรี

การฝึกซ้อมดนตรีเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้นักดนตรีมีความสามารถที่เพิ่มพูนยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็น การทบทวนความรู้ในเรื่องบทเพลงต่างๆ ที่ได้ร่ำเรียนมาแล้วให้เกิดความแม่นยำชำนาญ ซึ่งวิธี และลักษณะการฝึกซ้อมดนตรีของแต่ละบ้านย่อมมีรายละเอียดแตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ย่อมมุ่งเป้าประสงค์เพื่อความเป็นเลิศในการปฏิบัติดนตรีเป็นที่สุด

จากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องการซ้อมดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้าน นายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ แต่ละท่านได้กล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๑ นายเผย ศรีสวาท ได้กล่าวถึงการซ้อมดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ครูผม ครูเพียง ลูกศิษย์มาเรียนมาซ้อมเวลาไหนท่านก็สอนเวลานั้น แต่ส่วนใหญ่จะเรียน ช่วงเย็น ใครขยันมากก็ได้มาก ใครขยันน้อยก็ได้น้อย ผมโดนทำโทษมากกว่าใครเขาเพื่อน เพราะ ผมไม่ฉลาด โดนเขกบาลเป็นประจำ

“เวลาไปเรียนผมเดินไป เพราะบ้านอยู่ใกล้กัน กินข้าวเย็นเสร็จก็ไป เรียนจนถึงเพียงคืน ถึงกลับ เป็นอย่างนี้ทุกวัน ผมสู้ ไปไหนก็ต้องท่องเพลงอยู่กับปากอยู่กับใจ ท่องตลอดไม่ให้ลืม กลับจากทำงานทำนาดำกล้า พอถึงบ้านก็ต้องจับเครื่องดนตรีก่อน ก่อนกินข้าวนะ พอกินเสร็จ ก็ไปเรียนต่อ” (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๒ นายสุทิศ ดุจจานุทัศน์ ได้กล่าวถึงการซ้อมดนตรีของวงมโหรี อีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“เมื่อก่อนซ้อม แต่ทุกวันนี้ไม่ได้ซ้อมแล้ว เวลาไปงานก็จะไปเล่นเลย ถ้าซ้อมก็จะรวมตัวกัน ที่บ้านตาเผยนั่นแหละ สมมุติว่ามีงานข้างประจำปี จังหวัดสุรินทร์ เขาให้ตาเผยหาคนให้สัก ๒๐ คน พอถึงวันแกก็จะเรียกพวกผมไปซ้อมให้มันแม่นยำ มันคล่อง ให้มันถูกกัน” (สุทิศ ดุจจานุทัศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๓ นายพิทักษ์ ชมดี ได้กล่าวถึงการซ้อมดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“การขอมในวงไม่มี ไม่ต้องขอม เพราะผมก็ชำนาญเขาก็ชำนาญไปเจอกันที่งานเลยครับ”
(พิทักษ์ ชมดี, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๔ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย ได้กล่าวถึงการขอมดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ไม่มีการขอมนะครับ เวลาไปงานก็จะไปเล่นที่งานเลย ส่วนน้อยที่จะขอม นอกจากจะออกงานใหญ่จริงๆ อย่างงานช้างประจำปี จังหวัดสุรินทร์ เพราะต้องใช้นักดนตรีมาก” (ชัยวัฒน์ เปล่งชัย, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๕ นายกัมพล ช่อทับทิม ได้กล่าวถึงการขอมดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“เมื่อก่อนขอมครับ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยได้ขอมรวมตัวกัน จะไปเจอกันที่งานเลย ถ้ามีงานสำคัญ เช่น งานช้างประจำปีของจังหวัดสุรินทร์ ก็จะขอมก่อนไปงาน เพราะต้องการความพร้อมเพรียงต่างๆ คนเล่นเยอะครับ ใช้คน ๒๐-๓๐ คน แต่ถ้าไปงานปกติไม่ได้ขอมครับ” (กัมพล ช่อทับทิม, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๖ นายพีรศักดิ์ ไร่เรียง ได้กล่าวถึงการขอมดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ส่วนน้อยที่จะขอม ส่วนมากถึงเวลารวมตัวแล้วก็จะไปที่งานเลย ถ้ามีงานใหญ่ถึงจะขอมกัน” (พีรศักดิ์ ไร่เรียง, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๗ เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจานุทัศน์ ได้กล่าวถึงการขอมดนตรีของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ผมไปขอมบ้างครับ เพราะยังไม่เก่ง ขอมช่วงเวลาเย็นๆ” (ฐิตินันต์ ดุจจานุทัศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

จากคำสัมภาษณ์ของบุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องการขอมดนตรีของวงมโหรีอีสานบ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ในอดีตจะมีการฝึกซ้อมรวมวงบ้างแต่ไม่ประจำ ในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่จะไม่มี การฝึกซ้อมหรือทบทวนบทเพลงอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ เนื่องด้วยสมาชิกนักดนตรีในวงสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างคล่องตัวและต่างคนต่างมีภาระงานประจำที่จะต้องรับผิดชอบ การออกบรรเลงตามการว่าจ้างจึงไม่มีการฝึกซ้อมล่วงหน้า แต่ถ้ามีงานสำคัญหรืองานเกียรติยศ เช่น

งานข้างประจำปี จังหวัดสุรินทร์ หรือการประกวดตามเวทีต่างๆ จะมีการฝึกซ้อมเพื่อให้การบรรเลงเป็นไปอย่างเรียบร้อยและถูกต้อง

บรรยากาศการบรรเลงตามงาน

การออกงานบรรเลงดนตรีแต่ละครั้ง ย่อมเกิดการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ระหว่างครูกับศิษย์ เพราะตามความจริงแล้ว การถ่ายทอดความรู้ไม่ได้จำกัดสถานที่เฉพาะในห้องเรียนหรือที่บ้านเท่านั้น แต่การบรรเลงดนตรีตามงานต่างๆ ยังเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ดนตรีและได้ใช้วิชาความรู้ที่ได้อาเรียนมาปฏิบัติในสถานที่และเหตุการณ์จริงอีกด้วย

จากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ แต่ละท่านได้กล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๑ นายผุย ศรีสวาท ได้กล่าวถึงบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ค่าจ้างแต่ก่อนได้สูงสุดไม่เกินเจ็ดสิบห้าบาท เล่นตั้งแต่เช้าถึงเย็น ไปงานไหนถ้ามีอีกรวงเล่นอยู่ ครูเที่ยงจะให้เล่นไม่หยุด เหมือนๆ แข่งกัน เขาเล่น เราต้องเล่น ครูเที่ยงท่านดูมาก ในการเล่นดนตรีก็เจ้าระเบียบมากที่สุด ถ้ากินข้าวในงาน ห้ามกินเหล้า แก้วว่า ใครจะกินเดนมิ่ง ต้องเล่นให้เป็นระเบียบ หยุดเล่นแล้วต้องหยุดให้สนิท ห้ามตีนั้นตีนี้ ท่านบอก มันจะเสียเพลง หยุดเล่นก็ห้ามออกนอกเครื่องดนตรี ต้องนั่งอยู่กับที่ ไม่ใช่เดินไปไหนมาไหน เขาเรียกให้เล่นต้องเล่นได้ทันที ถ้าจะเล่นก็ต้องเล่นให้ดี เวลาเทียบเสียงนี้ก็จะเทียบนิดเดียว ห้ามเทียบดัง ถ้าจะเทียบกับปี ก็ห้ามเป่าปี่ยาวๆ” (ผุย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๒ นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์ ได้กล่าวถึงบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ช่วงสงกรานต์กับช่วงก่อนเข้าพรรษางานจะเยอะมากที่สุด วงมโหรีที่บ้านนี้จะไปเล่นทุกงาน แต่ปัจจุบันไปบ่อยที่สุดคืองานศพ ส่วนใหญ่ก็จะไปเล่นแถวๆ นี้ ไปไกลถึงโคราช กรุงเทพมหานคร งานข้างประจำปีของจังหวัดสุรินทร์ไปเล่นเป็นประจำทุกปี ปีที่แล้วไม่ได้ไป ตาผุยแก่คุณะเวลาไปงาน เจ้าระเบียบ ห้ามเล่นแบบเล่นๆ ต้องเล่นจริงๆ จังๆ เขาวามันเสียเพลง หยุดคือหยุด เล่นคือเล่น

“เรื่องค่าตอบแทนก็แล้วแต่ใกล้ไกล อย่างไปสองคืนก็คืนละสี่พันบาท สองคืนก็ราวๆ แปดพันบาท ถ้านักดนตรีไปทั้งหมด ๘ คน ก็หารเฉลี่ยเท่ากันทั้งหมด ๘ คน ไม่มีใครได้มากได้น้อยกว่ากันทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ไม่มีใครเอาเปรียบใคร อย่างตาผุยเป็นหัวหน้าวงเขาก็เอาเท่าๆ ลูกวง พวกเราให้แกเยอะแต่แกไม่เอา” (สุทิศ ดุจจามุทัศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๓ นายพิทักษ์ ชมดี ได้กล่าวถึงบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“สมัยก่อนออกงานเช้าตรู่ ขึ้นบ้านใหม่กับบวชนาค งานศพก็มี แต่ว่าสมัยนี้งานศพชุกมาก การไปเล่นก็แล้วแต่เจ้าภาพว่าเขาจะติดต่อมาอย่างไร ตาเผยจะเป็นคนนำวง ออกไปเล่นสองคืนสามวันนี้ได้เก้าพันบาท แบ่งกันแล้วได้คนละหนึ่งพันบาท เพราะว่าไป ๙ คน คือบวกกับค่ารถของเขาด้วย สมัยก่อนนี่อย่างมาก ๕๐ บาท ๑๐๐ บาทนี่เป็นส่วนน้อย เวลาไปงานต้องตกลงกันก่อนว่าเขามารับหรือให้เราไปเอง ถ้าเราไปเองเราก็คิดค่ารถ

“สมัยก่อนดนตรีนี้มันเป็นกันทุกคน จนคนดนตรีมันเหลือ มันนับไม่ถ้วน ลูกผมสามคนเป็นทั้งสามคน แต่ทุกวันนี้มีคนดนตรีมันขาด” (พิทักษ์ ชมดี, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๔ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย ได้กล่าวถึงบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ส่วนมากเวลาไปงานผมจะเล่นตรัว ฉิ่งฉาบ ไปงานศพเป็นส่วนใหญ่ ค่าตอบแทนน้อยมากนะ งานหนึ่งอย่างมากที่สุดสามร้อยบาท สูงสุดประมาณสี่ร้อยบาท แต่ถ้างานไกลๆ ต่างอำเภอจะได้ประมาณเกือบหนึ่งพันบาท ไกลของผมก็ต่างอำเภอ เพราะงานส่วนใหญ่จะเล่นแถวๆ หมู่บ้าน ไกลที่สุดที่เคยไปคือที่กรุงเทพฯ งานที่ผมประทับใจมากที่สุดเคยไปเล่นที่กรุงเทพฯ งานฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ ที่บางขุนเทียน” (ชัยวัฒน์ เปล่งชัย, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๕ นายกัมพล ช่อทับทิม ได้กล่าวถึงบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“สมัยนี้เวลาไปงานจะไปงานศพบ่อยมากที่สุด งานเช้าตรู่เขาไม่นิยมใช้วงมโหรีเท่าไร ส่วนใหญ่ใช้วงกันตรึม ที่เล่นงานศพบ่อยเพราะแถวนี้เขาไม่นิยมเอววงกันตรึมไปเล่นงานศพ เพลงวงกันตรึมมันเป็นเพลงสนุกสนาน แต่มีหมู่บ้านหมู่บ้านหนึ่งจะเอววงกันตรึมไปเล่นงานศพ ชื่อหมู่บ้านสวาย ไม่ใช่วงกันตรึมเล่นในพิธีมงคล อีกเหตุผลหนึ่งที่เล่นงานศพบ่อย เพราะเพลงมโหรีมันไม่เร้าใจ เพลงมันฟังเรื่อยๆ เล่นงานแต่งงานก็ได้ ส่วนใหญ่ก็จะไปเล่นแถบอีสานใต้ แถบภาคกลางก็ไปแต่ว่าไปไม่บ่อย

“ค่าตอบแทนไม่ตายตัวนะครับ ตาเผยเขามีความเกรงใจเจ้าภาพ คือแล้วแต่เจ้าภาพจะให้แกไม่กล้าเรียก เขาให้สามพันบาทเล่นห้าวันก็มี แบ่งเท่ากันหมด” (กัมพล ช่อทับทิม, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๖ นายพีรศักดิ์ รุ่งเรือง ได้กล่าวถึงบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“เวลาไปงานจะได้ค่าตอบแทนเท่ากันทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็เด็กหรือผู้ใหญ่ ในวงจะมีสมาชิกประมาณ ๙-๑๐ คน ที่ผมเคยไปเล่นจะเล่นในจังหวัดสุรินทร์เท่านั้น งานต่างจังหวัดไม่ค่อยมีครับ งานที่ไปบ่อยมากที่สุดจะเป็นงานศพ งานทำบุญบ้านเป็นส่วนน้อย” (พีรศักดิ์ รุ่งเรือง, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๗ เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทัศน์ ได้กล่าวถึงบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ว่า

“ผมไปร่วมงานเล่นดนตรีทุกครั้งที่มีงาน ส่วนใหญ่จะเป็นงานศพงานขึ้นบ้านใหม่ งานทั่วไปครับ แต่งานที่ผมประทับใจมากที่สุดก็มีงานข้างประจำปี จังหวัดสุรินทร์ เพราะว่าได้เดินไกล ต้องเดินแห่ ต่างจังหวัดส่วนใหญ่ผมไม่ค่อยได้ไป

”เรื่องค่าตอบแทนทุกคนจะได้เท่ากันทั้งวง สามร้อยบาทหรือสองร้อยบาทบ้างแล้วแต่งานเคยได้ถึงหนึ่งพันบาท แต่ไม่บ่อย ส่วนใหญ่ตาเผยเวลาไปงานจะดูครับ เช่นถ้าเราไม่เชื่อฟังแกก็จะว่า ไม่เคยตื่นะครับ ระเบียบจัด” (ฐิตินันต์ ดุจจามุทัศน์, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

จากคำสัมภาษณ์ของบุคคลข้อมูลทั้ง ๗ คน ในเรื่องบรรยากาศการบรรเลงตามงานของวงมโหรีอีสานบ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. โดยส่วนใหญ่งานบรรเลงของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เป็นงานบรรเลงเพื่อรับใช้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ได้แก่ งานบวชพระ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานทำบุญอุทิศ และงานศพ แต่ปัจจุบันงานที่บรรเลงบ่อยที่สุด คือ งานศพ

๒. โดยส่วนใหญ่งานบรรเลงต่างๆ จะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านนาสม ตำบลเขนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นส่วนน้อยที่จะเดินทางไปบรรเลงต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด

๓. เรื่องค่าตอบแทน นายเผย ศรีสวาท ผู้เป็นครูและหัวหน้านำวงจะไม่เรียกร้องค่าตอบแทนจากเจ้าภาพผู้จ้างงาน แต่ยินดีรับตามที่เจ้าภาพมอบให้ ซึ่งโดยปกติค่าตอบแทนในการบรรเลงวงมโหรีอีสานจะได้น้อย การบรรเลงต่อหนึ่งงานสมาชิกทุกคนภายในวงจะได้ค่าแทนเท่าเทียมกันทั้งหมด ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก โดยประมาณ ๒๐๐ บาท ถึง ๓๐๐ บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางไกลหรือใกล้ และช่วงเวลาในการบรรเลงเป็นสำคัญ

๔. ในการออกงานบรรเลงแต่ละครั้ง ครูผู้นำวงจะเน้นเรื่องระเบียบและมารยาทของสมาชิกทุกคนภายในวง การบรรเลงต่างบรรเลงอย่างจริงจัง จะไม่นิยมบรรเลงเล่นๆ อย่างไม่ให้

ความเคารพ เพราะให้เหตุผลว่าจะเสียเพลง การวางตัวและการแต่งกายของนักดนตรีในวงก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ให้ความสำคัญ

สรุป

จากการศึกษาหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ได้แก่ ๑. การถ่ายทอดความรู้ ๒. ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี ๓. การฝึกซ้อมดนตรี ๔. บรรยากาศการบรรเลงตามงาน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

การถ่ายทอดความรู้ มีการถ่ายทอดความรู้ทั้งบุคคลภายในครอบครัว เครือญาติ และบุคคลภายนอก โดยผู้มีอาวุโสและมีความรู้ความสามารถด้านวงมโหรีอีสาน ได้แก่ นายเผย ศรีสวาท ทั้งนี้จะยึดแนวทางและระเบียบแบบแผนที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยวิธีการถ่ายทอดจะเป็นวิธีการแบบมุขปาฐะ คือการถ่ายทอดด้วยระบบความทรงจำแบบปากต่อปาก ไร้ลายลักษณ์ โดยครูผู้สอนจะปฏิบัติให้ศิษย์ดูเป็นแบบอย่างก่อน เพื่อให้ศิษย์สังเกตวิธีการและจดจำท่วงทำนอง จากนั้นศิษย์จึงปฏิบัติตาม และฝึกซ้อมจนกระทั่งเกิดความชำนาญ

ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี ขาดผู้ที่จะมาสืบสานต่อ ซึ่งหมายถึงเยาวชนรุ่นหลังในกรณีนี้อาจมีสาเหตุหลายด้านด้วยกัน กล่าวคือ ขาดการปลูกฝังจากครอบครัวหรือได้รับทัศนคติที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเพลงดนตรีวงมโหรีอีสาน เมื่อได้งานทำที่ดีกว่าหรือมีอายุมากขึ้นก็เลิกเล่นเลิกเรียนไปโดยปริยาย ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรม เยาวชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านอื่นมากกว่า เช่น การไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนเยาวชนด้วยกัน หรือบางรายมีพฤติกรรมติดยาเสพติด และไม่สามารถแข่งขันกับวัฒนธรรมต่างชาติที่เยาวชนส่วนใหญ่มองว่ามีความทันสมัยกว่า

การฝึกซ้อมดนตรี ในอดีตจะมีการฝึกซ้อมรวมวงบ้างแต่ไม่ประจำ ในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่จะไม่มีการฝึกซ้อมหรือทบทวนบทเพลงอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ เนื่องด้วยสมาชิกนักดนตรีในวงสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างคล่องตัวและต่างคนต่างมีภาระงานประจำที่จะต้องรับผิดชอบการออกบรรเลงตามการว่าจ้างจึงไม่มีการฝึกซ้อมล่วงหน้า แต่ถ้ามีงานสำคัญหรืองานเกียรติยศ เช่น งานช้างประจำปี จังหวัดสุรินทร์ หรือการประกวดตามเวทีต่างๆ จะมีการฝึกซ้อมเพื่อให้การบรรเลงเป็นไปอย่างเรียบร้อยและถูกต้อง

บรรยากาศการบรรเลงตามงาน ประเภทงานบรรเลงที่วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เดินทางไปบรรเลงบ่อยครั้งมากที่สุด ได้แก่งานประเภทที่รับใช้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ซึ่งในแต่ละครั้งครูผู้ถ่ายทอดความรู้จะร่วมเดินทางไปบรรเลงกับศิษย์

ด้วยอย่างสม่ำเสมอ จึงเกิดการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติและบรรเลงดนตรีใน
สถานที่จริง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามเขตบ้านนาสาม ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์และจัดเรียงเป็นหมวดหมู่เพื่อการลำดับขั้นตอนที่สมบูรณ์ตามกระบวนการวิจัย ซึ่งเนื้อหาและรายละเอียดทั้งหมดสามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑ วัตถุประสงค์

๑. ศึกษาความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท
๒. ศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท
๓. ศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท

๕.๒ ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังทำให้คณะผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

๑. ทราบความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท
๒. ทราบประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท
๓. ทราบการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท

๕.๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดสุรินทร์ เรื่อง “การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งด้านเอกสารจากตำราวิชาการและงานวิจัย และศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการศึกษาครั้งนี้ได้มีการวางแผนงานและมีการกำหนดหัวข้อที่ต้องทำการศึกษาค้นคว้า ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน และสรุปผลการวิจัย

๕.๔ สรุปผลการวิจัย

๕.๔.๑. บริบทวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ ประวัติความเป็นมา

วงมโหรีอีสาน บ้านนาสาม ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ เกิดจากการรวมตัวของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนและเขตพื้นที่ใกล้เคียง โดยผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านวงมโหรีอีสานในอดีตได้แก่ นายเที่ยง ดีเสริม ซึ่งต่อมานายเผย ศรีสวาท ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ และเมื่อนายเที่ยงได้เสียชีวิตลง นายเผยได้ทำหน้าที่เป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สนใจในชุมชนและสืบทอดหน้าที่หัวหน้าวงมโหรีอีสานต่อจากนายเที่ยงจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ปัจจุบันนายเผย ศรีสวาท อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องดนตรี

วงมโหรีอีสาน เกิดจากการรวมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านหลายชนิดได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง คือ ปี่สไล ตริ้วแหบ ตริ้วกลาง ตริ้วทม และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะ คือ กลองสองหน้า (กลองใหญ่) กลองกันตรึม ฉิ่ง ฉาบ กรับไม้ โดยในการบรรเลงแต่ละครั้งจำนวนเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงจะไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้บรรเลงและจำนวนนักดนตรีที่มีอยู่ วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์จะไม่มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดผสม

การไหว้ครู

วงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท เป็นวงดนตรีวงหนึ่งที่รักษาประเพณีพิธีกรรมไหว้ครูที่ได้รับการสั่งสอนปลูกฝังจากครูอาจารย์รุ่นเก่าทั้งยังได้ถ่ายทอดความเชื่อนี้สู่รุ่นนักเรียนซึ่งครูที่นักดนตรีให้ความเคารพยำเกรงแสดงความคารวะผ่านพิธีกรรมไหว้ครูทั้งการไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี การไหว้ครูก่อนการบรรเลง และการไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกซ้อมสามารถจำแนกออกได้ ๔ ประเภท คือ ๑. ครูเทวดา ๒. ครูผี ๓. ครูมนุษย์ และ ๔. เครื่องดนตรี

บทเพลงที่ใช้บรรเลง

บทเพลงที่ใช้บรรเลงสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ เพลงครู เพลงแห่ และเพลงทั่วไป ซึ่งบทเพลงที่ใช้บรรเลงเริ่มต้นจะบรรเลงเพลงในชุดไหว้ครู ประกอบด้วย เพลงต้นฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงปิ่นตลิ่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย เพลงตะนาว (เพลงชุดนี้ใช้เริ่มต้นในการเรียนการสอนมโหรีอีสานด้วย) จากนั้นจึงบรรเลงเพลงอื่นๆ ตามความถนัดของศิลปินและความเหมาะสมของงาน

๕.๔.๒ ประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท

ด้านชีวิตส่วนตัว

ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันครอบครัวนายเผย ศรีสวาท ถือได้ว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในชั้นปานกลาง นายเผยถือเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักสำคัญของครอบครัว เพราะเป็นพี่ชายคนโตในพี่น้องจำนวน ๔ คน จึงต้องช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆ ในครอบครัวตั้งแต่ยังเด็กแสดงถึงความรับผิดชอบและความกตัญญูรู้คุณต่อครอบครัวของนายเผย

เมื่อสมรสแล้วยังเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีอีกด้วย เพราะสังเกตได้จากคำสัมภาษณ์ที่ว่าไม่ข้องแวะกับสิ่งเสพติดและของมีเงินมาทั้งหลาย ทั้งยังขยันขันแข็งหาเลี้ยงภรรยาและบุตรชายหญิงอีก ๔ คน ทั้งทำอาชีพเกษตรกร (ทำนา) รับจ้างบรรเลงดนตรีในงานต่างๆ รับจ้างต่อเกี่ยวและรับจ้างทั่วไป จนกระทั่งมีฐานะมั่นคง ทั้งยังส่งบุตรธิดาเล่าเรียนจนกระทั่งปัจจุบันมีอาชีพและครอบครัวที่มั่นคงเช่นกัน

นอกจากนี้ ความใฝ่ฝันของนายเผย ศรีสวาท ที่ต้องการสร้างสถานที่ฝึกซ้อมและเครื่องดนตรีมอบไว้ให้แก่หมู่บ้านของตน แสดงถึงความมีน้ำใจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และแสดงถึงความมีสำนึกตอบแทนบุญคุณแผ่นดินเกิดของนายเผยได้เป็นอย่างดี

ด้านการศึกษาดนตรี

ตระกูลศรีสวาทสืบทอดอาชีพการเป็นนักดนตรีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนับได้ ๖ ชั่วคน นายเผยถือเป็นบุคคลสำคัญที่เชื่อมความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้จากบรรพบุรุษถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังโดยเฉพาะบุตรหลานในตระกูล และยังเป็นฟันเฟืองหลักที่ทำให้กิจกรรมดนตรีในตระกูลศรีสวาทขับเคลื่อนถึงปัจจุบัน

นายเผยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิวิญญูด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ของจังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้มีความรู้ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับศิลป์แขนงนี้ เพราะนอกจากจะร่ำเรียนจากครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถหลายท่านในอดีตแล้ว การฝึกฝนตนเองและการเอาใจใส่ด้านดนตรียังเป็นเรื่องที่นายเผยให้ความสำคัญอย่างยิ่งอีกด้วย

นายเผยเป็นผู้ยึดมั่นในคำสั่งสอนและมีความกตัญญูกตเวทิตาคุณต่อครูอาจารย์ของตน โดยได้นำคำสั่งสอนเหล่านั้นมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดถึงปัจจุบัน และถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ของตน นายเผยยังถือเป็นผู้พลิกฟื้นและสืบสานดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ให้คงอยู่ในหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๕.๔.๓ การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ การถ่ายทอดความรู้

มีการถ่ายทอดความรู้ทั้งบุคคลภายในครอบครัว เครือญาติ และบุคคลภายนอก โดยผู้มีอาวุโสและมีความรู้ความสามารถด้านวงมโหรีอีสาน ได้แก่ นายเผย ศรีสวาท ทั้งนี้จะยึดแนวทางและระเบียบแบบแผนที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยวิธีการถ่ายทอดจะเป็นวิธีการแบบมุขปาฐะ คือการถ่ายทอดด้วยระบบความทรงจำแบบปากต่อปาก ไร้ลายลักษณ์ โดยครูผู้สอนจะปฏิบัติให้ศิษย์ดูเป็นแบบอย่างก่อน เพื่อให้ศิษย์สังเกตวิธีการและจดจำท่วงทำนอง จากนั้นศิษย์จึงปฏิบัติตาม และฝึกซ้อมจนกระทั่งเกิดความชำนาญ

ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี

ขาดผู้ที่จะมาสืบสานต่อ ซึ่งหมายถึงเยาวชนรุ่นหลัง ในกรณีนี้อาจมีสาเหตุหลายด้านด้วยกัน กล่าวคือ ขาดการปลูกฝังจากครอบครัวหรือได้รับทัศนคติที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเพลงดนตรีวงมโหรีอีสาน เมื่อได้งานทำที่ดีกว่าหรือมีอายุมากขึ้นก็เลิกเล่นเลิกเรียนไปโดยปริยาย ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรม เยาวชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านอื่นมากกว่า เช่น การไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนเยาวชนด้วยกัน หรือบางรายมีพฤติกรรมติดยาเสพติด และไม่สามารถแข่งขันกับวัฒนธรรมต่างชาติที่เยาวชนส่วนใหญ่มองว่ามีความทันสมัยกว่า

การฝึกซ้อมดนตรี

ในอดีตจะมีการฝึกซ้อมรวมวงบ้างแต่ไม่ประจำ ในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่จะไม่มีการฝึกซ้อมหรือทบทวนบทเพลงอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ เนื่องด้วยสมาชิกนักดนตรีในวงสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างคล่องตัวและต่างคนต่างมีภาระงานประจำที่จะต้องรับผิดชอบ การออกบรรเลงตามการว่าจ้างจึงไม่มีการฝึกซ้อมล่วงหน้า แต่ถ้ามีงานสำคัญหรืองานเกียรติยศ เช่น งานช้างประจำปี จังหวัดสุรินทร์ หรือการประกวดตามเวทีต่างๆ จะมีการฝึกซ้อมเพื่อให้การบรรเลงเป็นไปอย่างเรียบร้อยและถูกต้อง

บรรยากาศการบรรเลงตามงาน

ประเภทงานบรรเลงที่วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เดินทางไปบรรเลงบ่อยครั้งมากที่สุด ได้แก่งานประเภทที่รับใช้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ซึ่งในแต่ละครั้งครูผู้ถ่ายทอดความรู้จะร่วมเดินทางไปบรรเลงกับศิษย์ด้วยอย่างสม่ำเสมอ จึงเกิดการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติและบรรเลงดนตรีในสถานที่จริง

๔.๕ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการถ่ายทอดความรู้ วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์” พบว่า ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เป็นลักษณะรูปแบบโบราณที่ยึดถือและปฏิบัติจนกระทั่งถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ก่อนเริ่มการเรียนการสอนจะมีการไหว้ครูเพื่อรับศิษย์เข้าศึกษาอย่างเป็นทางการ บทเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอนบทเพลงแรกจะอยู่ในบทเพลงชุดไหว้ครู โดยวิธีการถ่ายทอดจะเป็นวิธีการแบบมุขปาฐะ คือการถ่ายทอดด้วยระบบความทรงจำแบบปากต่อปาก ไร้ลายลักษณ์ โดยครูผู้สอนจะปฏิบัติให้ศิษย์ดูเป็นแบบอย่างก่อน เพื่อให้ศิษย์สังเกตวิธีการและจดจำท่วงทำนอง จากนั้นศิษย์จึงปฏิบัติตาม และฝึกซ้อมจนกระทั่งเกิดความชำนาญ

วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เกิดจากการรวมตัวของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนและเขตพื้นที่ใกล้เคียง โดยมีนายเผยเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้และเป็นผู้นำวง ซึ่งนายเผยถือเป็นครูอาวุโสผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านมโหรีอีสานในปัจจุบัน ทั้งยังเป็นทีเคารพนับถือในสังคมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้อีกด้วย ปัจจุบัน อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ปัจจุบันการสืบทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เยาวชนรุ่นใหม่ แต่เป็นไปในวงจำกัด เพราะเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจัง ซึ่งควรได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง หรือสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เพราะมิฉะนั้นองค์ความรู้อันทรงคุณค่าเหล่านี้อาจสูญหายไปจากสังคมไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

๔.๖ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท” ครั้งนี้ เป็นการศึกษาภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอีกแขนงหนึ่งของดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ ทั้งเป็นการบันทึกประวัติชีวิตและผลงานของศิลปินพื้นบ้านที่มีความสำคัญยิ่งด้านวงมโหรีอีสาน คือ นายเผย ศรีสวาท อนึ่ง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้ผู้ที่ต้องการจะศึกษาเพิ่มเติมนำแนวทางดังกล่าวไปทำวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือมีลักษณะเช่นเดียวกันดังต่อไปนี้

๑. การวิจัยครั้งนี้นำพื้นที่ภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูลวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท บ้านนาสม ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นการศึกษาเพียงกลุ่มเดียวหรือ

หมู่บ้านเดียวกัน การศึกษาครั้งต่อไปอาจทำการศึกษาในหมู่บ้านแถบนี้ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบลักษณะต่างๆ ได้

๒. การวิจัยครั้งนี้ทำการรวบรวมข้อมูลและศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท รวมถึงศึกษาประวัติชีวิตศิลปินดนตรีอีสานใต้ คือ นายเผย ศรีสวาท ทั้งนี้ การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะวงดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ประเภทอื่น และประวัติชีวิตศิลปินท่านอื่น ล้วนมีความสำคัญและเหมาะสมกับการศึกษาในด้านมานุษยวิทยา อาจทำการศึกษากการถ่ายทอดความรู้และประวัติศิลปินที่มีลักษณะดังกล่าวได้

๓. วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของชาวจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะวัฒนธรรมของผู้คนที่มีความเชี่ยวชาญในการเล่นการสื่อสาร ล้วนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น นักวิจัยสามารถนำวัฒนธรรมเหล่านี้มาทำการศึกษาข้อมูลตามวิธีการทางมานุษยวิทยา เพื่อเป็นการบันทึกและเชิดชูภูมิปัญญาพื้นบ้านพื้นเมืองให้คงคู่แผ่นดินต่อไป

เอกสารอ้างอิง

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (๒๕๕๐). หนังสือนำชมพิพิธภัณฑ์สถาน จังหวัดสุรินทร์ (ฉบับเล็ก). ม.ป.ท..
- กรมศิลปากร. (๒๕๕๐). หนังสือนำชมพิพิธภัณฑ์สถาน จังหวัดสุรินทร์ (ฉบับใหญ่). ม.ป.ท..
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. (๒๕๒๖). เอกสารประกอบการสอน คุริยะ ๓๖๒ ดนตรีพื้นบ้านอีสาน
มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนิตร ภูภาญจน์. (๒๕๔๔). แก่นแท้ดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์บรรณกิจ
(๑๙๙๑) จำกัด.
- บุญเลิศ จันท. (๒๕๓๑). แคน ดนตรีพื้นเมืองอีสาน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้า.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (๒๕๔๖). ประวัติการดนตรีไทย. ครั้งที่ ๕ กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พนาลินธุ์ ศรีวิเศษ. (๒๕๔๕). มโหรีพื้นบ้าน: ศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน บ้านโนนจารย์ ตำบลแด
อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สาระนิพนธ์ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ถ่ายเอกสาร.
- พนาลินธุ์ ศรีวิเศษ. (๒๕๕๒). การศึกษาปีแต่ เครื่องเป่าวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดสุรินทร์.
ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
- พรทิพย์ ช่างดา. (๒๕๒๙). วรรณกรรมท้องถิ่น. ครั้งที่ ๓ กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิทยวัฒน์ พันธะศรี. (๒๕๔๖). การศึกษาบทเพลงของวงมโหรีอีสาน หมู่บ้านเทียมแซ่
จังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (๒๕๒๗). ดนตรีวิจักษ์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม.
กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิชาการและงานพิมพ์ บริษัทเกียรติธุรกิจฯ จำกัด.
- วิโรจน์ เขียมสุข. (๒๕๓๘). การศึกษามโหรีเขมร วิเคราะห์เฉพาะกรณีบ้านสะเดา
กิ่งอำเภอลำปลายาย จังหวัดบุรีรัมย์. ปริญญาานิพนธ์ กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร.
- สงบ บุญคล้าย. (๒๕๔๒). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๐.
กรุงเทพฯ: บริษัท สยามเพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- เอนก นาวิกมูล. (๒๕๕๐). เพลงนอกศตวรรษ. ครั้งที่ ๔ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด.

สัมภาษณ์

กัมพล ช่อทับทิม. สัมภาษณ์. ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖.

ชัยวัฒน์ เปล่งชัย. สัมภาษณ์. ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖.

ฐิตินันต์ ดุจจานุทัศน์. สัมภาษณ์. ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖.

พิทักษ์ ชมดี. สัมภาษณ์. ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖.

พีรศักดิ์ รุ่งเรือง. สัมภาษณ์. ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖.

เผย ศรีสวาท. สัมภาษณ์. ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖. ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๖.

สุทิศ ดุจจานุทัศน์. สัมภาษณ์. ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

Anecdotal Record

Anecdotal Record ครั้งที่ ๑

วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖

นายเผย ศรีสวาท

เลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเจนิยง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เวลา ๐๙.๐๐ น. – ๑๖.๐๐ น.

Objective Information

ช่วงเช้า

คณะผู้วิจัยออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เวลาประมาณ ๐๖.๐๐ น. การเดินทางกลับบ้านนายเผย ศรีสวาท ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกวิธีเดินทางโดยรถโดยสารส่วนบุคคล ทะเบียน กพ ๖๓๓๑ โดยมีนายมนัส คงปรีเปรม นักศึกษาชั้นปีที่ ๒ วิชาเอกเครื่องสายไทย สาขาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นักศึกษาช่วยวิจัย ร่วมเดินทางไปเก็บข้อมูลในครั้งนี้ด้วย คณะผู้วิจัยเดินทางถึงจังหวัดสุรินทร์เวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น.

จากนั้นคณะผู้วิจัยเดินทางไปพบผู้ติดต่อประสานงาน ซึ่งเป็นนักดนตรีคนหนึ่งในวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท คือ นายกัมพล ช่อทับทิม นักศึกษาเอกดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่เดอะซ้างโนวเลจพาร์ค พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์ และได้เดินทางต่อไปยังสถานที่ที่คณะผู้วิจัยนัดหมายกับวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท โดยมีนายกัมพลเป็นผู้นำทาง

จากพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองจังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยใช้ถนนสายหลักเส้นทางเดียวกับที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (ด้านซ้ายมือ) ผ่านสำนักงานประกันสังคม จังหวัดสุรินทร์ พิพิธภัณฑสถาน จังหวัดสุรินทร์ โครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ ๘ และบริษัทสยามยนตรการ จำกัด จึงเลี้ยวซ้ายเข้าซอย ซึ่งหน้าซอยด้านซ้ายเป็นร้านขายของชำ ด้านขวาเป็นโรงสีข้าว ชื่อโรงสีไฟชัยสวัสดิ์

จากหน้าซอยขับรถตรงไปเรื่อยๆ ตามทาง ผ่านทางสี่แยกและโรงเรียนนาสม (วิไลราษฎร์ศึกษา) ซึ่งตั้งตรงข้ามวัดนาสม ไม่นานคณะผู้วิจัยพบศาลาโล่งริมถนน ตั้งเยื้องเข้าไปในนาข้าวติดกันเป็นสระน้ำสองบ่อแต่แห้งขอด ศาลานี้คือศาลากลางหมู่บ้านระไซร์ และเป็นสถานที่ที่คณะผู้วิจัยนัดหมายกับวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท

เมื่อเดินทางไปถึง คณะผู้วิจัยกล่าวสวัสดิ์สมาชิกวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท จากนั้นคณะผู้วิจัยจัดเตรียมสถานที่พร้อมตั้งเครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหว โดยกล้องถ่ายภาพ ยี่ห้อ Canon 600D เครื่องบันทึกเสียง ยี่ห้อ Zoom และบันทึกไฟล์เสียงสำรองด้วยโทรศัพท์มือถือ ยี่ห้อ Nokia 500

ในขณะที่นักดนตรีภายในวงผลัดเปลี่ยนกันเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย จากชุดลำลองเป็นชุดผ้าพื้นบ้าน เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาวทับในไม่พับแขนเสื้อ นุ่งโจงกระเบนลายตาหมากรุกโทนสีแดงเข้ม พร้อมคาดผ้าขาวม้าที่เอว คณะผู้วิจัยได้ถ่ายภาพเดี่ยวนักดนตรีในวงจนครบ พร้อมทั้งสอบถามชื่อ อายุ ที่อยู่ และเครื่องดนตรีที่บรรเลง ส่วนนักศึกษาช่วยวิจัยจดบันทึกรายชื่อเครื่องดนตรีในวงมโหรีอีสานและลักษณะทางกายภาพ

นักดนตรีวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท ที่เดินทางไปในวันนี้นำประกอบด้วย

๑. นายเผย ศรีสวาท อายุ ๘๓ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
เครื่องดนตรี ปี่ใน

๒. นายพิทักษ์ ชมดี อายุ ๖๒ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๒๑ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
เครื่องดนตรี ซอกลาง

๓. นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์ อายุ ๖๕ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
เครื่องดนตรี กลองใหญ่

๔. นายประเสริฐ ลวงลายทอง อายุ ๕๐ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๕๑/๒ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
เครื่องดนตรี ซอด้วง

๕. นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย อายุ ๕๐ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๑๙๓ ตำบลคอคโค อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
เครื่องดนตรี ซออู้

๖. นายอดิศักดิ์ ชมดี อายุ ๒๐ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๖๒ หมู่ ๘ ตำบลคอคโค อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
เครื่องดนตรี ปี่นอก

๗. นายกัมพล ช่อทับทิม อายุ ๒๐ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๑/๑ หมู่ ๕ ตำบลคอคอด อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องดนตรี ซอกลาง

๘. นายพิรศักดิ์ ร่ำเรือง อายุ ๑๖ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องดนตรี ฉิ่ง

๙. เด็กชายฐิตินันต์ ดุจจามุทัศน์ อายุ ๑๔ ปี

อาศัยบ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๑๕ ตำบลเจียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องดนตรี กลองกันตรึม

เครื่องดนตรีในวงมโหรีหรือสถานที่ที่จะทำการบันทึกเสียงในครั้งนี้ ประกอบด้วยและมีลักษณะทางกายภาพ ดังนี้

๑. ตรีวทม หน้าตรีวทำจากหนังงู กะโหลกทำจากกะลามะพร้าวขนาดใหญ่ สายตรีวใช้สายลวด หางม้าคันทักตรีวทำจากเส้นเอ็น

๒. ตรีวกลาง หน้าตรีวทำจากแผ่นไฟเบอร์แบบบาง สายตรีวใช้สายลวด หางม้าคันทักตรีวทำจากเส้นเอ็นเช่นเดียวกับตรีวทม

๓. ตรีวแหบ ลักษณะคล้ายซอด้วงในวงดนตรีไทย หน้าตรีวทำจากหนังงู (หรืออาจใช้หนังคางคกแทนได้) สายตรีวใช้สายลวด หางม้าคันทักตรีวทำจากเส้นเอ็นเช่นเดียวกับตรีวทมและตรีวกลาง

๔. ปี่ในและปี่นอก ลักษณะคล้ายปี่ในและปี่นอกในวงดนตรีไทย กำพวดปี่ทำจากทองเหลือง ลิ้นปี่ใช้ใบตาลตัดเป็นรูปคล้ายลิ้นปี่ในวงดนตรีไทย (แต่ใช้ใบตาลที่บางกว่า เพื่อประโยชน์ในการเป่าเสียงสูง)

๕. ฉิ่ง เป็นฉิ่งตีขึ้นจากสัมฤทธิ์ รูปทรงคล้ายฉิ่งในวงดนตรีไทยแต่ขนาดใหญ่ หนา และกว้างกว่า

๖. ฉาบเล็ก ใช้ฉาบเล็กที่บรรเลงอยู่ในวงดนตรีไทยทั่วไป

๗. กลองใหญ่ หรือกลองสองหน้า กลองรูปทรงกลมขนาดใหญ่พอประมาณ ทุ่นกลองทำจากลำต้นมะพร้าว ซึ่งหนังหน้ากลองด้วยหนังวัวทั้งสองข้าง สายเร้งหนังใช้เชือกพลาสติก พร้อมไม้ตี ต้มทำจากไม้เนื้อแข็ง หัวไม้ใช้ผ้าหนาพันเป็นชั้นทรงกลม

๘. โทนหรือกลองกันตรึม กลองรูปทรงกลมขนาดกลางและยาว หุ่นกลองทำจากไม้ขนุน ซึ่งหนังหน้ากลองด้วยผ้าใบทั้งสองข้าง สายเร้งหนังใช้เชือกพลาสติก

เมื่อนักดนตรีในวงมโหรีอีสานเปลี่ยนชุดและนั่งประจำเครื่องดนตรีของตน โดยนั่งเป็นรูปครึ่งวงกลมบนตั่งขนาดใหญ่สองตัววางชิดติดกัน นายเผย ศรีสวาท ได้กล่าวให้คณะผู้วิจัยนำพานไหว้ครูพร้อมเหล่าขาว ๑ ขวدمอบแก่ตนเพื่อทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง ในพานไหว้ครูประกอบด้วยเครื่องไหว้ครู ดังนี้

๑. ผ้าขาว ๑ ผืน
๒. เทียนเหลืองเล่มเล็ก ๒ เล่ม
๓. เงินก้านนไหว้ครูจำนวน ๒๒ บาท
๕. ตรวย ๕ หรือซันท์ ๕ กรวยเล็กม้วนจากใบตองโดยภายในสอดช่อดอกไม้ไม่จำกัดชนิด จำนวน ๕ กรวย

นอกจากพานไหว้ครู เหล่าขาว ๑ ขวด ยังมีขันน้ำสำหรับทำนํ้ามนต์ ๑ ขัน พร้อมที่รดนํ้ามนต์ทำจากหญ้าคาอีกจำนวน ๑ กำ

จากนั้นนายเผย ศรีสวาท จึงเริ่มพิธีไหว้ครู โดยจุดเทียน ๒ เล่มดังกล่าวแล้วว่คาถาเพื่อทำนํ้ามนต์ ขณะนี้สมาชิกทุกคนในวงดนตรียกมือขึ้นพนมพร้อมกันโดยตลอด เมื่อนายเผย ศรีสวาทกล่าวคาถาไหว้ครูจบ นักดนตรีท่านหนึ่งในวงได้เปิดเหล่าขาวพร้อมกับรินลงบนเครื่องดนตรีที่ตั้งกองอยู่กลางวง โดยรินลงใส่ปี่ใน ตริวชนิดต่างๆ และลงบนหน้ากลองทั้งสองชนิด จากนั้นนายเผย ศรีสวาท กล่าวคาถาไหว้ครูต่อจนจบพร้อมกับประพรมนํ้ามนต์ให้แก่สมาชิกทุกคนภายในวง ซึ่งทุกขั้นตอนคณะผู้วิจัยได้ทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวโดยตลอด

เมื่อทำพิธีไหว้ครูและประพรมนํ้ามนต์แก่สมาชิกภายในวงเป็นที่เสร็จสิ้น จึงเริ่มการบรรเลงวงมโหรีอีสานเพื่อทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและบันทึกเสียง ใช้เวลาประมาณตั้งแต่ ๐๙.๐๐ น. ถึง ๑๒.๐๐ น. โดยได้บันทึกเพลงต่างๆ ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. ชุดไหว้ครู
 - ตันฉิ่ง
 - หางยาว
 - ปี่นตลิ่ง
 - ทรงปราสาท
 - สมัย

- ตะนาว (เมื่อบรรเลงเพลงชุดไหว้ครูจบ นักดนตรีภายในวงได้นำเหล่าขารินลงบนเครื่องดนตรีอีกครั้ง)

๒. แฆกมอญ

๓. เรือมอันเร (ระบำสาเกต่าข้าว)

- จิ้งปรีย์

- กัจปากกา

- จิ้งมูย

- มลูปโดง

- จิ้งปรีย์

๔. กลอม

๕. โฮล้าปิ่น

๖. โฮละหน่าย

๗. ธรณีสมิงทอง

๘. นกขมื่น

๙. สร้อยสน

๑๐. แสฮอมฉลอมเป้าะ

๑๑. เพลงตาพูน

๑๒. เพลงตาทีก

๑๓. เพลงไหว้พระโพธิ์

๑๔. เพลงขยอย

เมื่อบรรเลงจบ นักดนตรีและคณะผู้วิจัยต่างแยกย้ายไปรับประทานอาหารกลางวัน

ช่วงบ่าย

หลังรับประทานอาหารกลางวัน คณะผู้วิจัยและผู้ติดต่อประสานงาน ได้เดินทางไปยังบ้านพักส่วนตัวของนายเฉย ศรีสวาท ตั้งอยู่เลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งห่างออกไปไม่ไกลจากศาลากลางหมู่บ้าน

บ้านนายเฉย ศรีสวาท เป็นบ้าน ๒ ชั้น ครึ่งล่างก่ออิฐถือปูน ส่วนด้านบนเป็นไม้ หน้าบ้านมีบริเวณสำหรับจอดรถและเป็นลานกว้างโดยประมาณ ด้านซ้ายมือของตัวบ้านเอนกันเป็นยั้งฉาง

สำหรับเก็บข้าวเปลือก นอกจากนายเผย ศรีสวาท คณะผู้วิจัยยังพบภรรยา บุตรสาว และสมาชิกคนอื่น ๆ อีก ๒ คนภายในบ้านของท่านอีกด้วย

เมื่อเดินเข้าไปภายในตัวบ้าน ซ้ายมือเป็นประตูทางเข้าห้องครัวและห้องน้ำ ด้านขวามือเป็นที่พักผ่อนของนายเผย ศรีสวาท นอกจากนี้คณะผู้วิจัยพบเครื่องดนตรีวางเป็นกลุ่มติดผนังกลางบ้าน ประกอบด้วยระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด โทน/กลองกันตรึม กลองสองหน้า/กลองใหญ่ ตีวทม ตีวแหบ และตีวกลาง เมื่อเดินเลียวซ้ายพบบันไดทางขึ้นบ้านชั้น ๒ ถัดจากบันไดเป็นประตูห้อง ๒ ห้องติดกัน และเป็นประตูทางเข้าบ้านอีกทางหนึ่ง (คณะผู้วิจัยใช้บริเวณนี้นั่งพูดคุยกับนายเผย ศรีสวาท)

ช่วงบ่ายคณะผู้วิจัยใช้เวลาตั้งแต่ประมาณ ๑๓.๓๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น. นั่งพูดคุยและสัมภาษณ์นายเผย ศรีสวาท ประเด็นเรื่องประวัติชีวิตส่วนตัว ประวัติการเรียนดนตรี และประสบการณ์ด้านอื่น จากนั้นคณะผู้วิจัยจึงลากลับ

การเดินทางกลับคณะผู้วิจัยบางท่านเลือกวิธีเดินทางโดยรถโดยสารสายสุรินทร์-ขอนแก่น ขึ้นรถโดยสารที่สถานีขนส่ง จังหวัดสุรินทร์ ในราคา ๓๙ บาท ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๔๐ นาที จึงถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Anecdotal Record ครั้งที่ ๒
วันเสาร์ที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖
นายเผย ศรีสวาท
เลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเจนิยง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
เวลา ๐๘.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.

Objective Information

คณะผู้วิจัยออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เพื่อเดินทางไปยังบ้านนายเผย ศรีสวาท เวลาประมาณ ๐๗.๐๐ น. การเดินทางครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกวิธีเดินทางโดยรถยนต์โดยสารส่วนบุคคล ทะเบียน กพ ๖๓๓๑ ขอนแก่น ด้วยเส้นทางการเดินทางเดิม โดยมีนายมนัส คงปรีเปรม นักศึกษาชั้นปีที่ ๒ วิชาเอกเครื่องสายไทย สาขาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นักศึกษาช่วยวิจัย ร่วมเดินทางไปเก็บข้อมูลในครั้งนี้ด้วย คณะผู้วิจัยเดินทางถึงบ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ เวลาประมาณ ๐๘.๐๐ น.

การเดินทางไปบ้านนายเผยในครั้งนี้ ระหว่างทางตั้งแต่ในตัวอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ จนกระทั่งถึงบ้านนายเผย คณะผู้วิจัยได้แวะเก็บภาพป้ายหน่วยงานและสถานที่ทางราชการที่สำคัญเพื่อประมวลภาพนำลงประกอบในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่

- มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์
- โครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ ๘ กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ป้ายทางเข้าหมู่บ้านระไซร์
- วัดนาสม
- โรงเรียนบ้านนาสม (วิไลราษฎร์ศึกษา)
- ศาลากลางหมู่บ้านและระบบประปาหมู่บ้านระไซร์

เมื่อคณะผู้วิจัยเดินทางถึงบ้านนายเผย คณะผู้วิจัยพบนายเผยนั่งสนทนาอยู่กับภรรยา และบุตรสาวที่แคร์ไม้ไผ่บริเวณหลังบ้าน คณะผู้วิจัยจึงกล่าวทักทายพร้อมมอบของฝากเป็นผลไม้แก่นายเผย และเข้าไปนั่งพักรอภายในบริเวณหน้าบ้าน

คณะผู้วิจัยได้เตรียมเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ บทไหว้ครูและบททำน้ามนต์ครู และคำอวยพรแก่บ่าวสาวคู่ครองเรือน ที่คณะผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเสียงสัมภาษณ์นายเผยและถอดคำ

สัมภาษณ์เป็นเอกสาร เพื่อให้นายเผยแพร่ตรวจสอบแก้ไขคำต่างๆ ให้ถูกต้อง เมื่อนายเผยแพร่จะ
 สันทนากับครอบครัว นายเผยได้เดินเข้ามาหาคณะผู้วิจัย คณะผู้วิจัยได้อ่านบทให้วีครูและบททำ
 น้ำนนต์ครู และคำอวยพรแก่บ่าวสาวคู่ครองเรือนให้นายเผยฟังเพื่อทำการแก้ไขให้ถูกต้อง
 จนเป็นที่เรียบร้อย

จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นายเผยเรื่องพิธีให้วีครูวงมโหรีอีสานใต้ อุปกรณ์ที่
 ใช้ในพิธีให้วีครู ความเชื่อและประสบการณ์เรื่องครู และประเภทเพลงมโหรีอีสาน พร้อมทั้ง
 สอบถามประวัติชีวิตบางส่วนเพิ่มเติมจากที่เคยสัมภาษณ์เมื่อครั้งก่อน จากนั้นจึงขออนุญาต
 นายเผยทำการถ่ายภาพเครื่องดนตรีในวงมโหรีอีสานใต้ ซึ่งนายเผยได้อนุญาตและนำเครื่องดนตรี
 ดังกล่าวออกมาให้คณะผู้วิจัยถ่ายภาพ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้ กลองสองหน้า (กลอง
 ใหญ่) กลองกันตรึม ตรัวแหบ (ซอด้วง) ตรัวทม ตรัวกลาง ปี (สไล) กรับไม้ ฉาบ ฉิ่ง

เมื่อบันทึกภาพเครื่องดนตรีเสร็จ คณะผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกลักษณะทางกายภาพของ
 เครื่องดนตรีแต่ละชิ้น รวมถึงวัดสัดส่วนส่วนประกอบต่างๆ ของเครื่องดนตรี หลังจากนั้นได้ขอ
 ความกรุณาให้นายเผยบรรเลงตรัวกลาง เพลงในชุดเพลงแห่ (ไม่ทราบชื่อ) เพื่อทำการบันทึกภาพ
 เคลื่อนไหว

จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตนายเผยบันทึกภาพถ่ายของนายเผยรวมถึงภาพ
 ครอบครัวในอดีต และเกียรติบัตรต่างๆ ที่นายเผยเคยได้รับ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก
 นายเผยเป็นอย่างดี โดยนายเผยและบุตรสาวร่วมกันค้นภาพดังกล่าวจากตู้เสื้อผ้าส่วนตัวของนาย
 เผย มามอบให้คณะผู้วิจัยบันทึกภาพจนเสร็จเรียบร้อย ประมาณเวลา ๑๓.๐๐ น. คณะผู้วิจัยจึงลา
 กลับ ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๓๐ นาที จึงถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Anecdotal Record ครั้งที่ ๓

วันเสาร์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

นายพิทักษ์ ชมดี นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์ นายพีรศักดิ์ ไร่เรือง
 ด.ช.ฐิตินันท์ ดุจจามุทัศน์ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย นายกัมพล ช่อทับทิม
 ตำบลเจนิยง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
 เวลา ๑๓.๐๐ น. – ๑๕.๐๐ น.

Objective Information

คณะผู้วิจัยเดินทางถึงจังหวัดสุรินทร์เย็นวันศุกร์ที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเดินทางไปสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ซึ่งเป็นสมาชิกในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ในวันรุ่งขึ้น

การเดินทางลงพื้นที่ภาคสนามครั้งนี้ คณะผู้วิจัยตั้งใจเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เรื่องการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เป็นหลัก และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอด การฝึกซ้อมดนตรี บรรยายภาคการบรรเลงตามงาน พร้อมทั้งสอบถามข้อมูลประวัติส่วนตัว

กลางคืนในวันเดียวกัน คณะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เพื่อสถานที่พักจากอาจารย์ ชัชวาล สนิทสันเทียะ อาจารย์ประจำสาขาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ช่วงบ่ายวันเสาร์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามโดยมีนาย กัมพล ช่อทับทิม นักศึกษาเอกดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นผู้นำทาง ซึ่งคณะผู้วิจัยต้องเดินทางไปสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลที่บ้านพักส่วนตัวของแต่ละท่าน ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๑ นายพิทักษ์ ชมดี เมื่อคณะผู้วิจัยเดินทางไปถึง คณะผู้วิจัยพบนาย พิทักษ์กำลังทำนาในเขตบริเวณหลังบ้านพักซึ่งกำลังก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ คณะผู้วิจัยจึงอาศัยใช้เพิงไม้เล็กๆ ริมคันนาทำการสัมภาษณ์จนแล้วเสร็จจึงลากลับ

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๒ นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์ เมื่อคณะผู้วิจัยเดินทางไปถึง คณะผู้วิจัยพบนายสุทิศกำลังยืนสนทนากับชายสูงวัยท่านหนึ่งในบริเวณเขตบ้านพักของนายสุทิศ พร้อมทั้งพบนายพีรศักดิ์ ไร่เรือง และด.ช.ฐิตินันท์ ดุจจามุทัศน์ บุคคลข้อมูลที่ ๓ และ ๔ ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกัน คณะผู้วิจัยจึงแจ้งความจำนงค์ต้องการสัมภาษณ์ข้อมูล ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เมื่อคณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แล้วเสร็จจึงลากลับ

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๕ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย เมื่อคณะผู้วิจัยเดินทางไปถึง คณะผู้วิจัยพบ นายชัยวัฒน์กำลังตัดหญ้าบนคันนาในที่นาของตน คณะผู้วิจัยจึงใช้พื้นที่บนกระบะหลังรถยนต์ ส่วนตัวของนายชัยวัฒน์ทำการสัมภาษณ์ เมื่อสัมภาษณ์แล้วเสร็จจึงลากลับ

บุคคลข้อมูลลำดับที่ ๖ นายกัมพล ช่อทับทิม คณะผู้วิจัยเดินทางกลับมาที่มหาวิทยาลัย ราชภัฏสุรินทร์ เพื่อใช้พื้นที่บริเวณสาขาคณิตศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นิ่งทำการ สัมภาษณ์ ซึ่งประเด็นคำถามที่สัมภาษณ์นายกัมพล นอกจากเรื่องการถ่ายทอดความรู้และอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องแล้ว คณะผู้วิจัยยังสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีอีสานและเรื่องเครื่อง ดนตรีอีกด้วย

เวลา ๑๕.๐๐ น. เมื่อคณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เสร็จสิ้น จึงเดินทางกลับมหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์โดยรถโดยสารสายสุรินทร์-ขอนแก่น ขึ้นรถโดยสารที่สถานีขนส่ง จังหวัดสุรินทร์ ใน ราคา ๓๙ บาท ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๔๐ นาที จึงถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ภาคผนวก ข

ประมวลภาพการลงพื้นที่ภาคสนาม

ภาพที่ ๔๕ ป้ายหน้าทางเข้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๖ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๗ โครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ ๘
กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๘ ปากซอยทางเข้าหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๙ ป้ายทางเข้าหมู่บ้านระไทร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
 ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๐ พระอุโบสถวัดนาสม
 ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๑ โรงเรียนวัดนาสม (วิไลราษฎร์ศึกษา)
 ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๒ ระบบประปาหมู่บ้านระไซร์
 ที่มา: พิชชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๓ สระน้ำประจำหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๔ ป้ายทางเข้าบ้านพักอาศัยนายเผย ศรีสวาท
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๕ บ้านพักอาศัยนายเผย ศรีสวาท
เลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๕ บ้านระไซร์ ตำบลเจนีง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๖ เครื่องดนตรีปี่พาทย์และเครื่องดนตรีวงมโหรีอีสานภายในบ้านพักอาศัย
นายเผย ศรีสวาท
ที่มา: พิชชาณัฐ ตูจันดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

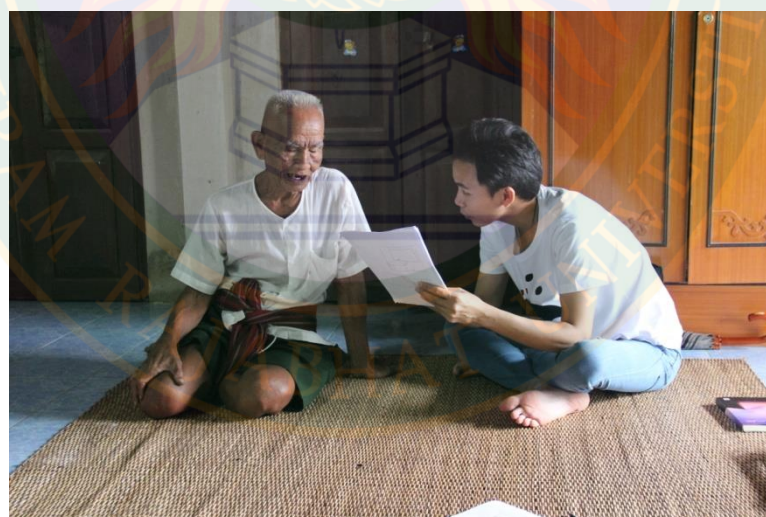
ภาพที่ ๕๗ ตระวัชนิตต่างๆ ภายในบ้านนายเผย ศรีสวาท
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๘ สมาชิกนักดนตรีวงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท
เตรียมความพร้อมเพื่อบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหว
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๕๙ นายเผย ศรีสวาท กับผู้วิจัย
ที่มา: มนัส คงปรีเปรม (๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๖๐ ผู้วิจัยอ่านบทไหว้ครูและบททำน้มนต์ครูเพื่อให้นายเผย ศรีสวาท
ตรวจทานความถูกต้อง
ที่มา: มนัส คงปรีเปรม (๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายพิชชาณัฐ ตู้จินดา
เกิด	๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๙
การศึกษา	- พ.ศ. ๒๕๕๑ ดุริยางคศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล - พ.ศ. ๒๕๕๓ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดุริยางคศิลป์ไทย (เป็พาทย์)
สาขาวิชาที่ชำนาญ	
ประวัติการทำงาน	- ผู้ช่วยบรรณาธิการ วารสารเพลงดนตรี สำนักพิมพ์วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล - ผู้ช่วยนักวิจัย หน่วยวิจัยดนตรีและวัฒนธรรม สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน	บุคลากรสายวิชาการ สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ชื่อ	นายจิรานุวัฒน์ ชันธจันทร์
เกิด	๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘
การศึกษา	- พ.ศ. ๒๕๕๑ ศศ.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา - พ.ศ. ๒๕๕๔ ศป.ม. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
สาขาวิชาที่ชำนาญ	วิชาดนตรีตะวันตก การเรียบเรียงดนตรี
ตำแหน่งปัจจุบัน	พนักงานมหาวิทยาลัย สายผู้สอน สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสawat จังหวัดสุรินทร์

Mahoree Esan Transmission by Mr.Peay Srisawat, Surin Province

พิชชาณัฐ ตูจินดา
จิราวุฒันท์ ชันธจันทร์

บทคัดย่อ

การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสawat จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา บริบทที่เกี่ยวข้อง และศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสawat จากการศึกษาพบว่า วงมโหรีอีสานวงดังกล่าว เกิดจากการรวมตัวของศิลปินพื้นบ้านบ้านระไซร์ ตำบลเนินยาง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และพื้นที่ใกล้เคียง โดยนายเผย ศรีสawat อายุ 83 ปี เป็นหัวหน้าและผู้ควบคุมวง เป็นวงดนตรีที่ประสมด้วยเครื่องทำทำนอง ได้แก่ ปี่ใน (ปี่สไล) ปี่กลาง ซอด้วง ซอกลาง ซออู้ (ตรัวแหบ ตรัวกลาง ตรัวทม) ไม่มีเครื่องทำทำนองประเภทตีตและตี เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองสองหน้า (กลองมโหรี) กลองกันตรึม ฉิ่ง ฉาบ กรับไม้ หลายชิ้นมีลักษณะคล้ายเครื่องดนตรีไทยมาตรฐาน วงมโหรีอีสานวงนี้ได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนโดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ รับผิดชอบชีวิตผู้คนทั้งงานมงคลและอวมงคล เพลงที่ใช้บรรเลงมี 3 ประเภท ตามหน้าที่การใช้งานและทำนองเพลง ได้แก่ เพลงครุ เพลงแห เพลงทั่วไป เป็นวงที่ยึดถือประเพณีที่ครูอาจารย์ถ่ายทอดไว้อย่างเคร่งครัด การไหว้ครูมี 3 ลักษณะ คือ ไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี ไหว้ครูก่อนบรรเลง ไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกครุ

การถ่ายทอดความรู้ ได้ผ่องถ่ายแก่สมาชิกในวง ทั้งบุคคลภายในตระกูลศรีสawat เครือญาติ และบุคคลภายนอก นายเผย ศรีสawat เป็นครูผู้ถ่ายทอด โดยวิธีมุขปาฐะ ใช้ระบบความทรงจำลักษณะปากต่อปาก ไร้ลายลักษณ์ กล่าวคือ ครูผู้สอนปฏิบัติแบบอย่างเพื่อให้ศิษย์สังเกตวิธีการ กลวิธีการบรรเลง จดจำทำนองเพลง จากนั้นจึงปฏิบัติตามและฝึกซ้อมกระทั่งเกิดทักษะความชำนาญ

Abstract

The purpose of the research is to study about the knowledge's transmission of Esarn Mahoree or Thai ensemble by Mr. Peay Srisawat in Surin Province. The study discovered that the Esarn Mahoree was incorporated by some native musicians in Rasrai area in Chalieang district, where is in Surin Province. In addition, the study revealed that Mr. Peay, who ages 83 years old, is also the leader of Mahoree band, and the conductor himself too. In Esarn Mahoree has included a variety kind of Thai traditional instruments like; Thai flute called Pee-Nai, Pee Klang, Thai treble fiddle , and Thai drums. These Thai instruments have their unique sounds. The Esarn Mahoree is popular among Thai people in Esarn especially in Surin province. In addition, it has been performing for both kind of celebration event and funeral. The band becomes part of peoples' lives. There are three step levels for performing, and it has been performing with the respect to Thai master music. The knowledge of Mahoree Esarn transmission has tranfered generation to generation by oral, and memory. The students need to observe the way their teachers play the music and all the techniques. Then, they need to memorize and practice the strategies until they are expert.

บทนำ

มโหรีอีสาน วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ เป็นดนตรีกลุ่มวัฒนธรรมกันตรึม ของชาวจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สระแก้ว วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ วงมโหรีอีสานที่มีความสำคัญยิ่ง วงหนึ่ง มีเอกลักษณ์เฉพาะทางดนตรีที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษและสืบทอดถึงอนุชนรุ่นปัจจุบัน มีผลงานและได้รับรางวัลเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง เช่น ได้รับเชิญให้ร่วมบรรเลงงานประเพณีสำคัญของจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง ทั้งชนะเลิศประกวดวงมโหรีอีสานที่จัดโดยหน่วยงานราชการและเอกชน โดยมีนายเผย ศรีสวาท อายุ 83 ปี บุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2554 และศิลปินภูมิบ้านภูมิเมือง จังหวัดสุรินทร์ สาขาคีตศิลป์ ประจำปี 2555 เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควมคุมวง

การศึกษาค้นคว้าเรื่องวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ผู้วิจัยต้องการศึกษาความเป็นมา บริบทที่เกี่ยวข้อง และการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท ผู้วิจัยจักได้ทำการสัมภาษณ์ศิลปินพื้นบ้านวงมโหรีอีสานดังกล่าว ทำความเข้าใจและคิดวิเคราะห์ประเด็นข้างต้นเพื่อเรียบเรียงขึ้นเป็นรูปเล่มวิจัย ด้วยความเป็นมาและความสำคัญ ปอกรกับวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ยังไม่มีผู้ทำการศึกษาทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้ว เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นมรดกแก่แผ่นดินสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท
2. เพื่อศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท
3. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ สังเกต โดยทำการศึกษาความเป็นมา บริบทที่เกี่ยวข้อง และการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท รวมทั้งศึกษาประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท จากการเรียบเรียงและวิเคราะห์คำสัมภาษณ์ศิลปินพื้นบ้านอีสานใต้จำนวน 7 ท่าน ได้แก่ นายเผย ศรีสวาท นายพิทักษ์ ชมดี นายสุทิศ ดุจจามุทัศน์ นายชัยวัฒน์ เปล่งชัย นายกัมพล ช่อทับทิม นายพีรศักดิ์ ไร่เรียง เด็กชายจิตินันต์ ดุจจามุทัศน์ ทั้งหมดเป็นสมาชิกวงมโหรีอีสานดังกล่าว

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาการถ่ายทอดความรู้ วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. บริบทวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์

ประวัติความเป็นมา

วงมโหรีอีสาน บ้านระไซร์ ตำบลเจเนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เกิดจากการรวมตัวของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ในอดีตผู้ถ่ายทอดความรู้และควมคุมวงได้แก่นายเที่ยง ดีเสริม ต่อมาเมื่อนายเที่ยงเสียชีวิตลง นายเผย ศรีสวาท ผู้เป็นศิษย์ได้สืบทอดเจตนารมณ์และหน้าที่ดังกล่าวกระทั่งถึงปัจจุบัน ปัจจุบัน นายเผย ศรีสวาท อายุ 83 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 23 หมู่ 15 บ้านระไซร์ ตำบลเจเนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องดนตรี

วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เป็นวงดนตรีที่ประสมด้วยเครื่องทำทำนอง ได้แก่ ปี่โน (ปี่สไล) ปี่กลาง ซอด้วง ซอกลาง ซออู้ (ตรัวแหบ ตรัวกลาง ตรัวทม) ไม่มีเครื่องทำทำนองประเภทดีดและตี เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองสองหน้า (กลองมโหรี) กลองกันตรึม ฉิ่ง ฉาบ กรับไม้ หลายชิ้นมีลักษณะคล้ายเครื่องดนตรีไทยมาตรฐาน การเล่นรวมวงไม่จำกัดจำนวนเครื่องทำทำนอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้เล่น และจำนวนนักดนตรีเป็นหลัก

การไหว้ครู

วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท เป็นวงที่ยึดถือประเพณีที่ครูอาจารย์ถ่ายทอดไว้อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการไหว้ครูมี 3 ลักษณะ คือ ไหว้ครูก่อนเริ่มเรียนดนตรี ไหว้ครูก่อนบรรเลง ไหว้ครูเมื่อนักดนตรีฝึกครูที่นักดนตรีให้ความเคารพยำเกรงแสดงคารวะผ่านพิธีกรรมจำแนกออกได้ 4 ประเภท คือ 1. ครูทวดตา 2. ครูผี 3. ครูมนุษย์ 4. เครื่องดนตรี

บทเพลงที่ใช้บรรเลง

เพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท มี 3 ประเภท ตามหน้าที่การใช้งานและทำนองเพลง ได้แก่ เพลงครุ¹ เพลงแห่² เพลงทั่วไป³ นอกจากนี้ ยังจับคู่เพลงทั่วไปเพื่อบรรเลงเฉพาะกรณี ได้แก่ ชุดสร้อยสน/แขกมอญ นกขมิ้น/จรเข้หางยาว ใช้เล่นช่วงพระฉัน และเพลงสำหรับพิธีเข้าทรงโจลมะมีวด โดยเฉพาะอีก 4 เพลง (ไม่สามารถค้นชื่อเพลงได้)

2. ประวัติชีวิตนายเผย ศรีสวาท

ด้านชีวิตส่วนตัว

ครอบครัวนายเผย ศรีสวาท ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถือว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจชั้นปานกลาง นายเผยเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักของครอบครัว เพราะเป็นพี่ชายคนโตในจำนวนพี่น้อง 4 คน จึงต้องแบงเบาภาระครอบครัวตั้งแต่เด็ก เมื่อสมรสแล้วยังเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี เพราะจากคำสัมภาษณ์ที่ว่าไม่ข้องแวะสิ่งเสพติดของมีนเมา ทั้งขยับขันแข็งหาเลี้ยงภรรยาและบุตรชายหญิงอีก 4 คน กระทั่งตนและครอบครัวมีฐานะมั่นคง

นอกจากนี้ ความใฝ่ฝันของนายเผย ศรีสวาท ที่กล่าวว่า ตนต้องการสร้างสถานที่ฝึกซ้อมและมอบเครื่องดนตรีแก่หมู่บ้านของตนเพื่อนักดนตรีรุ่นหลัง แสดงถึงน้ำใจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และสำนึกตอบแทนบุญคุณแผ่นดินเกิดของนายเผยได้เป็นอย่างดี (เผย ศรีสวาท, สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๕๖)

ด้านการศึกษาดนตรี

ตระกูลศรีสวาทสืบทอดความรู้และอาชีพนักดนตรีมโหรีอีสานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนับได้ 6 ชั่วคน นายเผย ศรีสวาท ถือเป็นบุคคลสำคัญที่เชื่อมโยงความรู้จากบรรพบุรุษสู่รุ่นหลัง โดยเฉพาะบุคคลในตระกูลและเครือญาติ ทั้งยังเป็นฟันเฟืองหลักผู้พลิกฟื้นกิจกรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ของหมู่บ้านระไซร์ ตำบลเจียง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ ให้ขับเคลื่อนไม่หยุดนิ่ง

¹ เพลงครุ ได้แก่ เพลงต้นฉิ่ง หางยาว ปีนตลิง ทรงปราสาท สมัย ตะนาว

² เพลงแห่ ได้แก่ เพลงแฮฮอมฉลอมเบาะ โอละหนาย โสลับัน จีน ตาพูน ตารินทร์ ตาทีก ขยอย และที่ค้นชื่อไม่ได้ประมาณ 15 เพลง

³ เพลงทั่วไป แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ เพลงบรรเลงงานมงคล (เพลงแขกมอญ ธรณีสมิงทอง นกขมิ้น กรอม พระโพธิ์ สกาโจลเตจ กะมาชา ชุดเรือมอันเร สร้อยสน) เพลงบรรเลงงานอวมงคล (เพลงอิเหนา ธรณีกรรแสง ลอยเลื่อน นางหงส์ (พื้นบ้าน) ดาวทอง ลาวครวญ)

นายเผย ศรีสวาท เป็นผู้ทรงคุณวุฒิวิญญูคดีด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ของจังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้มีภูมิ ความรู้สึกซึ่งเกี่ยวกับศิลปะแขนงนี้ ด้วยสิ่งสมประสมการณ์และได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูอาจารย์หลายท่าน ในอดีต กระทั่งได้รับรางวัลบุคคลต้นแบบด้านวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2554 และศิลปินภูมิบ้านภูมิ เมือง จังหวัดสุรินทร์ สาขาคีตศิลป์ ประจำปี 2555

3. การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์

การถ่ายทอดความรู้

วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท มีการถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลในตระกูล เครือญาติ และ บุคคลภายนอก โดยยึดแนวทางระเบียบแบบแผนที่โบราณจารย์กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด วิธีการถ่ายทอดเป็นวิธี มุขปาฐะ ใช้ระบบความทรงจำลักษณะปากต่อปาก ไร้ลายลักษณ์ กล่าวคือ ครูผู้สอนปฏิบัติแบบอย่างเพื่อให้ศิษย์ สังเกตวิธีการ กลวิธีการบรรเลง จดจำทำนองเพลง จากนั้นจึงปฏิบัติตามและฝึกซ้อมกระทั่งเกิดทักษะความ ชำนาญ

ปัจจัยที่ทำให้ไม่มีการสืบทอดดนตรี

กรณีนี้มาจากหลายสาเหตุ กล่าวคือ ขาดการปลูกฝังจากครอบครัวหรือได้รับทัศนคติไม่ถูกต้องเกี่ยวกับ ดนตรีพื้นบ้าน หันไปประกอบอาชีพอื่นที่คิดว่าดีกว่าหรือเลิกเล่นเมื่ออายุมากขึ้น ขาดการสนับสนุนอย่างชัดเจน และต่อเนื่องจากหน่วยงานทางวัฒนธรรม ปัญหาเยาวชนติดสิ่งเสพติดของมีนเมา

การฝึกซ้อมดนตรี

อดีตมีการฝึกซ้อมรวมวงเป็นครั้งคราว แต่ปัจจุบันเนื่องด้วยสมาชิกนักดนตรีในวงต่างมีภาระงานประจำ ที่ต้องรับผิดชอบ จึงไม่มีการฝึกซ้อมรวมตัวอย่างเป็นกิจจะลักษณะ แต่มีการนัดหมายรวมตัวฝึกซ้อมเมื่อมีงาน สำคัญหรืองานเกียรติยศ เช่น งานช้างประจำปีจังหวัดสุรินทร์ หรืองานแข่งขัน

บรรยากาศการบรรเลงตามงาน

วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท ได้รับความนิยมจากประชาชนโดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์และ จังหวัดใกล้เคียง รับผิดชอบชีวิตผู้คนทั้งงานมงคลและอวมงคล ซึ่งครูผู้ถ่ายทอดความรู้จะร่วมเดินทางไปเล่นวง ดนตรีกับศิษย์ด้วยทุกครั้ง จึงซึมซับความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติดนตรีในสถานที่และเหตุการณ์จริง สำหรับ ค่าตอบแทนวงดนตรีไม่ได้กำหนดตายตัว แต่คำนวณจากจำนวนวันเวลาและระยะทางไกลไกลเป็นสำคัญ ทั้งนี้ นายเผย ศรีสวาท หัวหน้าวง จะเฉลี่ยค่าตอบแทนให้สมาชิกนักดนตรีเท่ากันทั้งหมดทุกคน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความหมายวงมโหรีอีสานพบว่า เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดีดสี่ตีเป่า ไม่ จำกััดประเภท จำนวนชิ้น และการจัดวง ยึดหยุ่นไม่ตายตัวตามสถานการณ์บริบทแวดล้อม ร้องเล่นเพื่อขับกล่อม บันเทิงใจ ซึ่งต่างจากวงปี่พาทย์ที่มีรูปแบบตายตัวและเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรม วงมโหรีอีสานวงนายเผย ศรี สวาท มีลักษณะดังเช่นที่กล่าวมาข้างต้น แม้ปัจจุบันจะไม่พบเครื่องทำทำนองประเภทดีดตีในวง แต่นายเผย ศรี สวาท ให้ข้อมูลว่า ในอดีตเคยมีผู้ตีตลับเปย ฆ้อง เวง (พิณกระจับปี) ประสมในวงของตน

การถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน วงนายเผย ศรีสวาท จากสมาชิกนักดนตรีทั้งหมดในวงพบว่า มีกลุ่ม เยาวชนอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี จำนวน ๔ คน (นอกจากนั้นมีอายุมากกว่า ๔๕ ปี) คือ กัมพล ช่อทับทิม (๒๐ ปี) อติศักดิ์ ชมดี (๒๐ ปี) พีรศักดิ์ ไร่เรียง (๑๖ ปี) จูตินันต์ ดุจจานุทัศน์ (๑๔ ปี) ที่ยังคงเรียนรู้ความรู้มโหรีอีสานจาก นายเผย ศรีสวาท และศิลปินอาวุโสภายในวงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกัมพล ช่อทับทิม และอติศักดิ์ ชมดี ที่มี ความสามารถเชิงการปฏิบัติดนตรีและเชิงการซ่อมสร้างเครื่องดนตรีมโหรีอีสาน เป็นบุคคลร่วมสมัยที่เป็น

กระบอกเสียงแทนครูอาวุโสในวง สิ่งสะท้อนความเชื่อที่ยึดมั่นคำสอนของครูอาจารย์ในอดีตในแง่การถ่ายทอดความรู้ นอกจากปรากฏในรูปแบบพิธีกรรมไหว้ครูแล้ว รูปแบบขั้นตอนการถ่ายทอดที่บุคคลข้อมูลให้สัมภาษณ์ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งการปฏิบัติตนต่อครูอาจารย์ ชุดบทเพลงแรกสำหรับการเรียน กลวิธีการสอน ความเคารพต่อเครื่องดนตรี ฯลฯ เป็นสิ่งที่ยืนยันได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท ยังคงได้รับการสืบทอดจากภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่เยาวชนรุ่นใหม่ ถึงแม้ว่าจะเป็นไปในวงจำกัด ยังรักษารูปแบบ ความเชื่อ ประเพณี และบทเพลงท่ามกลางกระแสดนตรีสมัยใหม่ที่เข้ามาแทนที่ความนิยมของประชาชน วงมโหรีอีสานยังคงเป็นวงดนตรีที่สำคัญของสังคมอีสานได้ในประเทศไทย

วงมโหรีอีสาน บ้านนายผุย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์ (จากซ้ายบุคคลที่ ๔ คือ นายผุย ศรีสวาท)
(ที่มา: พิษชาติรัฐ ตูจินดา, 28 เมษายน 2556)

รายการอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2550). หนังสือนำชมพิพิธภัณฑ์สถาน จังหวัดสุรินทร์. ม.ป.ท..

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ. (2545). มโหรีพื้นบ้าน: ศึกษาวงมโหรีพื้นบ้าน บ้านโนนจารย์ ตำบลแดล อำเภอดิษฐาน จังหวัดสุรินทร์. สารนิพนธ์ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ. (2552). การศึกษาปี่แต่ เครื่องเป่าวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดสุรินทร์. ปรินญาณิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยวิทยาคติวิทยา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.

พิทยวัฒน์ พันธะศรี. (2546). การศึกษามโนทัศน์ของวงมโหรีอีสาน หมู่บ้านเทียมแซ่
จังหวัดร้อยเอ็ด. ปรินญาณิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
วิโรจน์ เอี่ยมสุข. (2538). การศึกษามโหรีเขมร วิเคราะห์เฉพาะกรณีบ้านสะเดา
กิ่งอำเภอพลับพลาย จังหวัดบุรีรัมย์. ปรินญาณิพนธ์ กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร.

สัมภาษณ์

เผย ศรีสวาท. สัมภาษณ์. ๒๘ เมษายน ๒๕๕๖.

สรุปรายงานการเงิน

ชื่อโครงการ: การศึกษาการถ่ายทอดความรู้วงมโหรีอีสาน บ้านนายเผย ศรีสวาท จังหวัดสุรินทร์
 ชื่อผู้รับทุน: อ.พิชชาณัฐ ตูจันทา และ อ.จิรานุวัฒน์ ชันธจันทร์
 สังกัด: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
 ปีการศึกษา: ๒๕๕๖

รายการ	จำนวนเงิน (บาท)
๑. ค่าตอบแทน	
๑.๑ ค่าตอบแทนคณะวิจัย (๒ x ๕,๐๐๐)	๑๐,๐๐๐ บาท
๑.๒ ค่าตอบแทนนักศึกษาช่วยวิจัย (๓ x ๔,๐๐๐)	๑๒,๐๐๐ บาท
๑.๓ ค่าตอบแทนการสัมภาษณ์และบรรเลงวงดนตรี คณะครุภูมิปัญญาท้องถิ่น	๒๕,๐๐๐ บาท
๒. ค่าใช้สอยและวัสดุ	
๒.๑ ค่าจ้างทำโปสเตอร์	๑,๐๐๐ บาท
๒.๒ ค่าจ้างปริ้นงานและเข้ารูปเล่มงานวิจัย	๒,๐๐๐ บาท
รวม	๕๐,๐๐๐ บาทถ้วน

ลงชื่อ.....หัวหน้าโครงการ
 (พิชชาณัฐ ตูจันทา)